

POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY

Fakulta bezpečnostně právní

Katedra trestního práva

**Alternativní tresty se zaměřením na trest domácího
vězení**

Diplomová práce

Alternative sanctions with a focus on House Arrest

Diploma work

VEDOUCÍ PRÁCE

JUDr. Tereza DLEŠTÍKOVÁ, Ph.D.

AUTOR PRÁCE

Bc. et Bc. Romana MACHKOVÁ

PRAHA

2022

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že předložená práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

V Praze, dne 15. března. 2022

Bc. et Bc. Romana MACHKOVÁ

Poděkování

V úvodu diplomové práce bych chtěla poděkovat vedoucí mé práce JUDr. Tereze Dlešíkové, Ph.D. za její vedení, vstřícný přístup a cenné rady při zpracování. Velké poděkování a uznání náleží též probační úřednici Mgr. Markétě Jurčákové, za veškerý její čas věnovaný mi při poskytování cenných konzultací a připomínek ke zkoumanému tématu.

ANOTACE

Diplomová práce nastiňuje problematiku alternativních trestů jako efektivních řešení trestních věcí dle platných zákonů České republiky s bližším zaměřením na trest domácího vězení. Práce vymezuje základní pojmy vztahující se k tématu, definuje pojem trest, jeho funkce a účel, popisuje koncept restorativní justice. Dále představuje alternativní tresty, které je v České republice možné uložit pachatelům trestných činů, jejich historii a výhody či nevýhody tohoto způsobu trestání. Zmiňuje Probační a mediační službu České republiky, která úzce souvisí s pojmem restorativní justice. Klíčové téma této práce trest domácího vězení se zaměřením na jeho výkon a kontrolu. Praktická část této práce je věnována výkonu trestu domácího vězení pohledu probačních úředníků.

KLÍČOVÁ SLOVA

Alternativní tresty * Probační a mediační služba * domácí vězení * obecně prospěšné práce * restorativní justice * trest.

ANNOTATION

The diploma thesis outlines the issue of alternative punishments as effective solutions to criminal cases according to the applicable laws of the Czech Republic with a closer focus on house arrest. The thesis defines the basic concepts related to the topic, defines the concept of punishment, its function and purpose, describes the concept of restorative justice. It also presents alternative punishments that can be imposed on criminals in the Czech Republic, their history and the advantages or disadvantages of this type of punishment. He mentions the Probation and Mediation Service of the Czech Republic, which is closely related to the concept of restorative justice. The key topic of this work is the imprisonment of the house with a focus on its execution and control. The practical part of this work is devoted to the execution of house arrest from the point of view of probation officers.

KEYWORDS

Alternative sentences * Probation and mediation service * house arrest * community service * restorative justice * sentence.

OBSAH	
Úvod	9
1 TREST	14
1.1 Pojem a zákonné vymezení	15
1.2 Účel a funkce trestu	18
1.3 Nevýhody trestu odnětí svobody	21
2 RESTORATIVNÍ JUSTICE	26
2.1 Alternativní tresty	29
2.1.1 Vývoj alternativních trestů v České republice.....	32
2.1.1.1. Aktuální rekodifikace zákonem č. 220/2021 Sb.....	36
2.2 Druhy alternativních trestů	38
2.2.1 Statistická data k alternativním trestům.....	40
2.3 Nejčastěji ukládané alternativní sankce v České republice.....	43
2.3.1 Podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody	44
2.3.2 Obecně prospěšné práce	47
3 PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA	53
4 TREST DOMÁCÍ VĚZENÍ	57
4.1 Vývoj trestu domácího vězení v České republice.....	58
4.2 Pojem a zákonné vymezení	61
4.3 Podmínky uložení trestu.....	64
4.4 Povinnosti obviněného/odsouzeného	68
4.5 Metodika domácího vězení	72
4.5.1 Institut předběžného šetření	73
4.6 Výkon trestu domácího vězení.....	76
4.6.1 Nařízení výkonu trestu	77
4.7. Kontrola výkonu a podmínek trestu.....	80

4.7.1.1 Osobní namátková kontrola	81
4.7.1.2 Elektronický monitorovací systém	85
4.8 Změny podmínek výkonu trestu	90
4.8.1 Náhradní trest odnětí svobody	90
4.8.2 Změna trestu domácího vězení	92
4.8.3 Odklad, přerušení a upuštění od výkonu trestu	94
5 Hodnocení trestu domácí vězení	95
5.1. Výhody trestu domácího vězení	95
5.2. Nedostatky trestu domácího vězení	98
6. PRAKTICKÁ ČÁST	102
6.1 Statistická data trestu domácího vězení	102
6.2 Rozhovor	104
6.3 Kasuistiky	107
6.4 Návrh de lege ferenda	119
ZÁVĚR	122
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	129
SEZNAM PŘÍLOH	139

Úvod

Svoboda jednotlivce patří k nejvýznamnějším lidským právům, která jsou uznávaná v mezinárodních i národních ústavách zemí celého světa. Aby mohlo být toto právo odebráno, třeba jen dočasně, je povinností jeho odnětí odůvodnit nezbytností a neexistencí méně restriktivního prostředku, jímž by bylo možno tohoto požadovaného cíle dosáhnout. Justice v České republice byla dlouhodobě vykonávána retributivním způsobem, který stál na preferenci trestu odnětí svobody. Současnost již došla k závěru, že nešlo o nejšťastnější cestu, jelikož tento přístup vedl k velmi závažným chybám. Tyto vzniklé závady je třeba řešit, a proto se trestněprávní politika stále častěji zabývá alternativami k trestu odnětí svobody.

Jednou z těchto chyb je kupříkladu dlouhodobá přetíženost českých věznic a počet našich vězňů se vymyká evropskému průměru. Podle statistik za rok 2020 byla průměrná obsazenost našich věznic 101 procent. Ve statistikách vedených od roku 2016 byl právě v tomto roce zaznamenán lehký pokles, který může být zaviněn i pandemií. Průměrný počet vězňů pak byl 19 286 lidí. Podle statistik Česká republika patří mezi země s nejvyšším počtem vězňů v přepočtu na obyvatele, více trestanců mají jen Turecko, Rusko, Gruzie, Litva a Ázerbájdžán. V našich věznicích je běžně na 100 míst skoro 105 vězňů, oproti tomu v Arménii bylo na 100 míst pouze 42 vězňů.¹ Tento problém je problémem národním, dalšími chybami, které přináší retributivní justice, se zabývám hlavně v kapitole o nevýhodách trestu odnětí svobody, ale i v dalších kapitolách a podkapitolách mé diplomové práce na téma „Alternativní tresty se zaměřením na trest domácího vězení“.

¹ PASEKOVÁ, Eva. Česká justice. *Počet vězňů klesá pod hranici 19 tisíc, kapacita věznic je ale stále téměř naplněna*, 1.8.2021, [online]. [cit. 1.11.2021]. Dostupné z: <https://icv.vlada.cz/cz/tema/deklarace-prav-cloveka-a-obcana-60939/>.

Výše uvedené téma jsem si vybrala i z důvodů toho, že osmnáct let pracuji jako policistka a s osobami po výkonu trestu nebo ve výkonu trestu se setkávám velmi často. Z vlastní bohaté zkušenosti vím, že u odsouzených k převýchově po výkonu trestu odnětí svobody většinou nedochází. U některých se setkávám dokonce i s absencí strachu z uvěznění. Alternativní tresty jsou moderním přístupem k trestání za protiprávní činy a mohou být alternativou vedoucí ke zmírnění kriminality v České republice. Trestní zákoník nabízí vedle trestu odnětí svobody množství dalších typů trestů, takzvaných alternativ k uvěznění. Těžiště předkládané práce je pak zaměřeno na jeden typ z těchto trestů, a tímto je trest domácího vězení. Jde o jeden z nejmladších alternativních trestů u nás a četnost jeho ukládání je prozatím zanedbatelná. A zde se pak můžeme zastavit nad otázkou, proč se tato sankce nevyužívá častěji? A co tvoří překážku v jejich čtenějšímu ukládání?

Cílem této diplomové práce je zmapovat, do jaké míry jsou alternativní tresty v České republice využívány a jak se vyvíjí jejich právní úprava. Mimo uvedené má za cíl poskytnout komplexní přehled o této problematice a o konceptu restorativní justice. Podrobněji je pak zaměřena na trest domácího vězení na jeho právní úpravu, následně na jeho výhody a nedostatky, ze kterých, pokud to bude možné, nabídnu návrhy *de lege ferenda*. V neposlední řadě se této alternativní sankci budu věnovat z pohledu praxe probačního úředníka. Prameny, ze kterých tato práce vychází, jsou kromě právních předpisů a příslušné komentářové literatury, zejména monografie a odborné články. Využity budou i zdroje internetové. Podkladem pro výzkum, zaměřený na kontrolu domácího vězení, budou primárně data a cenné informace získané od úředníků Probační a mediační služby České republiky, které jsem získala v průběhu mé spolupráce se střediskem Mediační a probační služby Praha-Západ, během konzultací se specialistkou střediska na agendu trestu domácího vězení, nedílnou součástí jsou i informace získané nahlížením spisů a seznámením se s interními metodickými pokyny pro Probační a mediační služby. Uvedené informace jsou v práci rovněž zanalyzovány. Výkon trestu

domácího vězení vychází z trestního řádu a interních metodik Probační a mediační služby, která je orgánem, která na výkon tohoto trestu dohlíží.

Diplomová práce je vyjma úvodu a závěru rozdělena do šesti kapitol. V první z nich je vymezen význam zásadních pojmů úzce souvisejících s tématem. Tímto pojmem je především „trest“, jehož definice je blízce spojena s účelem a funkcí trestu v trestněprávní rovině. V poslední podkapitole této části je zmíněn trest odnětí svobody, jeho nevýhody, akcentována je i nutnost jeho ukládání.

Druhá kapitola je tematicky obširnější, jelikož je věnována všem základním principům restorativní justice, kde těžiště kapitoly spočívá v termínu restorativní justice, vymezení pojmu alternativní trest, výčet druhů alternativních trestů a jejich vývoj v právním systému České republiky se zaměřením na nejnovější vládní novelu² trestního řádu, trestního zákoníku a dalších souvisejících zákonů, které se týkají především podpory ukládání trestů nespojených s odnětím svobody, kde se odstraňují praxí zjištěné nedostatky právní úpravy, které brání širšímu využívání alternativních trestů nebo jejich řádnému výkonu. Práce si klade za cíl zmapovat a zhodnotit, na základě statistického údaje o četnosti jejich ukládání, nejčastěji soudy ukládané alternativní tresty.

Další kapitola práce je věnována Probační a mediační službě České republiky. Probace v současné době představuje jeden ze základních prvků alternativního sankcionování. Jednotlivé činnosti probační služby jsou popsány v kapitole týkající se trestu domácích vězení.

Čtvrtá, klíčová kapitola, se věnuje trestu domácích vězení. Právě tento trest, současně se zaměřením na kontrolu jeho výkonu, byl vybrána jako hlavní

² Zákon č. 220/2021 Sb. Částka 92/2021. Účinnost od 01.01.2022.

téma mé práce. K výběru tématu mě vedlo fakt, že se jedná o téma velmi aktuální a diskutované. Dalším z cílů této diplomové práce je podrobit právní úpravu trestu domácího vězení podrobné analýze se zaměřením na rekonstrukci jeho právní úpravy, a to v první části této kapitoly. V následujících podkapitolách již bude autorka těžit z mých osobně načerpaných informací z poskytnuté v praxi. Tato kapitole je zaměřena na výkon tohoto trestu, následně pak na kontrolu jeho výkonu a o dopadech při porušení výkonu. Cílem této části práce je komparovat výkon a kontrolu tohoto trestu před poslední úpravou s nadcházejícími změnami po rekonstrukci. V neposlední řadě je kapitola zaměřena i na elektronický monitorovací systém a zhodnocení výhod a nevýhod tohoto alternativního trestu.

Pátá kapitola je shrnutím všech poznatků, které vychází ze současné právní úpravy trestu domácího vězení. Tato hodnotící část přehledně popisuje současné výhody a nevýhody institutu trestu domácího vězení.

Poslední šestá kapitola práce je praktickou částí, kterou představuje kvalitativní výzkum, při kterém jsou užity tři kazuistiky odsouzených, kterým soud uložil trest domácího vězení. Případy jsou vybrány z několika možných případů, se kterými jsem se v rámci mé své praxe mohla seznámit, jsou demonstrativním vzorkem jednotlivých dopadů výkonu tohoto trestu, kdy takto je vytvořen holistický obraz zkoumaného problému. Další část výzkumu je realizována cestou rozhovoru s probační úřednicí, jejíž specializací je právě dohled na trest domácího vězení. Tento polostrukturovaný rozhovor je celkovým zmapováním problematiky z pohledu praxe. Po podrobné analýze a poukázání i na problematické aspekty tohoto trestu následují v závěrečné kapitole návrhy *de lege ferenda*. Celá práce je zpracovávána deskriptivně³ a pro názornost jsou použita aktuální statistická data.

³ Zjištění a popis situace, stavu nebo výskytu určitého jevu.

Diplomová práce odpovídá právnímu stavu ke dni 2. 2. 2022

1 TREST

Jedním ze zásadních pojmů této práce je pojem „trest“, jehož definice je blízce spojena s účelem trestu. Tento pojem je možné vymezit z vícero pohledů, například z pohledu sociologického nebo psychologického, historického, politického, ale i ekonomického a dalších jiných. A tak se společnost vyvíjí, tak se v každé z uvedených oblastí mění pohled na trestání, trest a na jeho úlohu. Obecně si lze pod pojmem trest představit následek jakéhokoliv jednání, které je v rozporu s určitou normou chování. V rámci této práce je na trest nahlíženo pohledu trestního práva hmotného. Současné změny ukládání trestu vyplývají ze zákona číslo 220 vydaného ve Sbírce zákonů v roce 2021, kterým se mění zákon číslo 40 vydaný ve Sbírce zákonů roku 2009, trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů. Své účinnosti tato novela trestního zákoníku nabyla velmi nedávno, dne 1. ledna 2022.

Trestní právo usiluje o vyváženost represivní, regulativní a preventivní funkce trestu a zároveň vychází z požadavku, aby újma způsobená jeho výkonem byla přiměřená jak závažnosti spáchaného trestného činu, tak osobnosti odsouzeného.

Jedním z hlavních úkolů zákonodárců, který vyplývá z teorie i praxe trestního práva, je vytvořit takový systém trestů, který je tvořen jejich konkrétními druhy, které by měly být vybrány a uspořádány podle určitých hledisek. Základním smyslem a účelem tohoto systému je poskytnout trestní praxi účinné prostředky kontroly kriminality.⁴

⁴ VÁLKOVÁ, Helena. *Výkon trestu odnětí svobody*. In: HENDRYCH, Dušan. *Právní slovník*. 3., podstatně rozš. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2009. Beckovy odborné slovníky.

1.1 Pojem a zákonné vymezení

Platný zákoník českého práva hmotného přijatý Parlamentem České republiky a vyhlášený ve Sbírce zákonů pod číslem 40/2009⁵ (dále jen trestní zákoník) rozlišuje v oblasti trestání dospělých dva druhy trestních sankcí tresty a ochranná opatření, tak jak je uvedeno v Hlavě páté v §§ 36–104.⁶ Nový trestní zákoník nabyl účinnosti dnem 1. ledna 2010.

Autor zákona samého, prof. JUDr. Pavel Šámal o trestních sankcích píše jako o nepostradatelném nástroji, bez kterého by nebylo možno udržet společenský pořádek a ochránit základní právní hodnota a zájmy. Plnění této ochranné funkce je právním důvodem existence trestněprávních sankcí za trestné činy, které jsou uvedeny v trestním zákoníku. Ochrana společnosti před trestnými činy je dosahována nejen pohrůžkou trestními sankcemi, ale převážně jejich ukládáním a výkonem. Tresty a ochranná opatření představují relativně dva samostatné systémy, tzv. dualistický systém. Soud pak může uložit kumulativně (trest a ochranné opatření) nebo alternativně (trest nebo ochranné opatření).⁷ Pro účely této diplomové práce se budu věnovat pouze definici jednoho druhu trestní sankce a tím je trest.

Obecné zásady pro ukládání trestních sankcí jsou vyjádřeny v §§ 37 až 38 trestního zákoníku, ve smyslu, kterých je lze ukládat jen na základě zákona, nesmí být kruté a nepřiměřené, ani ponižovat lidskou důstojnost. Což koresponduje s článkem 7 odstavec 2 Listiny základních práv a svobod, který zakazuje kruté a nelidské nebo ponižující tresty.⁸ Tam, kde postačí uložení méně citelnější trestní sankce, nelze uložit trestní sankci přísnější.⁹

⁵ Sbírka zákonů, částka 11, ročník 2009 online. Ministerstvo vnitra České republiky dostupné na <http://www.mvcr.cz/soubor/sb011-09-pdf.aspx>.

⁶ Srovnej Zákon č. 40/2009 Sb, trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

⁷ ŠÁMAL, Pavel a kol. Hlava V [Trestní sankce (§ 36-104)]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní zákoník.

⁸ Srovnej Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky.

⁹ Srovnej Zákon č. 40/2009 Sb, trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 12 odst. 2.

Obecné zásady, jimiž se řídí soud při ukládání trestu, nalezneme v druhém dílu Hlavy páté trestního zákoníku v ustanoveních §§ 39 až 45.

Speciální právní úprava trestů je uvedena rovněž v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže č. 218/2003 Sb. v ustanovení § 25 tohoto zákona, týkající se opatření ukládaných za provinění mladistvému¹⁰ a v zákoně o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim č. 418/2011 Sb. v ustanovení § 14 odstavce 1 a 3, týkající se trestů, které je možno uložit za trestné činy spáchané právnickými osobami.¹¹

Na novou hmotněprávní úpravu stanovení druhu a výměru trestu obsaženou v § 39 trestního zákoníku, pak navazuje novela ustanovení § 125 odstavce 1 trestního řádu provedená Zákonem o změně některých zákonů v souvislosti s přijetím trestního zákoníku č. 41/2009 Sb.¹², která doplnila nové požadavky na odůvodnění rozsudku v otázce trestu. Soud je dle této novelizace povinen uvádět při ukládání trestu jakými úvahami byl veden při jeho ukládání se zaměřením nejen na individuální posouzení významu konkrétního chráněného zájmu, způsobu provedení a následkům, ale i k osobě pachatele z hlediska pohnutek, záměru a cíle, k jeho k osobním, rodinným, majetkovým a jiným poměrům pachatele, k dosavadnímu způsobu života, k chování pachatele po činu a zejména k jeho případné snaze nahradit škodu.¹³

Ačkoliv je pojem trest velmi často používán například v trestním zákoníku, nemá v českém právu legální definici a pro vymezení tohoto pojmu je třeba vycházet z odborné literatury. Obecně se pojem trest definuje jako státem vynutitelný právní následek za určité protiprávní jednání. Stát tento nástroj užívá k ochraně zájmů chráněných trestním zákonem, k ochraně společnosti

¹⁰ Zákon č. 218/2003 Sb. o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů.

¹¹ Zákon č. 418/2011 Sb., Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů.

¹² Sbírka zákonů, částka 12, ročník 2009 online. Ministerstvo vnitra České republiky dostupné na <http://www.mvcr.cz/soubor/sb012-09-pdf.aspx>.

¹³ PÚRY, František. § 39 [*Stanovení druhu a výměry trestu*]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní zákoník. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, [cit. 01. 11. 2021].

před trestnými činy a před jejich pachateli. Jedná se o újmu na svobodě, majetkových nebo jiných právech odsouzeného, kterou může pachateli trestného činu uložit jen soud v trestním řízení. Na rozdíl od ochranných opatření tresty obsahují negativní hodnocení pachatele a protiprávního činu, který trestní zákoník označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně.¹⁴ Tak jak vyplývá i z ústavního pořádku České republiky, konkrétně uvedeno v článku 90 Ústavy¹⁵ a článku 40 odstavce 1 Listiny základních práv a svobod¹⁶, trest může být uložen výlučně za trestný čin (*nulla poena sine crimine*), na základě zákona (*nulla poena sine lege*) subjektem, který je k tomu oprávněn, tedy trestním soudem.

V právnickém slovníku prof. JUDr. Helena Válková CSc. píše o trestu jako o nejtýpější trestní sankci v českém trestním právu, kterou jako opatření státního donucení (tedy proti vůli pachatele) ukládají soudy v trestním řízení jménem státu pachatelům trestných činů za spáchané trestné činy. Trestem se pachateli, který se dopustil protiprávního činu, působí určitá újma (na svobodě, na právech, na majetku) a zároveň se tak vyslovuje morální odsouzení činu a toho, kdo jej spáchal.¹⁷

Výše uvedené pojmové znaky charakterizují trest jako trest soudní, který je nutno odlišit od jiných právních sankcí, jako je například sankce za přestupek. Opět jde o trest za společensky škodlivý protiprávní čin, ale s nižším stupněm škodlivosti a zákon ho označuje za přestupek.¹⁸

Výčet všech druhů trestů, které je možné v České republice uložit, je taxativně uveden v § 52 trestního zákoníku. Toto ustanovení realizuje důležitou ústavní zásadu právního státu vyjádřenou v článku 39 Listiny

¹⁴ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 7. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2019. Student (Leges), s. 387.

¹⁵ Srovnej Ústavní zákon č. 1/1993, Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁶ Srovnej Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky.

¹⁷ VÁLKOVÁ, Helena. *Výkon trestu odnětí svobody*. In: HENDRYCH, Dušan. *Právní slovník*. 3., podstatně rozš. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2009. Beckovy odborné slovníky.

¹⁸ KRATOCHVÍL, Vladimír. *Kurs trestního práva: trestní právo hmotné: obecná část*. Praha: C.H. Beck, 2009. Beckovy právní učebnice, s.471.

základních práv a svobod, podle níž jen zákon stanoví, které jednání je trestným činem a jaký trest, jakož i jaké jiné újmy na právech nebo majetku lze za jeho spáchání uložit¹⁹, v souladu s principem zákonnosti výslovně vyjádřeným v § 37 trestního zákoníku.²⁰

1.2 Účel a funkce trestu

Institut trestu se vyvíjel současně s vývojem společnosti a její kulturou až do dnešní podoby ve smyslu trestněprávním. Teorie trestu se vyvíjely od teorie odplaty (absolutní teorie), vycházející z myšlenky oko za oko (*punitur, quia peccatum est*²¹) po teorii prevence (relativní teorie), která říká, že trest slouží k tomu, aby nebylo páčáno zlo (*punitur, ne peccetur*). Soudce Krajského soudu Ostrava v příspěvku o restorativní justici uvádí, že každý soudce má ve své praxi na výběr z výše dvou uvedených možností. „*Pokud si vybereme onu druhou cestu, půjdeme cestou restorativní justice. Má to smysl!*“ Jde o cestu k nápravě, pochopení, urovnání vztahů a pomoci oběti.²²

Nový trestní zákoník, na rozdíl od toho předchozího (trestní zákon č. 140/1961 Sb.) účel trestu výslovně neupravuje, jeho vymezení je ponecháváno trestněprávní nauce a judikatuře²³. V současném zákoně je toto vymezení promítnuto do obecných zásad trestání i u jednotlivých ustanoveních trestních sankcí (§ 39 až 45). Dříve byl účel trestu jedním z hledisek při ukládání trestu a kritérium opírající se o stupeň nebezpečnosti činu pro společnost (zakotveno v § 23 odstavce 1 trestního zákoníku). Základním účelem trestu byla hlavně ochrana společnosti. Nyní se při ukládání trestu přihlíží více k povaze

¹⁹ Srovnej Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky.

²⁰ Trestní sankce lze ukládat jen na základě zákona.

²¹ Trestá se, protože bylo spácháno zlo.

²² LÍSEK.M, In: <https://restorativni-justice.cz/o-restorativni-justici/odbornici-a-system/>.

²³ Důvodová zpráva k zákonu č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, s. 32.

a závažnosti spáchaného trestného činu²⁴, jak je již uvedeno v předcházející kapitole.

Novodobé teorie zabývající se účelem trestu spatřují hlavním smyslem v prevenci a resocializaci. Aby trestné činy nebyly páčány vůbec nebo v co nejmenší míře. Tento cíl by měl přispět k polepšení se a nápravě pachatele. Aby obviněný pachatel zaujal ke spáchanému trestnému činu odpovědný postoj. Toto je záměrem restorativní justice, která je meritem následujících kapitol spojených s alternativními tresty. Pokud si je pachatel schopen uvědomit, že trestným činem, který spáchal, porušil práva a svobody ostatních a přijmout trest na základě vlastního svědomí nebo za přispění trestního řízení a má snahu nahradit škodu, kterou spáchal, je možné tento stav chápat jako krok k nápravě. Zde je nutné zmínit současný institut polehčující okolnosti z důvodu „upřímné lítosti“, který je upravený v § 41 písmena n trestního zákoníku, který tento postoj pachatele zvýhodňuje mírnějším trestem.²⁵

Potrestání je ve společnosti vnímáno jako určitý obranný mechanismus před jednáním, které porušuje zavedená pravidla a normy, a kterým je ohrožována společnost jako celek. Z tohoto pohledu se uvádí čtyři základní funkce trestu. Funkce informační, která představuje nesprávnost daného chování. Druhá funkce, motivační, má za cíl zlepšit chování pachatele. U vztahové funkce se jedná o vyjádření negativního vztahu, který bývá často domnělý. Preventivní funkce by měla vést pachatele k vyvarování se okolnostem, které ho vedly ke spáchání trestného činu. Trest by měl být pro pachatele neúměrným rizikem při pravděpodobnosti dopadení a neodvratnosti odsouzení. Je v něm rovněž zahrnut odplatný moment, měl by být jistý (až na výjimky), pro pachatele citelný a měl by se uskutečnit v co nejkratším čase pro provinění.²⁶

²⁴ KRATOCHVÍL, Vladimír. *Kurs trestního práva: trestní právo hmotné: obecná část*. Praha: C.H.Beck, 2009. Beckovy právnické učebnice, s. 472.

²⁵ LOBOTKA, Andrej. *Dohoda o vině a trestu a její vztah k účelu trestu*. Právní rozhledy, 2012, č. 19, s. 674-677.

²⁶ SOCHŮREK, Jan. *Kapitoly z penologie*. Liberec: Technická univerzita, 2007, 57 s.

I přes změny v přístupu společnosti k trestům jako takovým, je současná česká právní teorie v názoru na účel trestu poměrně jednotná. Lze za něj stále považovat ochranu společnosti před pachatelem trestného činu, zabránění pachateli v další trestné činnosti, jeho převychování tak, aby vedl řádný život, a generálně preventivní účinek.²⁷

Jinak řečeno, v současné době je hlavním účelem trestu tzv. sociální kontrola, která stojí na třech pilířích prevence. Prvním z nich vždy musí být ochrana společnosti, dále převýchova pachatele a v neposlední řadě by měl sloužit jako odstrašení potenciálních nových pachatelů. Hovoříme tedy zde o jakési sociální výtce k pachateli a neutralizaci jeho nebezpečnosti pro společnost. Kratochvíl tuto ochranu rozlišuje na individuální represí, individuální prevenci a generální prevenci. Individuální represí myslí za použití prostředků negativní povahy, které odsouzenému technicky, fyzicky nebo jinak zabrání páchat trestnou činnost (omezení osobní svobody, zákaz činnosti, přiměřené povinnosti nebo přiměřená omezení). Individuální prevence pak pozitivně (výchovně) motivuje pachatele a generální prevencí se rozumí efekt trestu – hrozba trestem a vymezení nežádoucího chování. Posilování důvěry veřejnosti, že je trest adekvátní, zákonný, přiměřený a individualizovaný.²⁸ Prevenci i represí je třeba chápat v každém případě vyváženě.

Podíváme-li se na rozdělení trestů podle § 52 trestního zákoníku, můžeme vidět, že zde převažují sankce, které nejsou spojeny s odnětím svobody, a tudíž neznamenají izolaci pachatele od společnosti. Vedle trestu odnětí svobody mají soudci ve svém rozhodování o trestu k dispozici třináct druhů alternativních trestů, které mohou naplnit účel trestu mnohdy efektivněji a v duchu základních zásad ukládání trestů, jako je například zásada humanismu, přiměřenosti nebo subsidiarity trestní represe.

²⁷ KOPŘIVA, Marcela. *Soudce v říší účelu trestu*. Trestněprávní revue, 2020, č. 3, s. 129-134.

²⁸ KRATOCHVÍL, Vladimír. *Kurs trestního práva: trestní právo hmotné: obecná část*. Praha: C.H. Beck, 2009. Beckovy právnícké učebnice, s. 472-473.

1.3 Nevýhody trestu odnětí svobody

Po dlouhou dobu představoval nepodmíněný trest odnětí svobody páteř systému trestů. Všechny jiné druhy trestů byly určitým způsobem na něj napojeny a od něho odvozeny. Většinu trestů bylo možné v něj přeměnit. Je upraven trestním zákoníkem v ustanoveních § 55 až 59. Jde o nejpřísnější trest ve smyslu českého práva s univerzální povahou. Nejpřísnějším trestem je proto, že je jím realizován nejzávažnější zásah do základních práv a svobod osob odsouzených. Kromě zbavení osobní svobody spojené s povinností podrobit se určitému režimu je omezena také řada dalších lidských práv a svobod. Odsouzený je omezen například v právu podnikat, sdružovat se, omezena jsou také jeho práva rodinná. Tento trest je možno uložit za každý trestný čin, a to v takové výši, jaká je uvedena u všech skutkových podstat ve zvláštní části trestního zákoníku. Univerzálním je proto, že je uveden v každé sankci. Lze jej tedy uložit za každý trestný čin a jakémukoli dospělému pachateli. Pro jeho uložení zákon nestanovuje zvláštní předpoklady, pouze se uplatňují obecné podmínky uvedené v § 39 a v 53 odstavce 1 trestního zákoníku.²⁹

Nepodmíněný trest odnětí svobody je trest, který je vykonáván ve věznicích. Jeho podstatou je dočasné omezení volného pohybu odsouzeného s velkou mírou povinností, kterým se musí podrobit. Mezi tyto povinnosti patří například dodržování stanoveného režimu a kázně, plnění pracovních povinností a účast na výchovných programech zacházení.³⁰ Podrobnosti výkonu tohoto trestu upravuje zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, účinný od 1. ledna 2000 a vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 345/1999.³¹ Tento trest má plnit zábrannou funkci, jelikož umístění do věznice odsouzenému omezuje nebo alespoň znesnadňuje páchaní další trestné činnosti.

²⁹ Kratochvíl, V. *Trestní právo hmotné: obecná část*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 589.

³⁰ základní forma komplexního působení na odsouzené ve výkonu trestu odnětí svobody, který veden k přijetí odpovědnosti za spáchaný trestný čin.

³¹ SOTOLÁŘ, Alexander. *Právní rámec alternativního řešení trestních věcí*. [Praha]: Institut vzdělávání Ministerstva spravedlnosti České republiky, 2001. Příručky Ministerstva spravedlnosti ČR, s. 196.

Avšak je všeobecně známo, že vězeňství v České republice již dlouhodobě prochází krizí, která se projevuje ve dvou hlavních směrech. Na jedné straně jde o problém managementu věznic a péče o pachatele, kde je možno uvést přeplněnost věznic, nedostatek finančních zdrojů, neadekvátní zdravotní péče, nedostatek kvalifikovaného personálu a na druhé straně jde o otázku přístupu justice, která je v podstatě odkázaná na proces výkonu trestu odnětí svobody, který má očividně velkou řadu nevýhod. Krize zmiňovaného trestu, který tvoří základ tradičního, retributivního přístupu k sankcionování, souvisí s nízkou preventivní a resocializační efektivitou, jelikož vykazuje velmi malý výchovný účinek.³²

Lze jednoznačně usuzovat, že v rámci trestněprávních sankcí, prostřednictvím výkonu trestu odnětí svobody nedojde k zamezení opakování trestné činnosti odsouzeného, jelikož je pro svůj výkon trestu umístěn do vysoce kriminogenního prostředí. Pobyť ve vězení totiž vede k adaptaci na vězeňské prostředí a pasivnímu přizpůsobení se tamním podmínkám. Vězení pachatele nenapravuje, naopak většinou činí osobnost odsouzeného horší (tzv. depravovaná osobnost³³). Dochází zde ve velké míře k potlačení individuality odsouzených a tím i ke ztrátě odpovědnosti za vlastní rozhodování,³⁴ jeho osobnost je prostředním a spoluvězni ovlivňována a deformována. Z praxe i odborné literatury vím, že za zdmi věznic se často odsouzení setkávají se zbytkem rodiny, která tento životní styl podporuje a vězení patří k součásti jejich životů. Pachatel navazuje nové kontakty s osobami, od kterých se přiučí páčání další trestné činnosti nebo svou dosavadní vylepší. Kriminální prostředí věznic se pak stává přirozeným prostředím, do kterého se bez problémů vrátí. To pak úzce souvisí s přeplněním věznic a celkovou nefunkčností vězeňského systému. Trochu s nadsázkou bych na tomto místě navrhovala umístit odsouzené pro jejich výkon trestu odnětí svobody odděleně na uzavřené místo do komunit duchovních, kde by krom

³² ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 2. vyd. Praha: Leges, 2014. Teoretik, s. 20.

³³ mravní zhrubnutí osobnosti. Otrlost, citová chladnost, pokrytectví nebo apatie.

³⁴ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 2. vyd. Praha: Leges, 2014. Teoretik, s.25.

pracovní terapie procházeli i kompletní převýchovou. Věznice jsou v mnohých ohledech velmi škodlivým sociálním prostředím s řadou negativních faktorů. Převýchova odsouzených se v našich věznicích, i přes velkou snahu a profesionální přístupe vězeňského personálu, u recidivních pachatelů nedaří.

Další nevýhody uvádí ve svém článku JUDr. Diblíková. Tyto vidí v tom, že vězeňská spravedlnost není vůbec spravedlivá, a to převážně pro prvotrestané, kteří se zde dle jejích slov trápí, neboť výkon spravedlnosti je pro ně zdlouhavý. A v neposlední řadě postup výkonu spravedlnosti zaměřený na trest odnětí svobody absolutně nereflktuje zájem na odškodnění oběti a nápravu mezi jednotlivcem a komunitou.³⁵

V našem systému trestů převažují tresty, které nejsou spojeny s odnětím svobody ve věznici. Existuje předpoklad, že značná část pachatelů je méně narušena, zejména prvotrestaní, a u těchto odsouzených se škodlivé důsledky spojené s výkonem nepodmíněného trestu odnětí svobody projevují zcela odlišně než u zmiňovaných pachatelů recidivních. U těchto se převážně setkáváme s absencí pracovních návyků a jak je uvedeno výše, umístěním do věznice se ani jejich rodinné postavení většinou nemění. U prvotrestaných se škodlivost výkonu trestu odnětí svobody projevuje zejména v násilném vytržení pachatele z přirozeného sociálního prostředí, narušení jeho sociálně užitečných svazků. I krátkodobé odnětí svobody má většinou za následek, že odsouzený přijde o práci, bydlení, mnohdy i o manželství nebo o přátelství. Nepodmíněné odnětí svobody je v neposlední řadě také spojeno se stigmatizací, odsouzený v očích svého okolí dostává nálepku kriminálního. A toto výrazně ztěžuje návrat do společnosti po jeho propuštění.³⁶

Nejenže je kritizována neefektivnost tohoto trestu, a to nejen z pohledu nápravy pachatele, ale v neposlední řadě pak výkon trestu odnětí svobody vyžaduje vynaložení značných finančních, materiálních a dalších prostředků.

³⁵ DIDBLÍKOVÁ, Simona, *Restorativní justice a vězeňství*. In: Restorativní justice. Sborník příspěvků a dokumentů. IKSP, Praha 2003, s. 56.

³⁶ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 2. vyd. Praha: Leges, 2014. Teoretik, s. 20-21.

Ukládáním alternativních trestu může dojít i k ušetření peněz daňových poplatníků. Avšak k ekonomickým cílům by se mělo přihlížet až poté, co bude jisté, že bude dosaženo účelu trestu. K tomu Mgr. Lobotka uvádí:

„Nemůžeme ekonomické cíle postavit před cíle trestání, před samotné cíle trestního práva, zabezpečované prostřednictvím výchovné, preventivní a represivní funkce trestu, tedy před ochranu společnosti. Pokud bychom tak učinili, tak ad absurdum by z ekonomického hlediska a z hlediska délky trestního řízení bylo nejvhodnější, kdyby všichni pachatelé byli okamžitě propouštěni na svobodu a netrestáni.“³⁷

Naše věznice jsou přeplněné a trpí nedostatkem kvalifikovaného personálu. Jedním z hlavních podnětů zavádění nových alternativ byla přeplněnost věznic a přetíženost orgánů činných v trestním řízení. Dle statistické ročenky vězeňské služby za rok 2020, je celkové stavy vězněných osob v organizačních jednotkách Vězeňské služby České republiky k 31. 12. 2020 souhrnně 17 612 oproti roku 2019. Průměrné ubytovací kapacity, průměrné stavy vězňů a procentuální vyjádření využitelnosti organizačních jednotek Vězeňské služby České republiky za rok 2020 je u všech věznic v souhrnně s převýšením kapacity o 2,27 %, oproti loňskému roku 2019.³⁸

Kritizovány jsou zejména krátkodobé tresty odnětí svobody, které neposkytují dostatek času k převýchově pachatele, ale na druhé straně je to dost dlouhá doba k tomu, aby na odsouzeného škodlivě působily vlivy vězeňského prostředí.

Uložení trestů nespojených s odnětím svobody (takzvaných alternativ k trestu odnětí svobody) je jistým projev důvěry vůči pachateli. Při výkonu je možnost opřít se o pachatelovy kladné vlastnosti, návyky, sociálním zázemí

³⁷ LOBOTKA, Andrej. *Dohoda o vině a trestu a její vztah k účelu trestu*. Právní rozhledy, 2012, č. 19, s. 674-677.

³⁸ Statistická ročenka. Vězeňská služba České republiky [online]. ©2022 [cit. 2022-01-15]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/odbor-spravni/statistiky/rocenky/statisticka-rocenka-2020.pdf>.

a postavení a na výchovném zacházení s ním se mohou podílet odborníci i laická veřejnost.

Trestní politika ve vyspělých státech v posledních desetiletích prodělala pozitivní posun k alternativnímu trestání. Z výše uvedeného textu, podpořeného odbornou literaturou vyplývá, že trest spojený se ztrátou svobody je nutno použít, jen v případě nelze-li zamezit trestným činům a zajistit obnovení narušených právních vztahů alternativním řešením (upuštěním od potrestání, podmíněným zastavením trestního stíhání apod.) nebo aplikací tzv. alternativních trestů (např. trestu obecně prospěšných prací, trestu peněžitého, trestu domácího vězení nebo jiných). I přes vše zde uvedené je bohužel v některých případech trest odnětí svobody nevyhnutelný. Najde se určitý okruh pachatelů, u kterých je jediný efektivní způsob eliminace jejich deviantního jednání pouze jejich izolace prostřednictvím odnětí svobody.³⁹

Z tohoto je zřejmé, že spravedlnosti nemůžeme dostát, pokud bude justice hledat pouze odpovědi na otázky kdo a jak porušil zákon a jak bude potrestán. Aby naše společnost v tomto směru dosáhla pozitivního posunu, je třeba změnit svůj pohled na trestný čin a jeho řešení a klást si spíše otázky typu, komu z tohoto plynou povinnosti a závazky jakým způsobem tyto strany zapojit do procesu řešení. A právě těmito otázkami se zabývá restorativní justice.⁴⁰ Nutno podotknout, že náprava pachatele prostřednictvím alternativních trestů společnost často označuje za nedostatečný, za příliš mírný, a vyjadřuje znepokojení nad možností nápravy. Toto je však převážně zapříčiněno vlivem médií.

³⁹ (ŠÁMAL, Pavel a kol. Hlava V [Trestní sankce (§ 36-104)]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní zákoník. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, [cit. 15.12.2021].

⁴⁰ ZEHR, Howard. *Úvod do restorativní justice*. Praha: Sdružení pro probaci a mediaci v justici, 2003, s. 39-42

2 RESTORATIVNÍ JUSTICE

Hlavním tématem stále se rozvíjejících principů spravedlnosti je především princip restorativní justice. Restorativní neboli nápravná, obnovující⁴¹ spravedlnost je moderním konceptem trestněprávní politiky, který hledá účinné řešení kriminality, cestu ke spravedlnosti a nápravu újmy.

O tomto paradigmatu se poprvé v České republice začalo diskutovat na konci devadesátých let minulého století a do dnešní doby prošel proměnou. Z jeho počáteční snahy stát vůči klasickým trestněprávním systémům v opozici, se rozhodl pro vzájemnou spolupráci. První základní publikaci k tomuto tématu napsal otec restorativní justice, americký kriminalista Howard Zehr, který mimo jiné upozorňuje na to, že obnovující není opak k odplatnému (k retributivnímu) přístupu, jak si často lajk vysvětluje. Tento názor zřejmě vychází z myšlenky, že retributivní justice je spojena s výkonem trestu odnětí svobody, oproti sankcím používaným restorativní justicí, která je spojována s alternativními tresty, s probací a mediací. Retributivní a restorativní teorie, dle jeho názoru, vychází ze stejného konceptu, že spáchání trestného činu narušuje rovnovážný stav společnosti. Trestný čin je sociálním konfliktem mezi dvěma a více jednotlivci a mezi jejich normami a normami ve společnosti, a je třeba zachovat úměrný vztah mezi spáchaným jednáním a odpovědí na něj. Odlišnost je pak ve způsobu, jak k tomuto dospět.⁴² V koncepci restorativní justice je za to, že účinnější řešení je jen za aktivní účasti všech dotčených osob. A mělo by se důrazněji dbát na diferenciaci a individualizaci trestání a zacházení s pachateli.

Zehr restorativní justici definuje jako „proces, jenž v maximální možné míře zapojuje všechny, kterých se daná trestná činnost dotkla. Restorativní justice usiluje o maximální možnou míru uzdravení a obnovu trestným činem

⁴¹ Restorativní pochází z anglického slova restore, což znamená obnovit, navrátit do původního stavu.

⁴² ZEHR, Howard. *Úvod do restorativní justice*. Praha: Sdružení pro probaci a mediaci v justici, 2003. ISBN 80-902998-1-4, s. 39.

*narušených vztahů a za tímto účelem účastníkům umožňuje společně identifikovat způsobené újmy a vzniklé potřeby a od nich se odvíjející povinnosti a závazky.*⁴³

Názory podporující tuto koncepci vycházejí z narůstajících problémů trestní justice, jakými jsou např. vysoký růst kriminality, přeplněné věznice, vysoké zatížení soudů a nízká účinnost trestů. Není však možné, abychom zanevřeli na koncepci retributivní spravedlnosti to by mohlo přinést velké nebezpečí ve fungování trestního práva. Mělo by docházet k většímu vlivu restorativní justice do systému trestního práva, ale doba pro úplné opuštění zásad tradičního procesu ještě nenastala a ani tyto zásady nelze jen tak, ze dne na den, změnit.⁴⁴ Zehr ve své publikaci k restorativní justici z roku 2003 vyřkl domněnku, že nás možná čeká situace, kdy se restorativní justice stane běžnou normou a některé formy systému trestní (retributivní) justice budou vnímány jako alternativy k restorativním postupům.⁴⁵

Z penologického pohledu se v restorativní justici uplatňuje takzvaný 3D přístup, jehož součástí jsou tři základní pojmy, kterými jsou: dekriminlizace drobných trestných činů, depenalizace, neboli hledání sankcí, které nezahrnují odnětí svobody a v neposlední řadě diverze (odklony), což jsou alternativní způsoby v trestním řízení, které umožní mimosoudní projednání případu mezi pachatelem a obětí.⁴⁶

Restorativní justice má bezesporu svůj význam při ukládání alternativních trestů, jelikož mnoho alternativ k potrestání z tohoto konceptu vychází, ale nelze je brát jako synonymum, jelikož restorativní justice není alternativou k uvěznění, její přístupy mohou být použity i ve spojení s trestem odnětí svobody. Avšak

⁴³ ZEHR, Howard. *Úvod do restorativní justice*. Praha: Sdružení pro probaci a mediaci v justici, 2003. ISBN 80-902998-1-4, s. 26.

⁴⁴ KARABEC, Zdeněk. a kol.: *Koncept restorativní justice*, In: Restorativní justice. Sborník příspěvků a dokumentů. IKSP, Praha 2003, s. 5-9.

⁴⁵ ZEHR, Howard. *Úvod do restorativní justice*. Praha: Sdružení pro probaci a mediaci v justici, 2003. ISBN 80-902998-1-4, s. 40.

⁴⁶ RASZKOVÁ, Tereza a Stanislava HOFERKOVÁ. *Kapitoly z penologie II*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014. s.184.

pro realizaci cílů restorativní justice jsou sankce vykonávané na svobodě lepší.⁴⁷ A to již z toho důvodu, že ponecháním pachatele (odsouzeného) na svobodě se zvyšuje výdělečná možnost a tím i možnost nahradit škodu, kterou svým trestním jednáním způsobil. Materiální vyrovnání patří mezi základní aspekty urovnání konfliktního stavu mezi obviněným a poškozeným, není však nejdůležitějším hlediskem.

Dalším stěžejním principem restorativní justice, vedle nahrazení materiální i nemateriální škody, je uznání a pochopení viny ze strany pachatele, neboť toto je velmi důležitým faktorem pro absenci budoucí opakované trestné činnosti. A z hlediska individuálně preventivního účinku na odsouzeného, je snad ještě důležitější poskytnutí morální satisfakce oběti trestného činu, a to v podobě aktivnějšího zapojení se do způsobu řešení trestní věci.⁴⁸

Výše uvedené se dá shrnout do třech bodů, které Zehr uvádí jako vůdčí restorativní myšlenky:

- 1) *Trestný čin je narušením lidské integrity a mezilidských vztahů.*
- 2) *Trestný čin vytváří povinnosti a závazky.*
- 3) *Hlavním závazkem je dát věci do pořádku.*⁴⁹

Průzkum prováděný v rámci Institutu pro kriminologii a sociální prevenci prokázal, že restorativní modely a programy vykazují řadu výhod. Více než 90 % dotazovaných uvedlo, že mají pocit spravedlnosti, a to jak oběti, tak pachatelé trestných činů. O vysoké úroveň spokojenosti, která je vyjádřena satisfakcí oběti

⁴⁷ ZEHR, Howard. *Úvod do restorativní justice*. Praha: Sdružení pro probaci a mediaci v justici, 2003. ISBN 80-902998-1-4, s. 10.

⁴⁸ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 2. vyd. Praha: Leges, 2014. Teoretik. ISBN 978-80-87576-93-9, s. 25.

⁴⁹ ZEHR, Howard. *Úvod do restorativní justice*. Praha: Sdružení pro probaci a mediaci v justici, 2003, s. 14.

hovořilo více než 80 % dotazovaných. Významné je i snížení strachu mezi oběťmi, a to až u 25 % respondentů (obětí trestného činu).⁵⁰

Princip restorativní justice postupně proniká do systému našeho práva legislativním zakotvením restorativních postupů a metod, a to nejenom přijetím výše uvedené novelizace trestního zákoníku, která počítá s větším uplatněním alternativních trestů. Restorativní justici můžeme chápat jako soubor principů, cílů a metod charakterizujících určitý přístup k řešení problematiky zločinnosti. Nejedná se tedy o ucelený systém, ale spíše o paralelní systém, který působí vedle klasické trestní justice a zároveň ji doplňuje.⁵¹

Dalším důležitým krokem ve vztahu k realizaci principu restorativní justice bylo přijetí zákona Zákon o Probační a mediační službě č. 257/2000 Sb. ve znění pozdějších předpisů.⁵² Prozatímní trend zapojování restorativních myšlenek do trestního systému se také projevuje zejména využitím restorativních přístupů a programů u méně závažné trestné činnosti či v soudnictví ve věcech mládeže. Prosazování restorativní justice se u nás v současné době věnují především různé nevládní organizace, jakými jsou například Linka bezpečí, Bílý kruh bezpečí nebo Liga proti domácímu násilí a další.

2.1 Alternativní tresty

Pojem alternativní trest není v právní úpravě definován, avšak v obecné rovině jej lze charakterizovat jako trest nespojený s bezprostředním odnětím svobody, který naplňuje stejný účel trestu, jako by byl vykonáván trest odnětí svobody. Jestliže soud uzná pachatele vinným, může za jakýkoliv trestný

⁵⁰ KARABEC, Zdeněk. *Restorativní justice: sborník příspěvků dokumentů*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2003. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 80-7338-021-8, s. 82.

⁵¹ KARABEC, Zdeněk. *Restorativní justice: sborník příspěvků dokumentů*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2003. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 80-7338-021-8, s.8.

⁵² Zákon č. 257 ze dne 01.01.2001 o Probační a mediační službě. In: Sbíрка zákonů České republiky. 2000, částka 74, Dostupný také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-257>.

čin uložit trest odnětí svobody. Účelem alternativních trestů je odvrátit ve vhodných případech jeho použití.⁵³

Alternativou se obecně rozumí možnost vybrat si mezi dvěma nebo i více možnostmi řešení. Při ukládání trestů to znamená, že soud volí mezi uložením trestu odnětí svobody a trestem, který bude vykonán na svobodě, nebo se s ním kombinují. Přičemž trest je alternativní i pokud je spojen s omezením osobní svobody, jako je tomu například u trestu domácího vězení. V průběhu výkonu uloženého trestu se sleduje, zda odsouzený plní podmínky uloženého trestu. Při neplnění těchto podmínek může soud rozhodnout o náhradní sankci, kterou je většinou trest odnětí svobody.⁵⁴

K uložení alternativního trestu dochází za předpokladu, že vzhledem k osobě a poměrům pachatele a k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu postačí jiný trest než izolací ve věznicí. Stejně jako při ukládání všech druhů trestu je i zde nutné přihlídnout ke konkrétním okolnostem případu. Ne vždy musí alternativní trest posloužit lépe než trest odnětí svobody. Zavedením těchto druhů trestů do právního řádu jsou však soudům nabídnuty větší možnosti vhodného způsobu potrestání u pachatelů, kteří nejsou natolik narušeni, aby jejich pobyt na svobodě byl pro společnost nebezpečný.

Délka alternativy musí být taktéž úměrná trestnému činu. Štěrbá ve své publikaci uvádí přehled důvodů pro zavedení alternativních trestů vykonávaných na svobodě. Mezi tyto patří:

Humanitní, jelikož trest odnětí svobody má prokazatelné následky na psychiku jedince. Z tohoto pohledu nemusí být nutně udělen každému pachateli. Například pro takzvané situační pachatele může mít trest odnětí svobody velmi neblahé účinky a často jim brání v úspěšném návratu do společnosti.

Ekonomické, jelikož pobyt jedince ve vězení je finančně náročný a způsobuje finanční přítěž státu.

⁵³ KRATOCHVÍL, Vladimír. *Kurs trestního práva: trestní právo hmotné: obecná část*. Praha: C.H. Beck, 2009. Beckovy právnické učebnice, s. 467.

⁵⁴ JELÍNEK, Jiří a kol.: *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 5. vydání. Praha: Leges, 2016, s. 397.

Pragmatické, tyto jsou spojené s vyloučením jedince ze společnosti a zprerhání sociálních vazeb, které uvěznění zapříčiní.

Vzhledem k přeplněnosti věznic je vhodné snižovat počty uvězněných, kteří spáchali méně závažné trestné činy a nepředstavují riziko pro společnost. Je třeba zkoušet nové postupy a zavést je do praxe.⁵⁵

Shrneme-li veškeré zde již napsané důvody krize výkonu trestu odnětí svobody a filozofii restorativní justice, získáme hlavní přednosti alternativních trestů. K těmto patří snížení finančních nákladů spojených s výkonem trestu, uvolnění věznic pro pachatele závažnějších trestných činů a eliminace negativních vlivů spojených s uvězněním. Odsouzený není vytržen ze společnosti a nedochází k odloučení od jeho rodiny a nejbližších, což výrazně prospívá jeho psychickému stavu. Je mu tak umožněno pokračovat ve svém dosavadním zaměstnání, čímž se výrazně zvyšuje možnost uhrazení náhrady škody, kterou svým činem způsobil. Úspěšná resocializace odsouzeného je pak jedním z klíčových faktorů při prevenci jeho dalšího kriminálního chování.⁵⁶

I přes výše uvedená pozitiva, mají alternativní tresty i svá negativa. Poměrně běžnou záležitostí je, že soud uloží nevhodný alternativní trest pachateli, pro kterého se tento trest míjí účinkem. Také je častým jevem, že společnost není plně důvěřivá v účinnost alternativních trestů.⁵⁷ Nevýhodou je také to, že alternativní trest nemůže být uložen každému pachateli. Například trest obecně prospěšných prací nelze uložit pachateli, jestliže je zřejmé, že mu jeho zdravotní stav neumožní vykonání takového trestu. Člověku bez domova nelze uložit trest domácího vězení a taktéž nemajetnému peněžitý trest.

Jelikož je tato práce zaměřena na alternativní tresty se specifikací na trest

⁵⁵ ŠTĚRBA, Vladislav. *Penologie*. Praha: Armex, 2007. Skripta pro střední a vyšší odborné školy, s. 148.

⁵⁶ Justice.cz. Obecné informace. [online]. Ministerstvo spravedlnosti České republiky ©2017 [cit. 2021-12-01]. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp/alternativni-tresty?clanek=obecne-informace>.

⁵⁷ SOTOLÁŘ, Alexander, Pavel ŠÁMAL a František PÚRY. 2000. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. Praha: C.H. Beck., s. 28–29.

domácího vězení, tak jen na okraj uvedu, že trestněprávní alternativy rozlišujeme z hmotněprávního a z procesně právního hlediska. Mezi hmotněprávní alternativy jsou řazeny alternativní tresty a alternativy k potrestání, což je zvláštní pohružka trestem a tímto zákonným nástrojem je Upuštění od potrestání. Procesně alternativními opatřeními jsou takzvané odklony, zde trestní řízení zde nedospěje do svého obvyklého konce a patří k nim Podmíněné zastavení trestního stíhání a narovnání. Odklony jsou právně upraveny v trestním řádu.⁵⁸

2.1.1 Vývoj alternativních trestů v České republice

Na přelomu šedesátých a sedmdesátých let 20. století u nás z důvodu mezinárodních požadavků probíhaly rozsáhlé vězeňské reformy. V rámci těchto reform byl vydán zákon o výkonu trestu odnětí svobody.⁵⁹ I když v souladu s tímto zákonem proběhlo několik zásadních změn, nepřinesly očekávané snížení míry recidivy a ani celkové kriminality, počet vězněných dále rostl. Kriminalita narůstala i v důsledku změny režimu po roce 1989. Z tohoto důvodu byly hledány nové formy řešení trestné činnosti právě v podobě alternativních způsobů řízení a alternativního trestání. Hlavním cílem a smyslem tohoto řešení byla snaha o individualizaci trestního postihu, motivaci pachatelů trestných činů žít v souladu se zákonem, snižování přeplněnost věznic a aktivního zapojení do řešení trestních věci i osoby poškozené trestnou činností. V tomto období došlo k zavádění a rozšiřování alternativních trestů v rámci českého trestního práva, a to prostřednictvím řady novelizací trestních zákonů.

K implementaci alternativních trestů do právního řádu České republiky a omezování trestu odnětí svobody došlo v České republice o něco později než v západních státech.⁶⁰ Šlo o proces postupný, který byl mimo jiné ovlivněn

⁵⁸ KRATOCHVÍL, Vladimír. *Kurs trestního práva: trestní právo hmotné: obecná část*. Praha: C.H. Beck, 2009. Beckovy právnické učebnice, s. 468-469.

⁵⁹ První novela trestního zákona: Zákon č. 59/1965 Sb. Účinnost od 01.08.1965, zrušeno k 01.01.2000 nahrazen stejnojmenným zákonem č. 169/1999 Sb.

⁶⁰ Historie, Generální ředitelství. [online]. © 2022 [cit. 2021-12-05]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/sekce/historie>.

pozitivními zkušenostmi ze zahraničí.

Za velmi významnou porevoluční změnu, kterou si v parlamentu prosadil tehdejší prezident Václav Havel, lze označit zrušení trestu smrti, který byl v květnu 1990 reformou trestního práva⁶¹ nahrazen doživotním uvězněním a v lednu 1991 byl Listinou základních práv a svobod trest smrti zakázán⁶². V této novele došlo i k rozšíření možnosti uložení jiného druhu trestu nahrazující trest odnětí svobody a byla zde zakotvena výjimečnost nepodmíněného trestu odnětí svobody za trestné činy s horní hranicí trestní sazby nepřevyšující jeden rok.⁶³ Probíhající změny byly v duchu naplnění zásad demokratického právního státu, založeného na úctě k lidským právům a na zásadách občanské společnosti.

Demokratické trestní právo koncentruje svou pozornost v první řadě na ochranu osobnosti člověka, jeho důstojnosti, práv a svobod. Přitom nemůže jít pouze o ochranu obětí kriminality, nýbrž také o ochranu samotných pachatelů před krutými tresty⁶⁴ a vůbec před nadměrnou represí.⁶⁵ Postupně přijímané novely trestních kodexů rozšiřují prostory pro používání alternativních trestů, které se berou zřetel na subjektivní pocity a zájmy osob bezprostředně dotčených trestnou činností, a to nejen poškozené, ale i obviněné.

Další změny přinesla novela z roku 1993, která rozšířila okruh činností, které lze zákonem zakázat, došlo k diferenciaci výkonu trestu odnětí svobody a byla zvýšena horní hranice peněžitého trestu z 1 000 000 Kč na 5 000 000 Kč. K trestu peněžitému, byl novelou do trestního zákona v roce 1995⁶⁶ zaveden

⁶¹ Zákon č. 175/1990 Sb., kterým se mění a doplňuje trestní zákon. Částka. 31/1990. Platnost od 18.05.1990. Účinnost od 01.07.1990. Zrušeno k 01.01.2010.

⁶² Srovnej čl. 6 odst. 3, Listina základních práv a svobod, „*Trest smrti se nepřipouští*“.

⁶³ Vývoj alternativních trestů v České republice, In: Katalog životních situací. Justice.cz. [online]. Ministerstvo spravedlnosti České republiky ©2017 [cit. 2021-12-01]. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp/alternativni-tresty?clanek=vyvoj-alternativnich-trestu-v-ceske-republice>.

⁶⁴ Srovnej ustanovení čl. 7 odst. 2, Listina základních práv a svobod, „Nikdo nesmí být mučen ani podroben krutému, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení nebo trestu“.

⁶⁵ NEČADA, Václav. *Přehled novel trestních kodexů v období od listopadu 1989 do konce roku 1999*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2000, s. 6.

⁶⁶ Zákon č. 152/1995 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, částka 40/995. Platnost od 02. 08. 1995. Účinnost od 01. 09. 1995.

nový druh trestu – trest obecně prospěšných prací, což bylo důležitým milníkem v oblasti alternativních trestů. Od 1. 1. 1998 byly zavedeny další dva nové trestněprávní instituty⁶⁷, a to podmíněné odsouzení s dohledem a podmíněné upuštění od potrestání s dohledem. Další významné změny přišly s tzv. Velkou novelou trestního řádu z roku 2001⁶⁸, která významně přispěla k rozvoji alternativních přístupů v trestním právu, neboť posílila pozici trestu odnětí svobody jako ultima ratio, když zakotvila výjimečnost ukládání trestu odnětí svobody za trestné činy s horní hranicí sazby nepřevyšující 3 roky a dalšími způsoby ovlivnila rozhodování soudů o trestech.⁶⁹

V roce 2009 byl přijat Parlamentem České republiky nový trestní zákoník, jenž byl vyhlášen pod č. 40/2009 Sb. a nabyl své účinnosti dnem 1. ledna 2010. Změny proběhly v právní úpravě, u již existujících alternativních trestů, avšak nejvýraznější zásah v tomto směru bezesporu představuje zavedení dvou nových druhů alternativních trestů, a to trestu domácího vězení a trestu zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce. Došlo k výrazným změnám v právní úpravě obecně prospěšných prací, peněžitého trestu či institutu upuštění od potrestání

Jeden z principů, na nichž stojí rekodifikace trestního práva hmotného, je princip depenalizace a posilování koncepce restorativní justice. Tyto principy našly své vyjádření zejména v zavedení nových alternativních sankcí, jakož i v modifikaci stávajících alternativních sankcí a v rozšíření okruhů trestných činů, u nichž přichází aplikace alternativní sankce v úvahu. Smyslem takovéto úpravy bylo především nahradit krátkodobé nepodmíněné tresty odnětí svobody

⁶⁷ Zákon 253/1997 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů. Částka 85 (13. 10. 1997). Účinnost od 1. 1. 1998, zrušeno dnem 1. 1. 2010.

⁶⁸ Zákon 265/2001 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů a zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, Částka 102 (31. 7. 2001). Účinnost od 1. 1. 2002.

⁶⁹ Vývoj alternativních trestů v České republice, In: Katalog životních situací. Justice.cz. [online]. Ministerstvo spravedlnosti České republiky ©2017 [cit. 2021-12-01]. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp/alternativni-tresty?clanek=vyvoj-alternativnich-trestu-v-ceske-republice>.

všude tam, kde jsou pro to vhodné podmínky, alternativním řešením.⁷⁰

Zpráva z průzkumu provedeného na dožádání Nejvyššího soudu ze dne 12. 2. 2014 podtrhuje, že tato rekonstrukce je reakcí na počet odsouzených, počet nepodmíněných trestů odnětí svobody a z toho počet krátkodobých trestů odnětí svobody, kterých je okolo dvou třetin ze všech uložených nepodmíněných trestů. Průzkum zachycuje rozhodovací činnost našich soudů za léta 2010 a 2011. Zpráva z tohoto průzkumu je velice rozsáhlá, zde toliko pro srovnání uvedeny pouze dva pozoruhodné výsledky.

„U některých soudů byl během těchto let v poměrně velkém počtu případů (až okolo 20 % osob) uložen krátkodobý nepodmíněný trest odnětí svobody i prvotrestané osobě. Tuto praxi nelze považovat za vyhovující, neboť prvotrestaným osobám by měly být ukládány především alternativní tresty.“

Dále tato zpráva, na základě průzkumu soudů uvádí, že většina odsouzených, kterým byl alternativní trest uložen, nepovažovala alternativní trest za dostatečnou výstrahu, a proto u nich později dochází k přeměně na krátkodobý nepodmíněný trest odnětí svobody.⁷¹ Což pro snahu o restorativní soudnictví není potěšující výsledek. I z tohoto důvodu není vývoj alternativních opatření v českém právním systému ukončen.

Dne 19. 7. 2020 byla sněmovnou schválena dlouho očekávaná a hojně diskutovaná předposlední novela trestního zákoníku a trestního řádu, jenž nabývá účinnosti 1. 10. 2020. Novelizace byla provedena zákonem číslo 333 roku 2020 Sb. Změny, které přináší, jsou, dle důvodové zprávy, taková legislativní opatření, která zvýší počet ukládaných peněžitých trestů. Došlo ke zrušení možnosti přeměny peněžitého trestu na trest odnětí svobody podle zákonem stanoveného přepočtu, dále ke zrušení možnosti přeměny peněžitého

⁷⁰ Zpráva Nejvyššího soudu ze dne 12. 2. 2014, sp. zn. Ts 43/2012 [online]. Beck-online. © 2022 [cit. 2021-12-11]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/documentview.seam?documentId=njptembrgrpxexzzl52he&groupIndex=1&rowIndex=0>.

⁷¹ Zpráva Nejvyššího soudu ze dne 12. 2. 2014, sp. zn. Ts 43/2012 [online]. Beck-online. © 2022 [cit. 2021-12-11]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/documentview.seam?documentId=njptembrgrpxexzzl52he&groupIndex=1&rowIndex=0>.

trestu v jiné alternativní tresty a jiné.⁷² Tato změna vycházela z praxe, jelikož se stávající stav jevil jako neefektivní a spíše motivující odsouzeného ke kalkulacím, zda je pro něj výhodnější splnit peněžitý trest či čekat na jiný, potenciálně méně citelný alternativní trest domácího vězení či obecně prospěšných prací.⁷³ A při nedodržení povinností vyplývajících z těchto alternativních trestů docházelo k přeměně na krátkodobé výkony trestů odnětí svobody. A to nadále vedlo ke zatěžování soudů i věznic. K častějšímu ukládání peněžitých trestů se přikláněly v posledních letech především Nejvyšší soud a Nejvyšší státní zastupitelství. V konečném důsledku by změny zákona měly vést k efektivnějšímu trestnímu řízení, především při volbě druhu a výše sankce u individuálních případů.⁷⁴

2.1.1.1. Aktuální rekodifikace zákonem č. 220/2021 Sb.

Dne 20. ledna 2021 byla schválena aktuální vládní novela⁷⁵ trestního řádu, trestního zákoníku a dalších souvisejících zákonů, které se týkají především podpory ukládání trestů nespojených s odnětím svobody, kdy se odstraňují praxí zjištěné nedostatky právní úpravy, které brání širšímu využívání alternativních trestů nebo jejich řádnému výkonu. V důvodové zprávě k této novele přímo stojí, že *„požadavek na zvyšování počtu ukládaných trestů nespojených s odnětím svobody na úkor trestů spojených s odnětím svobody – tj. alternativních trestů – opakovaně rezonuje i v doporučeních Rady Evropy, která vyzdvihují důležitost aspektu ponechání pachatele v komunitě, tj. na svobodě.“*

Zároveň se apeluje, na co možno největší pozitivní dopad na pachatele,

⁷² KOCINA, Jan. *Velká novela trestních předpisů: Aktuální otázky dohody o vině a trestu*. Bulletin advokacie, 2020, č. 11, s. 17-19.

⁷³ PTÁČNÍK, JAN. *Novelizace trestních předpisů: posun k modelu vyjednávání o druhu a výši trestu*

při doznání a důraz na majetkový postih pachatelů trestné činnosti. PEYTON legal © 2022. [cit. 2021-12-06]. Dostupné z: <https://www.peytonlegal.cz/novelizace-trestnich-predpisu-2020/>.

⁷⁴ KOŠŤÁLOVÁ, Klára. *Co přinesla novela trestního zákoníku?* [online]. Centrum pro lidská práva a demokracii © 2019 [cit. 2022 01-15]. Dostupné z: <https://www.centrumlidskaprava.cz/co-prinesla-novela-trestniho-zakoniku>.

⁷⁵ Zákon č. 220/2021 Sb. Částka 92/2021. Účinnost od 01.01.2022.

aby výkon těchto trestů nebyl pouze formální.⁷⁶

Zákon se rovněž zaměřuje na oblast posílení pozitivní motivace odsouzených ke spolupráci a řádnému plnění povinností, a to jak v rámci uložených alternativních trestů, tak v rámci odklonů. Mezi pozitivní prvky motivace, které zákon přináší, patří možnost zrušit uložený dohled nebo uložené přiměřené opatření, přiměřenou povinnost či výchovné opatření, pokud odsouzený vzorně plní veškeré uložené povinnosti, vedením svého života prokázal polepšení a na výkonu dohledu či uložených omezeních již není třeba trvat. Tím se též odbourá výkon dohledu a kontroly nad osobami, u kterých to již není zapotřebí, a který tedy probíhá pouze formálně.⁷⁷

Důležité změny se týkají postavení a pravomocí pracovníků Probační a mediační služby. Proces nařizování výkonu některých alternativních trestů, mezi které patří například obecně prospěšné práce a trest domácího vězení, byl dle zákonodárců příliš formalistický. Problémem vidí také v tom, že soudy nereagují dost rychle na zprávy Probační a mediační služby. K odstranění těchto nedostatků přináší zmiňovaná rekodifikace celou řadu opatření, která spočívají například v minimalizaci prodlev vznikajících mezi odsouzením pachatele a zahájením výkonu alternativního trestu či zvýšení schopnosti příslušných orgánů rychle reagovat na porušení podmínek výkonu trestu ze strany odsouzeného. Navrhované změny mají přenést rozhodovací pravomoci a zjednodušit proces nařízení trestu obecně prospěšných prací a změn v průběhu výkonu trestu obecně prospěšných prací a trestu domácího vězení, změnu v pověřování Probační a mediační služby a odbourání nutnosti podávat periodické zprávy ze strany probačních úředníků.⁷⁸ O tomto problému bude pojednáno v následujících kapitolách, které se týkají přímo výkonu trestu domácího vězení.

Kromě těchto hlavních změn, které jsou zaměřeny na problematiku

⁷⁶ *Vláda: Důvodová zpráva k zákonu číslo 220/2021 Sb. ze dne 8. října 2019.*

⁷⁷ Ministerstvo spravedlnosti. Novinky v právních předpisech platné od 1. ledna 2022 z dílny MSp. [online]. Advokátní deník © 2017 [cit. 2021-12-01]. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2022/01/03/novinky-ministerstva-spravedlnosti-platne-od-1-ledna-2022/>.

⁷⁸ Přijaté právní předpisy, In: Katalog životních situací. Justice.cz. [online]. Ministerstvo spravedlnosti České republiky © 2017 [cit. 2021-12-16]. Dostupné z: <https://www.justice.cz/web/msp/prijate-pravni-predpisy2>.

vykonávacího řízení a činnost Probační a mediační služby, zákon přináší tato novelizace i další změny v oblasti trestního práva hmotného. Od 1. ledna 2022 je například možné v rámci podmíněně odloženého trestu odnětí svobody stanovit, že po určité době, maximálně však jeden rok, se musí odsouzený zdržovat ve stanovenou dobu v určeném obydlí, jde o určitou obdobu trestu domácího vězení.⁷⁹

Hlavním cílem novely zákona je odstranit praxí zjištěné nedostatky při výkonu alternativních trestů, snížit administrativní náročnost vykonávací agendy a podpořit, aby místo nepodmíněného trestu odnětí svobody byly ve vhodných případech ukládány alternativní tresty a aby jejich výkon plnil svůj účel.

2.2 Druhy alternativních trestů

Taxativní výčet všech trestů nalezneme v souladu se zásadou „*nulla poena sine lege*“⁸⁰ v trestním zákoníku, konkrétně v ustanovení § 52 odstavce 1.

Dle trestního zákoníku je tedy možné uložit následující tresty:

- a) *odnětí svobody,*
- b) *domácí vězení,*
- c) *obecně prospěšné práce,*
- d) *propadnutí majetku,*
- e) *peněžitý trest,*
- f) *propadnutí věci,*
- g) *zákaz činnosti,*

⁷⁹ Ministerstvo spravedlnosti. Novinky v právních předpisech platné od 1. ledna 2022 z dílny MSp. [online]. Advokátní deník © 2017 [cit. 2021-12-01]. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2022/01/03/novinky-ministerstva-spravedlnosti-platne-od-1-ledna-2022/>.

⁸⁰ „*žádný trest bez zákona*“.

- h) zákaz držení a chovu zvířat,*
- i) zákaz pobytu,*
- j) zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce,*
- k) ztrátu čestných titulů nebo vyznamenání,*
- l) ztrátu vojenské hodnosti,*
- m) vyhoštění.*

S upřesněním k trestu odnětí svobody uvedeným v odstavci 2. a 3.:

(2) Trestem odnětí svobody se rozumí, nestanoví-li trestní zákon jinak,

- a) nepodmíněný trest odnětí svobody,*
- b) podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody,*
- c) podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem.*

(3) Zvláštním typem trestu odnětí svobody je výjimečný trest.

Taxativní znamená, že jej není možné žádným způsobem rozšiřovat. Přestože trestní zákoník neuvádí, které z těchto trestů jsou tresty alternativními, jde o tresty nevykonávané ve vězení.

Alternativní resty jsou v trestním zákoníku seřazeny od nejpřísnějšího domácího vězení po zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce. Určitou výjimkou je trest vyhoštění, který sice znamená podstatný zásah do práv a svobody jedince, nicméně ho nelze uplatnit na občany České republiky.⁸¹ Další výjimkou je podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody (nebo s uloženým dohledem), neboť samotné odnětí svobody je v našem trestním právu nejpřísnější trest nicméně tato varianta, už ze své podstaty, znamená menší zásah do práv a svobody jedince než trest domácího vězení. Jak je již uváděno, alternativní tresty spočívají v odlišné variantě potrestání než

⁸¹ Srovnej Čl. 14 Listiny základních práv a svobod.

umístění pachatele do věznice. Z tohoto vymezení tak vedle trestu odnětí svobody a výjimečného trestu odpadá také trest ztráty čestných titulů nebo vyznamenání a trest ztráty vojenské hodnosti, neboť tyto tresty lze uložit pouze v případě, že soud odsuzuje pachatele současně k nepodmíněnému trestu odnětí svobody.⁸² I když Ščerba tyto dva tresty mezi alternativní tresty v nejširší rovině zařazuje s odůvodněním, že žádný z těchto trestů sám o sobě neomezuje odsouzeného na osobní svobodě. Avšak v užším pojetí zahrnuje mezi alternativní jen ty tresty, které nelze uložit vedle nepodmíněného trestu.⁸³

Alternativní trest vyžaduje od pachatele dodržování určitých omezení či splnění povinnosti. Soud mu v odsuzujícím rozsudku nařídí například zaplatit ze svého příjmu státu jistý obnos peněz (peněžitý trest), podrobit se dohledu, či léčení nebo jiným omezením, nesmí se po určitou dobu zdržovat v konkrétním městě (trest zákazu pobytu), nesmí několik měsíců či vykonávat určitou činnost (trest zákazu činnosti) nebo musí odvést určitý počet hodin práce zdarma pro stát (trest obecně prospěšných prací).⁸⁴

V rámci sankcionování mladistvých pak speciální zákon⁸⁵ obsahuje další alternativní trestní opatření a tímto je peněžitě opatření s podmíněným odkladem výkonu, jež rovněž vykazuje znaky alternativního trestu v užším smyslu.⁸⁶

2.2.1 Statistická data k alternativním trestům

⁸² Obecné informace, In: Katalog životních situací Justice.cz. [online]. Ministerstvo spravedlnosti České republiky ©2017. [cit. 2021-12-01]. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp/alternativni-tresty?clanek=obecne-informace>.

⁸³ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 2. vyd. Praha: Lege, 2014. Teoretik, s. 31.

⁸⁴ Alternativní tresty. Bezpečnost města [online]. Copyright © 2009 [cit. 2021-12-16]. Dostupné z: <http://bezpecne.sokolov.cz/www/script/main.php?ac=stranka&id=215&menu=215>.

⁸⁵ Zákon č. 218/2003 Sb. o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže).

⁸⁶ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 2. vyd. Praha: Lege, 2014. Teoretik, s. 31.

Z dostupných statistických dat vyplývá, že nejčastěji ukládanou sankcí je v České republice podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody. Podmíněný trest odnětí svobody je však poměrně málo ukládán ve spojení s dohledem či s uložením přiměřených omezení či povinností. Přitom dohled Probační a mediační služby je jedním ze zásadních faktorů působících na pachatele v rámci prevence jeho dalšího kriminálního chování.⁸⁷ Mezi alternativní sankce, ke kterým probační úředníci nejčastěji zpracovávají stanoviska, patří trest obecně prospěšných prací a trest domácího vězení. V roce 2020 došlo k přerušení rostoucího trendu. Za celý rok 2020 bylo zpracováno 402 stanovisek k trestu domácího vězení. Celkem tak došlo k poklesu o 35,5 % v porovnání s rokem 2019. Stanoviska k trestu obecně prospěšných prací tvoří dlouhodobě nejčetnější výstup činnosti probačních úředníků. V posledních 5 letech sice počet jeho uložení zaznamenal pokles, ale stále se drží kolem 10 % ze všech uložených sankcí a od roku 1999 je druhým nejčastěji ukládaným alternativním trestem. Vzhledem ke zpřísnění podmínek pro ukládání tohoto trestu, lze předpokládat, že je již ukládán uvážlivěji a tím se snižuje riziko jeho přeměny v nepodmíněný trest odnětí svobody.

Zpráv o osobních, rodinných a sociálních poměrech a aktuální životní situaci mladistvého bývá ročně zpracováno pouze několik jednotek. Za rok 2020 bylo vypracováno celkem 5 zpráv.⁸⁸

Nejčastěji se alternativní tresty ukládají u trestného činu krádeže, dalšími početně zastoupenými trestnými činy jsou maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání, zanedbání povinné výživy a výtržnictví.⁸⁹ Tato informace nepřináší nic překvapujícího, všechny uvedené trestné činy splňují podmínky pro toto

⁸⁷ Ukládání alternativních trestů, In: Katalog životních situací. Justice.cz. [online]. Ministerstvo spravedlnosti České republiky © 2017 [cit. 2021-16-16].

Dostupné z: <https://www.justice.cz/web/msp/altern-ativni-tresty?clanek=ukladani-alternativnich-trestu-v-praxi>.

⁸⁸ Původní statistiky 2020. s.9. [online]. Probační a mediační služba © 2022 [cit. 2022-01-20]. Dostupné z: https://www.pmscr.cz/wp-content/uploads/2021/09/statistiky_agendy_pms_2016-2020.pdf.

⁸⁹ Ibid. s.11.

uložení a trestný čin krádeže patří k nejčtenějšímu trestnému činu v České republice obecně.

Podle statistik Ministerstva spravedlnosti České republiky k dlouhodobě málo využívaným trestům patří peněžitý trest, který není příliš často využíván ani v případě majetkových trestných činů. Rozdílná praxe soudů při ukládání peněžitého trestu se projevuje ve výrazně odlišných počtech uložení tohoto trestu v jednotlivých soudních okresech. Tuto určitou neochotu soudců ukládat tento trest je potřeba změnit, což lze považovat za jeden z cílů sekce trestní politiky.⁹⁰

Pro představu je uveden přehled nejčastěji uložených alternativních trestů, u kterých byla vykonána kontrola Probační a mediační službou České republiky v roce 2020.⁹¹ Tabulka je sestavena z dat, které se týkají Probační a mediační služby, nejde o údaje o uložení trestů soudem.

Tabulka 1: Kontrola výkonu alternativních trestů v letech 2018-2020

Alternativní trest	2018	2019	2020
Podmíněné odsouzení s uloženými přiměřenými povinnostmi či omezení	256	225	207
Peněžní trest	139	118	95
Podmíněné odsouzení s dohledem	5516	5316	4460
Trest domácího vězení	194	243	173
Trest obecně prospěšných prací	6165	6536	6237
Trest zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce	41	58	43

Zdroj dat: Export dat Probační rejstřík AIS PMS 2020 (www.pmscr.cz), vlastní zpracování.

Zajímavým zdrojem informací pro obecný pohled na ukládání trestu v České republice je projekt, který vznikl ze spolupráce skupiny doktorandů

⁹⁰ Ukládání alternativních trestů, In: Katalog životních situací. Justice.cz. [online]. Ministerstvo spravedlnosti České republiky © 2017 [cit. 2022 01-16]. Dostupné z: <https://www.justice.cz/web/msp/alternativni-tresty?clanek=ukladani><https://www.justice.cz/web/msp/alternativni-tresty?clanek=ukladani-alternativnich-trestu-v-praxi>.

⁹¹ Přehled agend Probační a mediační služby 2016-20, Probační a mediační služba © 2022 [cit. 2022-01-20]. Dostupné z: https://www.pmscr.cz/wp-content/uploads/2021/09/statistiky_Prehled_agend_Probacni_a_mediacni_sluzby_2020.pdf.

z Právnické fakulty Univerzity Karlovy, CERGE-EI a datového novináře. Aplikace jaktrestame.cz nabízí informace o šíři použitých trestů za jednotlivé spáchané trestné činy. Jen pro zajímavost byly vygenerovány uložené tresty u trestných činů, za které se dle zde citované statistiky, nejčastěji ukládají alternativní tresty. Těmito jsou trestný čin krádež dle § 205 odst. 1, 2 trestního zákoníku, maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání dle § 337 odst. 1, 2 trestního zákoníku a přečin zanedbání povinné výživy dle § 196 odst. 1, 2 trestního zákoníku v roce 2020. Tato aplikace pracuje na podkladě soudem zaslaných informací ze statistického listu s datem nabití právní moci.⁹² Pro porovnání je do tabulky vložen i údaj o ukládání nepodmíněného trestu odnětí svobody.

Tabulka 2: Četnost ukládání trestů za vybrané trestné činy

Uložený trest	Trestné činy		
	§ 205	§ 337	§ 196
nepodmíněný trest odnětí svobody	1636	3412	376
podmíněný trest odnětí svobody	1394	3815	1693
domácí vězení	6	62	11
obecně prospěšné práce	931	2128	532
peněžitý trest	212	1683	1
vyhoštění	32	266	X
zákaz pobytu	18	26	X
upuštění od potrestání	130	90	25
podmíněný trest odnětí svobody s dohledem	276	455	446

Zdroj dat: Export dat Projekt [JakTrestáme.cz](http://jaktrestame.cz) (www.jaktrestame.cz), vlastní zpracování.

2.3 Nejčastěji ukládané alternativní sankce v České republice

Dle výše uvedených statistik i všeobecného povědomí jsou v České republice nejčastěji ukládány dva alternativní tresty k trestu odnětí svobody: Podmíněné odsouzení trestu odnětí svobody (jeho obě modifikace), obecně prospěšné práce a trest domácího vězení, také sem může být zahrnut peněžitý trest,

⁹² DRÁPAL, Jan. a proj. tým. [online]. Aplikace 2022 [cit. 2022-12-20]. Dostupné z: https://jaktrestame.cz/aplikace/#appka_here.

ale tento se jako samostatný trest používá méně a pro účely této práce není podstatný.

2.3.1 Podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody

Podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody je důležitou alternativou krátkodobých nepodmíněných trestů odnětí svobody, zejména u pachatelů méně závažných trestných činů. Je významným prostředkem výchovného působení na pachatele a vedle trestu podmíněného odsouzení dokonce v současnosti funguje z českých alternativních trestů nejlépe. Z výše uvedené tabulky i z praxe je zřejmé, že trest odnětí svobody s podmíněným odkladem jeho výkonu neboli podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody, je nejčastěji ukládaným alternativním trestem našeho sankčního systému.

Trestní zákoník upravuje dvě alternativy podmíněného odsouzení k trestu odnětí svobody, a to podle §§ 81 až 83 a pak podmíněné odsouzení s dohledem podle §§ 84 až 87.⁹³ Obě alternativy jsou vázány na splnění téměř stejných zákonných podmínek, které jsou uvedeny v § 84 s odkazem na § 81 odstavec 1 trestního zákoníku. Podmíněně lze odložit trest výkonu trestu odnětí svobody, pouze v případě, pokud nepřevyšuje tři léta. To znamená, že tohoto trestu se využívá jen v typově i konkrétně méně závažných případech. Ve srovnání s dřívější úpravou došlo ke zvýšení uvedené hranice ze dvou let na tři roky. Další podmínkou pro možné uložení těchto institutů je odůvodněný závěr soudu, který se musí opírat o odpovědné zhodnocení, že k tomu, aby pachatel vedl řádný život, není třeba výkonu trestu odnětí svobody.⁹⁴ Soud před uložením těchto trestů přihlíží i k ostatním okolnostem případu, a to zejména k způsobem provedení trestného činu, jeho následky, mírou zavinění pachatele a tak dále.

⁹³ Zákon č. 40/2009 Sb, trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

⁹⁴ Srovnej Nejvyšší soud České socialistické republiky, 1 Cz 18/71, [R 32/1972 civ.], ze dne 16. 4. 1971. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní zákoník. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, marg. č. 5.

Šámal ve svém komentáři⁹⁵ k tomuto paragrafovému znění uvádí, že soudní praxe dospěla například k závěru, že trest uložený za trestný čin spáchaný v dopravě účinně působil i na ostatní členy společnosti, nemůže být uložen v případě, byl-li zaviněn těžký, popřípadě nenapravitelný následek řidičem motorového vozidla, který hrubým porušením důležitých povinností uložených předpisy o provozu na silnicích projevil bezohlednost k ostatním účastníkům silničního provozu a značnou řidičskou nekázeň.⁹⁶

Odlišnost podmíněného odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem oproti podmíněnému odsouzení spočívá jenom v tom, že zároveň soud obligatorně vysloví nad pachatelem dohled.⁹⁷ Jde o přísnější alternativu k podmíněnému odsouzení. Podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem je typickou formou probace.

Jak je již uvedeno v kapitole „Vývoj alternativních trestu v České republice“, alternativní tresty prošly a procházejí řadou novelizačních změn. U tohoto trestu došlo během deseti let ke dvěma závažným změnám. V rámci rekodifikace trestního zákoníku z roku 2009 byl trest podmíněného odsouzení uznán samostatným trestem. Přijetím nového trestního zákoníku, tedy druhá zmiňovaná změna, přinesla rozšíření tohoto trestů o samostatný trest s dohledem. V důvodové zprávě k trestnímu zákoníku je pak uvedeno, že trest odnětí svobody je jedním druhem trestu, který lze uložit nejen nepodmíněně, ale také s podmíněným odkladem anebo s dohledem probačního úředníka.⁹⁸ V současné době, po novelizaci trestního zákoníku provedenou s účinností od 1. 1. 2022 zákonem č. 220 vydaného ve Sbírce zákonů v roce 2021, proběhla další, velmi výrazná změna. Nejenom, že jsou touto rekodifikací velmi výrazně posíleny pravomoci probačních úředníků, což velmi urychlí legislativní proces a tím i počátek výkonu trestu, ale do trestního zákoníku bylo

⁹⁵ PÚRY, František. § 81 [Podmíněný odklad výkonu trestu odnětí svobody]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní zákoník. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, marg. č. 5.

⁹⁶ Srovnej Nejvyšší soud České socialistické republiky. 7 Tz 2/77, [R 52/1978 tr.], ze dne 21. 2. 1978. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní zákoník. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, marg. č. 5.

⁹⁷ Srovnej Zákon č. 40/2009 Sb, trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 84 a 87.

⁹⁸ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 2. vyd. Praha: Lege, 2014. Teoretik, s. 224-226.

vloženo nové zákonné vymezení ke zkrušení dohledu nad výkonem trestu. Toto uvádí, že soud může po uplynutí šesti měsíců zkušební doby zrušit dohled nad výkonem trestu, pokud u odsouzeného není potřeba zvýšeného sledování nebo kontroly jeho chování.⁹⁹

Protože podmíněný odklad se týká jen výkonu trestu odnětí svobody, nemá vliv na výkon ostatních druhů trestů uložených vedle trestu odnětí svobody. To vyplývá ze skutečnosti, že v případě podmíněného odsouzení se pachateli neodnímá osobní svoboda, proto nic nebrání výkonu ostatních trestů, které pachatel odpykává rovněž na svobodě, tak jak uvádí ustanovení § 48 odstavec 6, trestního zákoníku. Ani současné uložení s trestem vyhoštění není vyloučeno, zvláště pak v situaci, kdy na základě mezinárodní smlouvy lze dosáhnout sledování způsobu života odsouzeného.¹⁰⁰

U mladistvých je podmíněné odsouzení přípustné u širšího okruhu provinění, jelikož mladistvým se za provinění trestní sazby oproti dospělým pachatelům snižují o jednu polovinu.¹⁰¹ Podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody nepřichází v úvahu v žádné alternativě u trestně odpovědné právnické osoby.¹⁰²

Význam podmíněného odsouzení podle Šámala spočívá v tom, že odsouzenému je projevena určitá důvěra, že se i bez výkonu trestu bude řádně chovat a pokud se ve soudem stanovenou zkušební dobu (může být maximálně 5 let), bude řádně chovat a bude dodržovat veškerá omezení a opatření, bude se na něj hledět podle jako by nebyl nikdy odsouzen.¹⁰³ Zamezí se stigmatizaci jedince a možnému zprerhání sociálních a dalších vazeb.

⁹⁹ Srovnej Zákon č. 40/2009 Sb, trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů. § 48 odst. 6.

¹⁰⁰ Srovnej R 30/2010. Nejvyšší soud, 8 Tdo 135/2009, ze dne 11. 3. 2009.

¹⁰¹ viz § 31 odst. 1, 3. Zákon č. 218/2003 Sb. o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže).

¹⁰² viz taxativní výčet trestů v § 15 odst. 1. Zákon č. 418/2011 Sb., Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim.

¹⁰³ ŠÁMAL, Pavel. Trestní právo hmotné. 2014. 7., přeprac.vyd. Praha: Wolters Kluwer, s. 323-327. (§ 83 odst. 4).

Takzvaná fikce neodsouzení platí po vykonání i následujících alternativních trestů.

2.3.2 Obecně prospěšné práce

Druhým u nás nejčastěji ukládaným alternativním trestem je trest obecně prospěšných prací. Trest je dlouhodobě ukládán zhruba deseti procentům všech odsouzených osob ročně. Jde o alternativní trest, který je určen zejména těm pachatelům, u kterých nepostačí podmíněný trest odnětí svobody a nelze anebo není vhodné uložení peněžitého trestu. Ščerba ve své knize o alternativních trestech se k tomuto druhu trestu vyjadřuje jako o druhu legálních nucených prací, které jsou ovšem v souladu s ústavní i mezinárodní právní úpravou.¹⁰⁴ Do katalogu trestů (trestní zákon) byl tento trest zaveden novelizací trestního práva hmotného provedenou zákonem č.152/1995 Sb., a to s účinností od 1. ledna 1996. Ustanovení o trestu obecně prospěšných prací byla poměrně často novelizována. Ve výčtu druhů trestů je v dnešním trestním zákoníku tato sankce uvedena na třetím místě, tudíž patří k trestům přísnějším. Tento trest by neměl být ukládán prvopachatelům nedbalostních trestných činů, ale pachatelům, kteří opakovaně páchají úmyslné trestné činy maximálně střední závažnosti, u kterých okolnosti nevyžadují uložení trestu odnětí svobody.¹⁰⁵

Jedná se o druhou největší agendu Probační a mediační služby, hned po dohledu nad podmíněně odsouzenými pachateli. Trest obecně prospěšných prací je dobrou alternativou k jiným, přísnějším trestům. Musí s ním být, ale správně pracováno. Problémy jsou s celkovou vykonatelností trestu obecně prospěšných prací, která dosahuje každoročně 50 až 60 %.¹⁰⁶ V souvislosti s poměrně nízkou vykonatelností je třeba zvýšit důraz na opravdu pečlivé

¹⁰⁴ srovnej: Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, čl. 4 odst. 3 a Listina základních práv a svobod čl. 9 odst. 2 písm. a.

¹⁰⁵ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 2. vyd. Praha: Lege, 2014. Teoretik, s.295.

¹⁰⁶ Probační úředník. Praha-Západ, 17. 11. 2021.

zkoumání podmínek pro uložení této alternativní sankce, ale také celkového postoje pachatele k výkonu tohoto trestu.

Tento trest prošel výraznou změnou při novelizaci trestního zákoníku, která byla provedena zákonem č. 330/2011 Sb., s účinností od 1. 12. 2011. Jeho výkon je v současné době upraven v §§ 62 až 65 trestního zákoníku a v § 335 a následující trestního řádu. Ve smyslu této právní úpravy lze nyní tento trest uložit pachateli za všechny přečiny¹⁰⁷ oproti dřívější právní úpravě, kdy byl tento druh trestu přípustný jen za trestné činy, na které trestní zákon stanovil trest odnětí svobody, jehož horní hranice trestní sazby nepřevyšovala 5 let. Nový trestní zákoník, tedy rozšířil tuto kategorii o nedbalostní trestné činy, u nichž horní hranice trestného činu převyšuje pět let. Další změnou je snížení horní hranice trestu obecně prospěšných prací ze čtyř set hodin do tří set hodin, se spodní hranicí hodin padesáti. Odsouzený musí tuto práci vykonávat osobně, bezplatně a ve svém volném čase. Tímto mu je odebrána část osobního času, což je samo trestem, jelikož volný čas má v dnešní době stále vyšší hodnotu. K tomuto trestu může soud uložit i přiměřená omezení a přiměřené povinnosti směřující k tomu, aby odsouzený vedl řádný život. Zpravidla mu také uloží, aby podle svých sil nahradil škodu nebo odčinil nemajetkovou újmu, kterou svým jednáním způsobil. Další významnou právní úpravou, kterou nalezneme v § 65 odst. 1 trestního zákoníku, je možnost vykonat trest obecně prospěšných prací do dvou let od nařízení jeho výkonu oproti dřívějšímu jednomu roku, a nově je umožněna přeměna nevykonaného trestu obecně prospěšných prací nebo jeho zbytku nejen v trest odnětí svobody, ale alternativně též v trest domácího vězení.¹⁰⁸

Tato právní změna je často v odborné literatuře kritizována, někteří se vyjadřují svou nespokojenost směřující ke snížení trestní sazby ve srovnání

¹⁰⁷viz § 14 odst. 2 trestního zákoníku – úmyslné trestné činy, za které trestní zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice trestní sazby nepřevyšuje 5 let, ale taktéž všechny nedbalostní trestné činy bez ohledu na jejich trestní sazbu.

¹⁰⁸PÚRY, František. § 62 [Obecně prospěšné práce]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní zákoník. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, marg. č. 1. [cit. 25.12.2021].

s rozšířením škály přečinů, za které jde nově trest uložit.¹⁰⁹ Jiní odborníci zas považují za nedostatečné využívání rozpětí trestní sazby. Ta je přitom považována za poměrně rozsáhlou. Převažující praxe soudů totiž využívá především horní polovinu této sazby, často až na samotné horní hranici. Soudy dále v souvislosti s trestem obecně prospěšných prací nevyužívají možnost uložení přiměřených povinností a omezení, které jim zákon umožňuje.¹¹⁰ S tímto tvrzením osobně nesouhlasí autor článku o vlivu vybraných druhů trestů na resocializaci odsouzených. Uvádí, že soudci v tomto případě mylně vycházejí ze skutečnosti, že by měl být trest obecně prospěšných prací ukládán zejména jako alternativa k trestu odnětí svobody. Což považují za dobrý názor, neboť k výkonu trestu odnětí svobody je ze své podstaty mnohem vhodnější alternativou trest domácího vězení. Dále Moudrý uvádí, že soudci nedostatečně využívají další možnosti v podobě přiměřených povinností a omezení, které jim zákonná úprava nabízí, což by umožnilo větší individualizaci a diferenciaci tohoto trestu vzhledem k osobě pachatele a mohlo by to mít větší vliv na úspěšnou resocializaci.¹¹¹

Pro vyhnutí se dalším problémům, například v ukládání tohoto trestu nevhodným osobám, bych chtěla akcentovat důležitost Probační a mediační služby, která svým předběžným šetřením u pachatele zjistí značné množství informací o jeho aktuální situaci, motivaci, zdravotní způsobilosti a dalších důležitých skutečnostech. A toto výrazně pomůže eliminovat nevykonatelnost sankce.

Poslední novelou trestního zákoníku provedenou zákonem č. 220/2021 Sb., účinnou od 1. 1. 2022 došlo i ke změnám v právní úpravě výkonu trestu obecně prospěšných prací. Jednou z posílených pravomocí probačních úředníků je i to, že tento trest nebude nařizován soudem (počátek výkonu), ale den

¹⁰⁹ Srovnej KRATOCHVÍL, Vladimír. *Kurs trestního práva: trestní právo hmotné: obecná část*. Praha: C.H. Beck, 2009. Beckovy právnické učebnice. s.501, ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 2. vyd. Praha: Leges, 2014. Teoretik, s. 297.

¹¹⁰ SCHEINOS, M. *Sankční politika pohledem praxe*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2014, s. 50.

¹¹¹ MOUDRÝ, Petr. *Vliv vybraných druhů trestů na resocializaci odsouzených – 2. část*. *Trestněprávní revue*, 2021, č. 4, s. 205-214.

nástupu výkonu tohoto trestu bude zásadně stanovovat probační úředník. Dle důvodové zprávy je tato změna vhodná s ohledem na skutečnost, že mezi nařízením výkonu trestu obecně prospěšných prací a samotným započítáním výkonu práce pro poskytovatele obecně prospěšných prací může uběhnout určitá doba, o kterou se pak zkracuje doba, během které je potřebné trest obecně prospěšných prací vykonat. V rámci výkonu trestu obecně prospěšných prací jsou dlouhodobě kritizovány zejména tři oblasti – složitá procedura nařízení výkonu, nedostatečná pružnost systému, jde-li o reakci na změny v průběhu výkonu trestu, s čímž souvisí i třetí oblast, a to je nedostatečně rychlá reakce soudů na zprávy probačních úředníků.¹¹²

V souvislosti s častými přeměnami tohoto trestu zákonodárce zakotvil podmínku, aby jej soud zpravidla neuložil, pokud byl v posledních třech letech přeměněn na trest odnětí svobody.¹¹³

Další praktickou novelizační úpravou tohoto alternativního trestu nalezneme v § 62 odstavce 3 trestního zákoníku. V důvodové zprávě je k tomuto uvedeno, že definice poskytovatelů obecně prospěšných prací obsažená v trestním zákoníku se v praxi ukazuje jako poměrně limitující. Z tohoto důvodu ji zákonodárci rozšířili o kraje a o veškeré právnické osoby, které se zabývají jednou z taxativně vymezených oblastí a zároveň tuto činnost nevykonávají primárně za účelem dosažení zisku, nýbrž k veřejně prospěšnému účelu (např. nemocnice s majetkovou účastí státu, domovy důchodců, které jsou příspěvkovými organizacemi atd.).¹¹⁴

Podstata trestu spočívá v povinnosti odsouzeného odpracovat soudem stanovený počet hodin, a to ve prospěch společnosti. Zpravidla jsou tak tito odsouzení využíváni v městech a obcích k pracím týkajícím se úklidu, úprav a údržbě veřejných prostranství, veřejných budov a komunikací nebo jiných činností. Pro které subjekty mohou být tyto práce vykonávány je výslovně

¹¹² Vláda: *Důvodová zpráva* k zákonu číslo 220/2021 Sb. ze dne 8. října 2019, k bodu 9 (§ 65 odst. 1).

¹¹³ Srovnej Zákon č. 40/2009 Sb, trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů § 62 odst. 2.

¹¹⁴ Vláda: *Důvodová zpráva* k zákonu číslo 220/2021 Sb. ze dne 8. října 2019, k bodům 8 a 17 (§ 62 odst. 3).

uvedeno v zákoně, viz výše. Vzhledem k tomu, že jde o práci nevýdělečnou, je třeba při ukládání výše trestu přemýšlet i nad tím, aby trest nebyl uložen v takové výměře, že odsouzenému znemožní vydělávat peníze, to může negativně ovlivnit možnosti náhrady škody.

Trestní opatření v podobě obecně prospěšných prací lze za podmínek stanovených v §§ 62 až 65 trestního zákoníku uložit též mladistvému, a to s následujícími modifikacemi.¹¹⁵ Avšak tento nepřichází v úvahu u právnické osoby, která spáchala trestný čin.¹¹⁶

Tento druh trestu neznamena pro odsouzeného jen negativní zkušenost, ale má pro něj i řadu pozitivních aspektů. Je sice povinen bezplatně vykonávat stanovenou práci a může mu hrozit i určitý stupeň stigmatizace, ale druh této sankce umožňuje zachování rodinného svazku a sociálních kontaktů. Odsouzený zůstává ve svém vlastním prostředí a není vystaven obecnému riziku kriminogenního působení, kterou přináší výkon trestu odnětí svobody. Obecně prospěšnými pracemi se předchází nákladům a sociálním škodám spojeným s výkonem trestu odnětí svobody a měly by přinášet navíc užitek i pro společnost. Pachatel zůstává integrován ve společnosti, zadostiučinění spočívá v práci pro tuto společnost prospěšnou. Jeho sociální kontakty nejsou narušeny a prací si osvojuje určitý pracovní návyk, rozvíjí se jeho pocit sociální odpovědnosti a nabývá větší sebedůvěry, tím probíhá jeho resocializace snadněji.¹¹⁷

Na pachatele, kterému byl uložen trest obecně prospěšných prací, se hledí, jako by nebyl odsouzen, jakmile byl trest vykonán nebo od něj bylo upuštěno.¹¹⁸ To znamená, že například jako uchazeč o zaměstnání má osoba, která vykoná

¹¹⁵ Viz § 26 odst. 1, Zákon č. 218/2003 Sb. o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže).

¹¹⁶ Viz taxativní výčet trestů v § 15 odst., Zákon č. 418/2011 Sb. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim.

¹¹⁷ SUCHÝ, Oldřich, VÁLKOVÁ, Helena. Obecně prospěšné práce jako alternativa trestu odnětí svobody v mezinárodním srovnání. Právní rozhledy, 1996, č. 4, s. 151–156.

¹¹⁸ Ibid. § 65 odst. 4.

tento trest, rejstřík trestů bez záznamů. Což mu usnadní návrat do běžného života.

Alternativní sankce dle mého názoru představují cestu, jak se vypořádat s velkou částí problémů vězeňského systému a také pomoci úspěšnější resocializaci odsouzených. Avšak tyto sankce musí být uloženy s rozumem. Zde leží velká váha na důkladné práci probačních úředníků, kteří svým předběžným šetřením rozhodují o vhodnosti uložení některých trestů. Poté by nemělo docházet k situacím, že trest obecně prospěšných prací je uložen v případech, kdy není vůle na straně pachatele tento trest opravdu vykonat nebo nebude uložen trest domácího vězení tam, kde neexistuje způsobilé obydlí. Tito jedinci pak totiž s největší pravděpodobností skončí stejně za vězeňskou zdí.

3 PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA

Alternativní tresty by měly být ukládány pachatelům, pro něž mají opatření tohoto charakteru výchovný smysl, tj. jsou-li předem minimalizována rizika, že se pachatel trestu bude vyhýbat a nebude poskytovat nutnou spolupráci. Toho lze docílit zohledňováním odborného stanoviska Probační a mediační služby k možnosti jejich uložení.

Práce probačních úředníků a asistentů úzce souvisí s pojmem restorativní justice. Probace v současné době představuje jeden ze základních prvků alternativního sankcionování a Služba funguje jako samostatná státní organizace. Zajišťuje kontrolu výkonu trestů nespojených s odnětím svobody a připravuje podklady pro jejich ukládání a zároveň nabízí možnost jednání mezi pachatelem a obětí o urovnání následků trestného činu.¹¹⁹ Jedním z hlavních předpokladů pro rozhodování o uložení adekvátního druhu trestu a zejména pak pro jeho individualizaci je dostatek informací o odsouzeném a jeho aktuální životní situaci, jeho rodinných a sociálních poměrech. Náplní práce probačních úředníků je sestavování zpráv, kde jsou tyto informace prověřovány a následně předávány soudu k ještě před rozhodnutím o trestu. Zprávy pak obsahují informace v širším rozsahu, než jak je může zjistit soud v řízení před soudem. V posledních letech se pravomoci probačních úředníků velmi rozšířily a posílila i jejich rozhodovací funkce, která se v alternativním sankcionování zdá být klíčová.

Poslední novelizací trestního zákoníku, která je v této práci na několika místech zmiňována, došlo i k minimalizaci prodlev vznikajících mezi odsouzením pachatele a zahájením výkonu alternativního trestu či zvýšení schopnosti příslušných orgánů rychle reagovat na porušení podmínek výkonu trestu ze strany odsouzeného. Dochází ke zjednodušení postupu při nařízení trestu obecně prospěšných prací a při provádění změn výkonu tohoto trestu a trestu domácího vězení, kdy úředníci Probační a mediační služby budou moci

¹¹⁹ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 2. vyd. Praha: Lege, 2014. Teoretik, s.176.-178.

bezprostředně reagovat na konkrétní okolnosti výkonu trestu a jeho průběh měnit se souhlasem odsouzeného samého, nebo k posílení postavení probačního úředníka, který bude disponovat návrhovým oprávněním vůči soudu ve všech případech, ve kterých je v rámci vykonávacího řízení činný.¹²⁰

Ze zkušeností nabytých praxí, kterou jsem vykonávala z důvodu objasnění problematiky výkonu alternativních trestů na Středisku Probace a mediace, Praha – Západ, je zřejmé, že právě ve výše uvedeném probační úředníci pocítují velkou výhodu. Tato změna výrazně přispěje k řádnému výkonu a vykonání uloženého trestu. Touha po této legislativní změně byla vyřčena i v jedné ze strategií, která je součástí Koncepce rozvoje probace a mediace do roku 2025.¹²¹

Probační a mediační služba České republiky byla založena na základě stejnojmenného zákona č. 257/2000 Sb., v účinnost vstoupil k 1. 1. 2001.¹²²

Zakladatel této služby Pavel Štern vidí klíčovou oblast jejího působení v přípravném řízení trestním a řízení před soudem. Probační a mediační služba se zaměřuje na urovnání konfliktů mezi obviněným a poškozeným v souvislosti s trestnou činností. Cílem této služby je připravit a zajistit pro státního zástupce nebo soudce dostatečné podmínky pro uložení některých z alternativních trestů.¹²³ Nezastupitelnou roli má pak Probační a mediační služba ve vykonávacím řízení, kde zajišťuje účinný a důstojný výkon trestů nespojených s odnětím svobody.

¹²⁰ Ministerstvo spravedlnosti. Novinky v právních předpisech platné od 1. ledna 2022 z dílny MSp. [online]. Advokátní deník © 2017 [cit. 2021-12-01]. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2022/01/03/novinky-ministerstva-spravedlnosti-platne-od-1-ledna-2022/>.

¹²¹ PELIKÁN, Josef. Akční plán 2018. PMS – Spr. 01899/2017/037. [online]. Ministerstvo spravedlnosti České republiky. [cit. 2022-01-06]. Dostupné z: https://www.justice.cz/documents/12681/762397/AP_2018.pdf/14ec2ee3-fe49-4707-8941-3e0f7f474510.

¹²² Zákon o Probační a mediační službě a o změně zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí (zákon o Probační a mediační službě) s účinností od 1. 1. 2022.

¹²³ ŠTERN, Pavel, OUŘEDNÍČKOVÁ, Lenka a Dagmar DOUBRAVOVÁ, ed. Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů. Praha: Portál, 2010. s.37-38.

V uvedeném zákoně v § 2 odstavce 1, je pak probace definována jako organizování a vykonávání dohledu nad obviněným, kontrola výkonu trestů nespojených s odnětím svobody, včetně uložených povinností a omezení, sledování odsouzeného ve zkušební době podmíněného propuštění, individuální pomoc a působení na obviněného, aby vedl řádný život, a tím došlo k obnově narušených společenských i právních vztahů. Mediací se rozumí mimosoudní zprostředkování za účelem řešení sporů mezi obviněným, poškozeným a činnost směřující k urovnání konfliktního stavu. Mediace může být prováděna jen se souhlasem obviněného a poškozeného.¹²⁴ Pro účely této práce je pro nás podstatnější práce probační.

Základní právní rámec činnosti probačního úředníka v trestním řízení je obsažen v § 27b trestního řádu. V souladu s tímto ustanovením probační úředník vykonává dohled nad odsouzeným a v zákonem stanovených případech činí úkony směřující k tomu, aby obviněný vedl řádný život. Probační úředník může být také pověřen zjišťováním informací o osobě obviněného a jeho sociálních poměrech či vytvářením podmínek pro rozhodnutí ve zvláštních druzích řízení.¹²⁵ Bližší rámec činností probačního úředníka pak stanoví zákon o Probační a mediační službě. V rámci novelizace trestního řádu bude probační úředník v trestním řízení činný na základě pověření vydaného orgánem činným v trestním řízení. Pověřován v rámci probace pak bude zásadně pouze tam, kde bude její působení záviset na úvaze orgánu činného v trestním řízení, ne tedy v případech, kdy ingerenci Probační a mediační služby předpokládá sám zákon. V souladu s obecnou částí důvodové zprávy se činnost probačního úředníka rozšiřuje nejen v rámci trestního stíhání, ale i do fáze prověřování, byť v této fázi bude moci být činný pouze na základě pokynu příslušného orgánu činného v trestním řízení.¹²⁶

Vzhledem k tomu, že působnost Probační a mediační služby je rekodifikací prostřednictvím novelizačního zákona masivně změněna, budou

¹²⁴ Ibid, § 2 odst. 2.

¹²⁵ Srovnej Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, § 27b.

¹²⁶ Vláda: *Důvodová zpráva* k zákonu číslo 220/2021 Sb. ze dne 8. října 2019.

jednotlivé změny uváděny v následujících pasážích, které se budou týkat přímo jednotlivých fází trestu domácího vězení (předjednání, výkon, kontrola, osvědčení). Praxe, kterou jsem na pracovišti Probační a mediační služby absolvovala (prosinec 2021), byla v čase před poslední novelizací zákonů zabývajících se alternativního sankcionování a výkonu činnosti probačních úředníků. Veškeré podklady a poznatky, které z této praxe vyplynuly, jsou tedy platné předchozí právní úpravě, která bude dále porovnána s právní úpravou aktuální.

Pokud od trestu domácího vězení očekáváme úlohu, kterou má splňovat alternativní trest jako specifická forma ochrany společnosti založená na odstranění konfliktního stavu se zapojením obviněného a poškozeného, s přiměřenou reakcí na spáchaný trestný čin, pak nelze činnost Probační a mediační služby omezit pouze na kontrolní činnosti ve vykonávacím řízení. Role Služby probace a mediace je velmi důležitá ve všech stádiích trestního řízení.¹²⁷

¹²⁷ ŠTERN, Pavel, OUŘEDNÍČKOVÁ, Lenka a Dagmar DOUBRAVOVÁ, ed. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Praha: Portál, 2010, s. 156.

4 TREST DOMÁCÍ VĚZENÍ

Zásadní kapitola této práce je zaměřena na alternativní trest domácí vězení, který je možno v České republice uložit od 1. 1. 2010 na základě zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku. V této části práce budou nastíněny historické souvislosti, vyjmenovány důvody pro uložení tohoto trestu, právní vymezení společně s podmínkami pro uložení domácího vězení a následné řešení v případě maření trestu. Dále je tato část práce zaměřena na domácí vězení s využitím poznatků práce z praxe a spolupráce se střediskem Mediační a probační služby Praha-západ. O stáž jsem požádala z důvodu získání podkladů a informací pro zpracování této práce. Spolupráce proběhla v období od 1. 12. 2021 do 31. 12. 2021 a v rámci ní byly realizovány tři konzultace se specialistkou střediska na agendu trestu domácího vězení, nahlížení do spisů a seznamování se s metodickými pokyny Probační a mediační služby. Takto získané znalosti a podklady jsou dále popsány v teoretické části diplomové práce a v její závěrečné části uvedeny tři kazuistiky, které jsou typické pro tři způsoby dopadů trestu domácího vězení. Závěr práce zahrnuje výstižný rozhovor provedený se specialistkou na agendu trestu domácího vězení. Její vyjádření shrnuje celou problematiku tohoto druhu alternativní sankce v praxi. Součástí potvrzení o spolupráci se střediskem Probační služby je zároveň upozornění na povinnost mlčenlivosti. Tato mlčenlivost se především vztahuje k neuvádění podrobností interních metodik (např. o konkrétních informacích o způsobu a četnosti namátkových kontrol prováděných u odsouzených osob) a na jakékoliv informace, které by sloužily k identifikaci osob, o kterých píše kazuistika.

Okrajově je zmíněna problematika elektronického kontrolního systému, který současné době není využíván.

4.1 Vývoj trestu domácího vězení v České republice

Trest domácího vězení má u nás dlouholetou historii, tento druh trestu byl mezi sankce zařazen již v 19. století zákonem č. 117/1852 Ř. z., o zločinech, přečinech a přestupcích, ve své Hlavě druhé. O trestání přestupků a přečinů vůbec. Tato sankce byla využívanou alternativou k vězení prvního stupně (lehčího typu) již za vlády rakousko-uherského císaře. I jeho podmínky uložení byly postaveny na stejných principech. „... naléztí se může také vězení domácí, buď jen na přípověď odsouzenec, že se nevzdálí, anebo tak, že se mu postaví stráž. Vězením domácím zavazuje se odsouzenec, že se pod nižádnou zámínkou z domu nevzdálí pod pokutou, žeby ostatní čas vězení přestáti musel ve věznici veřejné.“ I v této době byl podmínkou slib odsouzeného. Uložit se mohlo pouze odsouzenému bezúhonné pověsti, kteří by jinak nemohli vykonávat svůj úřad, obchod nebo si zajišťovat výdělek.¹²⁸ Historická podoba tohoto trestu měla podobu izolace politických odpůrců nebo podobu odplaty za spáchaná trestný čin. Současná podoba je od tohoto pojetí odlišná. Nyní jde především o vhodné vyvážení prevence a represe, o kontrol a potlačování kriminality a odsouzenému se dává prostor žít spořádaný život, plnit své povinnosti a neztratit své sociální vazby.¹²⁹

Jednalo se o říšský zákon, který byl v roce 1918 po vzniku Československé republiky na základě recepční normy převzat do jejího právního řádu. Zákon byl účinný až roku 1950, kdy došlo k jeho zrušení trestním zákonem č. 86/1950 Sb., který již odpovídal tehdejšímu politickému režimu a vykazoval výrazné rysy sovětského trestněprávního modelu.¹³⁰

¹²⁸ Srovnej Zákon č.117/1852 Ř.z., Zákon o zločinech, přečinech a přestupcích, ve znění předpisů jej měnících a doplňujících. §§ 246 a 262, *účinné od 1. 9. 1852 do 31. 7. 1950.*

¹²⁹ ŠTERN, Pavel, OUŘEDNÍČKOVÁ, Lenka a Dagmar DOUBRAVOVÁ, ed. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů.* Praha: Portál, 2010, s. 150.

¹³⁰ ŠÁMAL, Pavel. K úpravě trestních sankcí ve vládním návrhu rekodifikace trestního zákoníku. *Trestněprávní revue*, 2005, č. 5, s. 119.

Trest domácího vězení v České republice rozšířil paletu alternativních trestů příchodem nového trestního zákoníku č. 40/2009 Sb. s platností od 1. ledna 2010.¹³¹ společně s trestem zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce. Důvodová zpráva k Trestnímu zákoníku představila zavedení nového druhu trestu následujícím způsobem: „V novém trestním zákoně bude do systému sankcí začleněn i další dosud u nás nepoužívaný trest domácího vězení (včetně možnosti elektronického sledování), který je veden požadavkem zachování pozitivních rodinných a pracovních vazeb i ekonomickými hledisky vztahujícími se k výkonu takového trestu (značné ušetření prostředků jinak vynakládaných na výkon nepodmíněného trestu odnětí svobody)“.¹³² Při diskusích na téma trestu domácího vězení poslanci velmi často uváděli, že je v plánu i zavedení elektronické kontroly, ale z důvodu finanční náročnosti tohoto řešení byla zatím zvolena kontrola formou namátkového docházení probačního úředníka. „Podle odhadů by se prý mohlo příští rok domácí vězení týkat 300 až 1500 lidí. Vězni nebudou hlídání elektronickými náramky, ale kontrolory; stát na to najme 90 lidí a koupí 47 vozů. Náklady budou 50 milionů korun.“¹³³ V březnu 2010 ministerstvo spravedlnosti vyhlásilo výběrové řízení na provozovatele elektronického kontrolního systému. Soutěž o provozovatele tohoto systému se táhla několik let a za doprovodu různých afér. V současné době, po dlouholetých neshodách, ukončila Probační a mediační služba s dodavatelem tohoto zařízení spolupráci úplně. Více se k tomuto problému v kapitole o Kontrole výkonu trestu domácího vězení.

Velká očekávání spojená s touto sankcí jsou patrná i dle rozporuplnosti právních úprav tohoto trestu v posledních letech. První významné změny přišly s novelou provedenou zákonem č. 330/2011 Sb., kdy se tento trest stal

¹³¹ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

¹³² Vláda: Důvodová zpráva k zákonu č. 40/2009 Sb. trestní zákoník. ze dne 19. prosince 2007.

¹³³ Sněmovna – domácí vězení bude zavedeno po 1. lednu. [online]. Ministerstvo vnitra České republiky 2021 [cit. 2022-01-16]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/snemovna-domaci-vezeni-bude-zavedeno-po-1-lednu.aspx>.

významnou alternativou k trestu obecně prospěšných prací peněžitého trestu tam, kde již odsouzený zavedl příčinu k přeměně tohoto trestu nebo jeho nevykonaného zbytku a kde by jinak byla namísto přeměna v nepodmíněný trest odnětí svobody.¹³⁴ Novelou bylo vypuštěno časové vymezení, ve kterém by se měl odsouzený zdržovat v obydlí.¹³⁵ Současně bylo stanovení tohoto vymezení, po přihlídnutí ke konkrétním okolnostem (pracovní doba, péče o nezletilé děti), ponecháno na úvaze soudu.

V kapitole týkající se vývoje alternativních trestů v České republice, je zmíněna aktuální novela zákona, která vešla v účinnost 1. 1. 2022.¹³⁶ Poslanecká sněmovna k této novele přistoupila s cílem zvýšení efektivity vykonávacího řízení snížením jeho administrativní náročnosti a zjednodušení procesu změn v průběhu výkonu trestu mimo jiné i trestu domácího vězení. V problematice týkající se trestu domácího vězení došlo ke změnám trestně-právním i hmotně-právním. Těmito změnami se budu podrobně zabývat v následujících podkapitolách.

Trest domácího vězení pochází z USA, kde začal být ukládán v osmdesátých letech 20. století. V současné době je tento trest zaveden ve většině západoevropských zemí, k nimž se postupně připojují země střední a jihovýchodní Evropy. V každé zemi je jiná právní úprava a způsob kontroly odsouzených. Z komparace současného právního stavu a realizace kontroly domácího vězení ve vybraných evropských zemích (Anglie a Wales, Belgie, Dánsko, Francie, Irsko, Nizozemsko, Norsko, Portugalsko, Rakousko, Švédsko) jsou zřejmé shodné prvky. Dostavil se efekt snížení vězeňské populace, uložený trest je kombinován s prvky dohledu, s povinnou účastí odsouzeného v programech psychosociálního výcviku, s kontrolou dalších uložených povinností a omezení směřujících k jeho nápravě. Závěry provedených výzkumů poukazují na to, že domácí vězení funguje především u osob, které žijí ve stabilním sociálním prostředí, mají domov, podporu rodiny a jsou ochotny

¹³⁴ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 2. vyd. Praha: Lege, 2014. Teoretik, s. 332.

¹³⁵ Viz § 60 odst. 3, trestní zákoník.

¹³⁶ Zákon č. 220/2021 Sb. Částka 92/2021. Účinnost od 01.01.2022.

spolupracovat s trestněprávním systémem. Osobami v domácím vězení jsou obvykle mladí muži s delší kriminální minulostí a nejčastějšími delikty jsou krádeže, přechovávání drog, řízení pod vlivem návykové látky. Ve všech porovnávaných zemích dochází k nárůstu ukládání tohoto trestu s průměrnou délkou tři a půl měsíce.¹³⁷

Tento trest je však soudy ukládána sporadicky. Pavel Šámal k tomuto tématu uvedl *„Nestačí jen zákonná změna, či vytvoření podmínek, je třeba také vysvětlovat a komunikovat.“* Vyjadřuje se, že soudce nemůže někdo prvoplánově nutit k ukládání tohoto trestu, tím by byla ohrožena jejich nezávislost. *„Spíše by se měly zjistit příčiny dosavadního přístupu a pokusit se najít řešení, které změní nevhodnou praxi.“¹³⁸*

4.2 Pojem a zákonné vymezení

Tato kapitola je věnována výhradně současné právní úpravě trestu domácího vězení, a to jak úpravě hmotněprávní, tak i procesněprávní. Přesné znění pojmu této alternativní sankce není v naší právní úpravě přesně vymezeno. Obecně bychom trest domácího vězení mohli definovat jako *„omezení osobní svobody pachatele, které ho zároveň ponechává za stanovených podmínek na svobodě, přičemž ho svou podstatou motivuje k vedení řádného života včetně účinného omezení příležitostí k páčání další trestné činnosti“¹³⁹*Jde o specifickou alternativu k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, jejím výkonem by neměly být narušeny rodinné ani pracovní vztahy s cílem snížit počet nepodmíněně odsouzených osob a nemá nahrazovat trest

¹³⁷ ČÁDOVÁ, Jitka In: ŠTERN, Pavel, OUŘEDNÍČKOVÁ, Lenka a Dagmar DOUBRAVOVÁ, ed. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Praha: Portál, 2010, s. 158.

¹³⁸ ŠÁMAL, Pavel In: JANUŠ, Jan. *Tresty budoucnosti*. Praha: Info.cz, 2020. Právo (Info.cz), s. 41.

¹³⁹ VICHEREK, Roman. *Přeměna trestu domácího vězení – věc v praxi skoro nemožná*. Státní zastupitelství, 2015, č. 6, s. 30.

odnětí svobody.¹⁴⁰ Je možné ho ukládat dospělým za spáchané trestné činy nebo mladistvým za spáchaná provinění.

Je zřejmé, že touto sankcí je výrazně omezena ústavně chráněná svoboda pohybu¹⁴¹, ale tato újma nesrovnatelně nižší, než jakou by pro odsouzeného znamenal výkon, trestu odnětí svobody.

Již dle samotného výčtu druhu trestů uvedeného v trestním zákoníku lze rozpoznat význam této sankce, jež je jako trest uveden na druhém místě, ihned za trestem odnětí svobody. Zákonodárce tak tomuto druhu trestu nepřímou přiznal vysokou míru závažnosti, neboť je v tomto případě rovněž významně zasaženo do osobní svobody odsouzeného. Výkon trestu domácího vězení upravuje trestní řád v ustanovení §§ 334a až 334h¹⁴² (viz kapitola Výkon trestu domácího vězení) a jak jsem již zmínila v předchozích kapitolách, jedná se o alternativní trest k trestu nepodmíněného odnětí svobody.

Současný zákonný rámec a zároveň podmínky pro uložení trestu domácího vězení, jsou vymezeny zněním §§ 60 až 61 trestního zákoníku v Hlavě 5. Další podmínky, které nejsou v tomto zákoně uvedeny, jsou upraveny vyhláškami Ministerstva spravedlnosti. Můžeme zde řadit například vyhlášku Ministerstva spravedlnosti, která stanoví podmínky kontroly výkonu trestu domácího vězení. Tato vyhláška aplikuje § 334b trestního řádu. Probační a mediační služby podle ní může dle vlastního uvážení kdykoli provést kontrolu v místě výkonu formou namátkové kontroly odsouzeného, a to i v případech, kdy je u něho aplikován elektronický kontrolní systém. Tato vyhláška reagující na zákon č. 220/2021 Sb., byla změněna vyhláškou s účinností od 1. ledna 2022.¹⁴³ Zohledňuje zejména přesun agendy elektronické kontroly trestu domácího vězení ze sdílené kompetence Ministerstva spravedlnosti a Probační a mediační služby do výlučné kompetence Probační a mediační služby a dále zpřesňuje vymezení podílu

¹⁴⁰ JELÍNEK, Jiří. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou*. Praha: Leges, [2009] -. Glosátor, s. 114.

¹⁴¹ Listina základních práv a svobod, čl. 14 odst. 1.

¹⁴² Zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád; část třetí, hlava dvacátá první, oddíl třetí, §§ 334a – 334 h.

¹⁴³ Vyhláška č. 456/2009 Sb., o kontrole výkonu trestu domácího vězení, ve znění změny vyhláškou č. 223/2021 Sb..

jiných osob než probačních úředníků na činnostech souvisejících s výkonem trestu domácího vězení. Další změny spočívají převážně v názvosloví. Slova „probační úředník“ jsou nahrazeny slovy „zaměstnanci Probační a mediální služby“. Z této vyhlášky je pak vypuštěna povinnost Probační služby informovat soud o porušení podmínek výkonu trestu.

Výkon tohoto trestu pak upravuje právní předpis Ministerstva spravedlnosti vnitřní a kancelářský řád pro okresní, krajské a vrchní soudy č. 505/2001 Sb., v § 71b. Tato vyhláška upřesňuje podmínky součinnosti soudu a uvedené Služby, oznamovací povinnost soudů, nařízení výkonu a povinnost poučení obviněného.

Stanovení denní sazby ve výši 50 Kč za každý kalendářní den na náklady spojené s výkonem trestu domácího vězení a způsob úhrady jsou upraveny ve vyhlášce Ministerstva spravedlnosti č. 224/2021 Sb., kterou se mění vyhláška č. 458/2009 Sb. I zde došlo k právní úpravě, a to rozšířením ustanovení § 2, kde je zmíněna i možnost užití trestu domácího vězení, a to za výkon vazby. Povinnost hradit náklady spojené s výkonem domácího vězení vyplývá i z § 152 a § 155 trestního řádu. Na základě § 314e trestního řádu má samosoudce pravomoc vydat trestní příkaz k uložení domácího vězení nejdéle na jeden rok, jestliže byl skutkový stav spolehlivě zjištěn. Dále se zde promítá nové oprávnění předsedy senátu rozhodovat o nákladech spojených s využitím elektronického kontrolního systému již v průběhu elektronické kontroly, nikoli až po jejím skončení, doposud to bylo možné pouze při využití elektronického kontrolního systému při kontrole trestu domácího vězení.¹⁴⁴

Smyslem tohoto trestu není pouhá represe, ale především snaha pachatele vychovat a resocializovat, a to také za použití dalších vhodných opatření.

¹⁴⁴ Přijaté právní předpisy, In: Katalog životních situací. Justice.cz. [online]. Ministerstvo spravedlnosti České republiky © 2017 [cit. 2021-12-16]. Dostupné z: <https://www.justice.cz/web/msp/prijate-pravni-predpisy2>.

4.3 Podmínky uložení trestu

Soud se pak při zvažování, zda uloží trest domácího vězení, musí řídit obecnými zásadami pro ukládání trestněprávních sankcí a dále obecnými principy pro ukládání trestů. Významnými zásadami v tomto směru je například zásada humanity ukládaných sankcí a princip, že výkonem těchto sankcí také nesmí být ponížena lidská důstojnost. Dalším velmi významným principem je zásada přiměřenosti sankcí, kde trest má být ukládán s přihlédnutím k povaze a závažnosti činu a poměrům pachatele. Jak například poukazuje Ščerba, že v rozporu s těmito zásadami, by bylo uložení trestu na 24 hodin denně¹⁴⁵.

Soud může trest domácího vězení uložit pouze za předpokladu, že jsou dodrženy všechny zákonné podmínky, které jsou uvedeny v ustanovení § 60 trestního zákoníku. Tyto podmínky musí být splněny kumulativně. To znamená, že ani jedna z níže uvedených podmínek nesmí být u rozhodování o uložení tohoto trestu opomenuta nebo jakýmkoliv způsobem upozaděna. Pokud to tak není, trest nelze uložit. Těmito podmínkami jsou – specifický okruh trestných činů, kritéria určující povahu a závažnost trestného činu, individuální přihlédnutí k osobě pachatele a písemnému slibu pachatele, že bude trest vykonávat řádně.

První touto podmínkou uvedenou v odstavci jedna, je dodržení okruhu trestných činů, za něž lze trest domácího vězení ukládat. Trest domácího vězení lze uložit za všechny nedbalostní trestné činy, bez ohledu na horní hranici trestní sazby odnětí svobody za ně stanovené a za úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do pěti let (včetně).¹⁴⁶ Toto rozpětí se může jevit jako velmi široké, ale je opodstatněné. Zákonodárci tuto hranici volili po uvážení, že tento trest je nejpřísnější alternativou a jako takový by měl být aplikovatelnou sankcí i za závažnější

¹⁴⁵ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 2. vyd. Praha: Lege, 2014. Teoretik, s. 342.

¹⁴⁶ Trestní zákoník, § 14 odst. 2, přečiny.

trestné činy. Ale dají se zde najít i sporné momenty, kdy dle tohoto ustanovení je možné uložit trest domácího vězení i za nedbalostní trestné činy proti životu, jako je usmrcení z nedbalosti. Přičemž soud za tento nedbalostní přečin může uložit trest odnětí svobody na tři léta až deset let.¹⁴⁷ Zároveň je zákonem stanovena horní hranice výše trestu domácího vězení, kterou nelze překročit, a touto jsou dva roky. V souvislosti s takto zákonem nastavenými podmínkami musí pak soud uvážit vhodnost uložení tohoto druhu trestu s ohledem na možnost jeho přeměny v trest odnětí svobody nepodmínečně. A to s ohledem na skutečnost, že na výše uvedeném demonstrativním případě je možné stanovit výši trestu až na deset let. V případě, že by odsouzený neplnil podmínky tohoto trestu, soud by pak přistupoval k přeměně tohoto trestu na trest nepodmíněný, avšak již by mohl jen v maximální délce trvání dvou let. Zároveň však není stanovena žádná dolní hranice trestu, tudíž by tento trest mohl být uložen například v řádu dnů; to by samozřejmě postrádalo smysl. Aby měl trest alespoň minimální výchovný účinek, přichází v úvahu spíše nejnižší doba v řádu několika týdnů.¹⁴⁸

Tady se již dotýkáme druhé základní podmínky pro uložení tohoto trestu. Touto podmínkou je opodstatněný závěr soudu, že povaha a závažnost spáchaného přečinu jsou pro společnost méně nebezpečné, čímž se rozumí míra intenzity a rozsah ohrožení či porušení chráněného zájmu. Odůvodnění menší závažnosti již vyplývá z typové závažnosti přečinu, za který lze obecně uložit tento druh trestu. Přečiny jsou méně společensky škodlivou a závažnou kategorií trestných činů. Je obecně přijímáno, že není nutné pachatele izolovat od společnosti vězením a vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného přečinu není pro jeho potrestání potřeba uložení jiného trestu. Povahu přečinu určují především zákonné znaky a dále též konkrétní okolnosti, za nichž byl přečin

¹⁴⁷ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 2. vyd. Praha: Lege, 2014. Teoretik, s. 333.

¹⁴⁸ PÚRY, František, VÁLKOVÁ, Helena. § 60 [Domácí vězení]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, marg. č. 4.

spáchán.¹⁴⁹ Například u deliktů, které lze spáchat přímo z domova, převážně u domácího násilí.

Zároveň soud při svém rozhodování přihlíží k osobě pachatele a jeho poměrům. Zde musí být zřejmé, že zvolený alternativní trest je pro pachatele dostatečně výchovný a dojde takto k jeho nápravě. Zda se dá předpokládat, že uložený trest dostatečně splní požadovaný účel. V důvodové zprávě je uvedeno, že tento trest by měl být ukládán osobám, u nichž je sice potřeba postih omezením osobní svobody, ale stačí podstatně menší intenzita, než je omezení vyplývajícího z podmíněčného odsouzení.¹⁵⁰ Přihlédnutím k poměrům (osobní, rodinné, majetkové a jiné) pachatele znamená, zda je trest z jeho strany vykonatelný. Zohledňuje se jeho zdravotní stav, věk, zaměstnání, rodinná a sociální situace, užívání alkoholu a psychotropních látek a tak podobně. Pokud nemá pachatel zajištěné stálé bydliště, nebo by se s ním ve společné domácnosti měli zdržovat osoby, které by na něho měli negativní vliv, není tento trest uložitelný.

Poslední zákonná podmínka uvedená v prvním odstavci, která musí být splněna společně se dvěma předchozími, spočívá v tom, že pachatel dá písemný slib, že se ve stanovené době bude zdržovat v obydlí na určené adrese a při výkonu kontroly poskytne potřebnou součinnost. Bez vyjádření dobrovolnosti písemným souhlasem nemůže soud v žádném případě obžalovanému tento trest uložit. Domácí vězení je tak v platném českém právu jediným trestem, který nelze uložit proti vůli pachatele.¹⁵¹ Podmínka zainteresovanosti pachatele by měla být posílením resocializačního účinku trestu, jehož výkon má pak větší naději pro splnění svého účelu, pokud je dobrovolně akceptován. Souhlas pachatele s uložením trestu domácího vězení má zásadní význam při zvažování, zda uložit trest domácího vězení

¹⁴⁹ PÚRY, František, VÁLKOVÁ, Helena. § 60 [Domácí vězení]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní zákoník. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, marg. č. 4, s. 820–821.

¹⁵⁰ Vláda: Důvodová zpráva k zákonu č. 40/2009 Sb. trestní zákoník. ze dne 19. prosince 2007, s. 224.

¹⁵¹ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 2. vyd. Praha: Lege, 2014. Teoretik, s. 335.

či jiný druh trestu. Negativní stanovisko pachatele k tomuto druhu trestu by mohlo již od počátku tvořit překážkou v jeho řádném výkonu. V této souvislosti nutno brát zřetel též na výchovné působení trestu domácího vězení, protože slibem, že se ve stanovené době bude zdržovat v obydlí na určené adrese a při výkonu kontroly poskytne veškerou potřebnou součinnost, pachatel na sebe bere tento závazek a určité povinnosti spojené s výkonem trestu domácího vězení.¹⁵²

Na základě výše popsaného přístupu by měl soud dospět k podloženému závěru o tom, že uložení trestu domácího vězení v konkrétní věci, ať již jako trestu samostatného, nebo i vedle trestu jiného, postačuje k potrestání pachatele, zejména ve smyslu prevence recidivy, a tím i dostatečné ochrany společnosti.

Domácí vězení je jedním z trestních opatření, které lze uložit mladistvému za spáchané provinění,¹⁵³ která zohledňují specifika dospívajících, a kladou proto mnohem větší důraz na výchovně preventivní působení na mladistvé, než je tomu u dospělých pachatelů. Konkrétně to bude znamenat, že by v žádném případě nemělo vést uložení trestního opatření domácího vězení u mladistvých k tomu, aby ohrozilo jejich zapojení v zájmových kroužcích, sportovních klubech a jiných sdruženích či aktivitách, které se příznivě podílejí na rozvoji jejich osobnosti a prosociálního způsobu života vůbec. Při ukládání domácího vězení této kategorii pachatelů musí soud prostřednictvím probačního zaměstnance důsledně zjišťovat všechny skutečnosti života mladistvého, aby paradoxně uložení tohoto trestu ještě nezvýšilo riziko jeho recidivy. Dále se musí brát v úvahu neukončený rozumový a mravní vývoj a potřebu jej žádoucím směrem aktivně stimulovat, nikoli jej naopak nevhodnou sankcí zbrzdit nebo dokonce zvrátit.¹⁵⁴ Vedle výchovného působení rodiny, školy a jiných výchovných

¹⁵² PÚRY, František, VÁLKOVÁ, Helena. § 60 [Domácí vězení]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní zákoník. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, marg. č. 4.

¹⁵³ § 24 odst. 1 písm. g, Zákon č. 218/2003 Sb. o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů.

¹⁵⁴ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 2. vyd. Praha: Lege, 2014. Teoretik, s. 333.

organizací může soud k jejich nápravě použít i přiměřených omezení a povinností nebo některá z výchovných opatření uvedených v zákoně.¹⁵⁵

K problematice ve věci ukládání tohoto trestního opatření mladistvým byla na Středisku probace a mediace Praha dotazována metodička a specialista na mládež, která u Probační služby pracuje od jejích počátků. Na otázku k výkonu trestu domácího vězení uvedla, že v délce 11 let, kdy je tento alternativní trest součástí českého právního systému, zatím nebyl ve Středočeském kraji soudem pro mládež uložen žádný. A v celé České republice jde za tuto dobu pouze o několik desítek ojedinělých případů. Jako specifické u mladistvých odsouzených, z pohledu metodika pro mládež, vidí spolupráci s rodiči odsouzeného. A při sestavování předběžného šetření v přípravném řízení spolupráci s Orgánem sociálně-právní ochrany dětí.

4.4 Povinnosti obviněného/odsouzeného

Podstatou trestu domácího vězení je povinnost odsouzeného zdržovat se v určeném obydlí nebo jeho části v časovém období stanoveném soudem, s výjimkou případů, které zákon uvádí jako důležité důvody. Tímto je myšlen například výkon zaměstnání nebo povolání, poskytnutí zdravotních služeb, dále soud přihlíží k péči o nezletilé děti, nutné osobní nebo rodinné záležitosti nebo osobní účast na bohoslužbách nebo jiných náboženských shromážděních.¹⁵⁶ Zákon v odstavcích tři a čtyři nepoužívá taxativní výčet pro důvodů opouštění soudem stanoveného prostoru. Dokonce ve výjimečných případech je odsouzeným umožněno i navštěvovat volnočasové aktivity, které by mohly přispět k jejich resocializaci a nápravě. Časové období výkonu trestu se u každého odsouzeného stanovuje individuálně a na jakýkoliv den v roce (pracovní dny, dny pracovního klidu i pracovního volna). Z uvedeného ustanovení vyplývá možnost soudní individualizace trestu, snahou o stanovení druhu a výměry trestu tak, aby odpovídala co nejvíce zvláštnostem daného

¹⁵⁵ § 48 odst. 4, Zákon č. 218/2003 Sb. o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů.

¹⁵⁶ PÚRY, František, VÁLKOVÁ, Helena. § 60 [Domácí vězení]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní zákoník. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, marg. č. 2.

případu.¹⁵⁷ Dle současné platné právní úpravy uvedený časový úsek soud stanoví výhradně na základě vypracovaného předběžného šetření úředníka Probační služby v daném konkrétním případě. Nová právní úpravy přesouvá pravomoc změnit místo a čas výkonu ze soudu na probačního úředníka.

Před aktuální novelizací musel soud na základě vypracovaného návrhu úředníka Probační služby rozhodnout v neveřejném zasedání a vydat nové rozhodnutí usnesením. Poté se teprve časový harmonogram výkonu mohl změnit. Nyní změnu dává zaměstnanec Probační služby soudu jen na vědomí. Tato změna představuje ulehčení administrativy pro obě strany a pružnějším řešením pro osobu ve výkonu tohoto trestu. Rozhodovací pravomoc, která je nově svěřena probačnímu úředníkovi ve vykonávacím řízení, je vykonávána vždy se souhlasem dotčené osoby. V ostatních případech návrh probačnímu úředníkovi svěřuje pouze návrhová oprávnění.¹⁵⁸

Soud musí zvážit, jestliže je uložení samostatného trestu domácího vězení dostačující nebo je-li potřebné uložit vedle tohoto trestu ještě další trest. Trestní zákoník v § 53 zakazuje vedle tohoto trestu, krom odnětí svobody i uložení trestu obecně prospěšných prací. Přichází v úvahu uložení spíše peněžitého trestu anebo některého z trestů zákazu činnosti či zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce či zákaz pobytu. Mám za to, že soudy v těchto případech nevyužívá uložení trestů vedle sebe, lépe je uložit přiměřená omezení a přiměřené povinnosti, která v podstatě splňují tentýž účel a je zde větší předpoklad, že je při ukládání trestu dodržena zásada přiměřenosti. V doporučeném zákonném výčtu je právě mimo jiné jmenováno například omezení povinností zdržet se návštěv nevhodného prostředí, sportovních, kulturních a jiných společenských akcí a styku s určitými osobami a také povinnost uhradit dlužné výživné nebo jinou dlužnou částku. Pokud byl trestný čin, za který soud ukládá trest, spáchán v souvislosti nebo pro některou z látkových nebo nelátkových drog, soud v tomto případě ukládá povinnost zdržení se takového jednání a podrobit se léčení nebo výchovného programu.

¹⁵⁷ NAVRÁTILOVÁ, Jana. *Trest domácího vězení*. Bulletin advokacie č. 10/2009, s. 96.

¹⁵⁸ Vláda: *Důvodová zpráva k zákonu číslo 220/2021 Sb. ze dne 8. října 2019.*

Další přiměřené povinnosti a omezení jsou uvedeny ve 4. odstavci § 48 trestního zákoníku. Vše uvedené by mělo vést, tak jak je uvedeno v odstavci šest, k tomu, aby odsouzený vedl řádný život a aby podle svých sil nahradil škodu, kterou trestným činem způsobil. Nevedení řádného života a dalších povinností, které má odsouzený v rámci svého uloženého trestu dodržovat je důvodem pro přeměnu tohoto trestu v trest odnětí svobody.

V nové trestní úpravě paragrafového znění týkajícího se trestu domácího vězení přibyl ustanovení odstavce pět, kde zákonodárce zakotvuje dohled nad odsouzeným v průběhu výkonu tohoto trestu podle ustanovení ve znění §§ 49 až 51 trestního zákoníku, kde je obsažena obecná právní úprava dohledu jako významného institutu souvisejícího s alternativními způsoby trestání méně závažné kriminality. Dohled provádí Probační a mediální služba, což není nic nového, jen se doposud postupovalo dle trestního řádu nebo již zmiňovaných vyhlášek Ministerstva spravedlnosti. Z dohledu vyplývá povinnost odsouzeného poskytnout součinnost probačním úředníkům při pravidelném osobním kontaktu, kontrole dodržování podmínek stanovených soudem a také například povinnost informovat probačního úředníka také o zdrojích své obživy.

Na povinnosti odsouzeného v souvislosti s výkonem trestu domácího vězení navazuje zcela nová právní úprava uvedená v § 60a trestního zákoníku. Toto ustanovení se nese v duchu restorativního myšlení a má sloužit jako pozitivní nástroj motivace odsouzeného při výkonu trestu. Tímto je dána zcela nová pravomoc soudu, který má nyní možnost rozhodnout o zrušení uložených přiměřených omezení, přiměřených povinností či výchovných opatření anebo dohledu. K tomuto může dojít za předpokladu, že daná osoba vede ve zkušební době (výkon jedné třetiny uloženého trestu) řádný život a plněním svých povinností prokázala polepšení. Tudíž už není zapotřebí zvýšeně sledovat a kontrolovat její chování, jelikož lze očekávat, že povede řádný život i bez těchto opatření. Tímto nástrojem se eliminuje nutnost výkonu dohledu nebo kontroly probačního úředníka nad osobami, u kterých to již není potřeba a dohled či kontrola se tak u těchto osob stává pouze formálním úkonem

neplním svůj účel.

Na povinnost zdržovat se na soudem stanoveném místě ve stanovenou dobu se pojí povinnosti, kterou odsouzenému ukládá trestní řád¹⁵⁹ při provádění kontrol jeho výkonu. Odsouzený je povinen umožnit probačním úředníkům vstup do jeho obydlí, který je místem výkonu trestu a strpět pořízení svých biometrických údajů (otisky prstů, rysy obličeje a záznam hlasu).

Odsouzený mimo již uvedené povinnosti musí dodržovat i další, které jsou dány právními předpisy, které upravují výkon trestu domácího vězení. K nim patří například povinnost dostavit se k projednání podmínek trestu do střediska Probační a mediační služby, a v průběhu jeho výkonu s úředníky Služby spolupracovat a informovat je o aktuálních osobních poměrech (bydliště, zaměstnání, sociální situace) a jejich změnách. Dále bych chtěla zdůraznit povinnost úhrady nákladů spojených s výkonem trestu. Tyto náklady jsou taxativně stanoveny obecně závazným právním předpisem Ministerstva spravedlnosti č. 458/2009 Sb. *„Denní sazba nákladů výkonu trestu domácího vězení a nákladů spojených s využitím elektronického kontrolního systému činí 50 Kč za každý kalendářní den, ve kterém odsouzený alespoň zčásti vykonával trest domácího vězení nebo ve kterém byl alespoň zčásti využíván elektronický kontrolní systém.“*¹⁶⁰ Tuto povinnost klade také trestní řád ve svém doprovodném ustanovení o povinnosti úhrad státu pravomocně odsouzených.¹⁶¹

Pravomocně odsouzený má samozřejmě i svá práva, o kterých je probačním úředníkem řádně poučen, stejně tak i o roli probace. Mezi tyto práva patří, právo na umožnění si před počátkem výkonu trestu obstarat své rodinné a jiné záležitosti. V průběhu výkonu má právo, pokud toto již dříve sdělil soudu, chodit do svého zaměstnání či pravidelně navštěvovat bohoslužby. Odsouzený má též právo na požádání soudu o změnu místa a doby výkonu a o přerušení výkonu. Důvody, které ho vedou k podání, žádost musí řádně

¹⁵⁹ § 334b, Trestní řád v posledním znění.

¹⁶⁰ § 1, Vyhláška č. 458/2009 Sb., *kteou se stanoví denní sazba připadající na náklady spojené s výkonem trestu domácího vězení a využitím elektronického kontrolního systému a způsob jejich úhrady.*

¹⁶¹ Srovnej § 152 odst.2, Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.

odůvodnit, ale je jen na uvážení soudu, zda k přerušení nebo změně vydá kladné stanovisko.¹⁶²

4.5 Metodika domácího vězení

Veškeré činnosti a odborné postupy probačních úředníků upravují příslušné komplexně zpracované metodické standardy. Cílem těchto metodik je sjednocení praxe v jednotlivých oblastech jejich činnosti.¹⁶³ Pro účely této práce uvedu nejdůležitější body z metodik, kterými se řídí specializovaní pracovníci na trest domácího vězení. Níže uvedené informace jsem načerpala během mé praxe na Středisku probace a mediace, kde jsem měla možnost nahlédnout do interní dokumentace, kterou jsem měla komentovanou specialistkou na výkon trestu domácího vězení (dále jen trest).

Jednou z nedílných součástí práce, při získávání podkladů pro možnost uložení trestu je spolupráce probačního úředníka s obětí. Získané podklady pak využijí ke kontrole jeho výkonu. Pracovník v tomto případě postupuje ve smyslu zákona o obětech trestných činů.¹⁶⁴ Kontakt může být i pouze telefonický, nebo pokud to podmínky dovolují tak i mimo Středisko. Pokud je případ vhodný ke zprostředkování mediace mezi pachatelem a obětí nebo k provedení restorativní konference a zároveň obě strany souhlasí, tak se za tímto účelem věnuje specialista určený na tuto problematiku.

¹⁶² Trest domácího vězení. Informační leták. [online]. Probační a mediační služba © 2022 [cit. 2022-01-20]. Dostupné z: https://www.pmscr.cz/wp-content/uploads/2021/12/letak_tdv.pdf.

¹⁶³ ROZUM, Jan. *Zprávy PMS pro účely rozhodnutí v trestním řízení: kvalita, význam, efektivita*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2020. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci), s. 58.

¹⁶⁴ Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů).

4.5.1 Institut předběžného šetření

Probační úředník (dále jen úředník) při předjednání možnosti uložení trestu zjišťuje a hodnotí podmínky a rizika jeho výkonu a zohledňuje ve svých návrzích možná rizika recidivy. Zjištěné je pak podkladem pro rozhodování soudu a důvodem pro možnost uložení přiměřených omezení a přiměřených povinností.

Dříve než příslušný soud v odsuzujícím rozsudku rozhodne o uložení trestu (nařízení trestu je až v případě, že je nařízeno jeho vykonání v konkrétním bydlišti), je činnost úředníka zaměřena na realizaci takzvaného *Institutu předběžného šetření*. Úředník se konkrétním případem začne zabývat na základě pověření k výkonu probačních činností ze strany státního zastupitelství, soudu nebo jiné Probační služby, a to za splnění dvou základních podmínek. Obviněný musí vyslovit závazný souhlas ke spolupráci s úředníkem (tento je v pozdější fázi předjednání stvrzen písemným slibem), druhou podmínkou je, že místně příslušný soud nebo státní zastupitelství (podle fáze v kterém se trestní řízení nachází) musí být o vstupu Služby do případu informováni.

Ve výjimečných případech se stává, že soud nařídí výkon trestu domácího vězení bez výše uvedeného předjednání nebo předjednání nechá na jiné součásti probační služby, než bude provádět kontrolu výkonu. V těchto případech je pak prokazatelně nižší zdárné vykonání trestů. Jelikož zde nebyla dána možnost získat potřebné informace k podmínkám výkonu, postojům klienta a možnost jejich kvalifikovaného vyhodnocení.¹⁶⁵ V důvodové zprávě k této problematice je uvedeno, že soud si je ve většině případů schopen poznatky potřebné pro rozhodnutí o konkrétních podmínkách výkonu obstarat ze spisového materiálu. Těmito poznatky mají zákonodárci na mysli, informace o tom, ve kterém obydlí má být trest vykonán, a v jakém časovém rozmezí se má odsouzený na tomto místě zdržovat. Dále uvádí, že z tohoto důvodu může být hned po právní moci rozsudku soudem vydáno usnesení o nařízení

¹⁶⁵ Poznámka probační úřednice se specializací na trest domácího vězení.

výkonu trestu. Tento postup, je dle jejich názoru opíraný o pohled z praxe i z teorie dostatečně rychlý a není jej potřeba měnit.¹⁶⁶ Tady si dovolím, s ohledem na získané zkušenosti, nesouhlasit. Spisové materiály nikdy nemohou nahradit kvalitu Institutu předběžného šetření, při kterém kvalifikovaní úředníci se zkušenostmi fyzicky navštíví možné prostory výkonu a hovoří osobně s osobami žijícími ve společné domácnosti (v obydlí určené k výkonu trestu). O tom, že je zvolený postup rychlý není pochybností, ale ve skutečnosti jde o jeden z důvodů, pozdějšího nevykonání uloženého trestu.

Při provádění Institutu předběžného šetření (dále jen předběžné šetření) úředník sestaví základní analýzu rizik a potřeb na straně pachatele i obětí, v rámci posouzení případu se vyhodnocují rovněž všechna rizika ohrožující zdárný výkon trestu (neboli riziko selhání – například dříve nevykonané alternativní trest, nebo již v minulosti s úředníky nespolupracoval, byl nekontaktní a má například bohatou trestní minulost¹⁶⁷). V metodických standardech jsou také uvedeny okolnosti, které doporučení uložení tohoto trestu ze své podstaty přímo vylučují: násilí páchané na osobách blízkých, s nimiž pachatel žije ve společné domácnosti, absence stabilní místo bydliště nebo dlouhodobý pobyt mimo svůj domov (například pracovních nebo zdravotních důvodů). Zvláštní pozornost při zpracovávání stanovisek se pak také věnuje závislosti pachatele na alkoholu a omamných a psychotropních látkách, zdravotnímu stavu (častá, nepravidelná nebo intenzivní lékařská péče).¹⁶⁸

Každá situace je pak přiděleným úředníkem posuzována individuálně, například pokud dojde ke změně zdravotního stavu klienta v průběhu výkonu trestu, trest se většinou nemění. Špatný zdravotní stav však významně ovlivňoval výkon dohledu prostřednictvím elektronického monitorovacího systému, a to z důvodu manipulace s tímto kontrolním systémem. Další negativní okolností je například obtížně dosažitelné místo, obtížně kontrolovatelné místo výkonu (příkladem z praxe je zahrádkářská kolonie bez možnosti dojetí

¹⁶⁶ Vláda: *Důvodová zpráva* k zákonu číslo 220/2021 Sb. ze dne 8. října 2019.

¹⁶⁷ Poznámka probační úřednice se specializací na trest domácího vězení.

¹⁶⁸ Metodický standard PMS ČR: Trest domácího vězení, 2016, s. 8–9.

vozem¹⁶⁹) nebo dlouhodobě špatná finanční situace pachatele nebo jeho rodiny. Metodický standard dále popisuje i jiné situace, které by mohly být pro řádný výkon kontroly dodržování podmínek limitující, zde uvedu například situaci, kdy by výkon fyzické kontroly v místě bydliště podstatným způsobem zasahoval do práv dalších osob, žijících v místě bydliště a narušoval kvalitu jejich života, aniž by s tím takto dotčené osoby předem vyslovily souhlas. Tento negativní dopad fyzicky prováděných kontrol v praxi eliminoval elektronický monitoring.¹⁷⁰ Závažnost konkrétního hlediska nebo kumulace těchto okolností signalizují riziko pro případný výkon a kontrolu budoucího trestu, ale jak jsem již výše uvedla, nemusí to být samo osobě důvodem pro zpracování nedoporučujícího stanoviska. Účelem předběžného šetření je také zjištění postoje pachatele ke spáchanému trestnému činu, jeho osobnostní rysy a zodpovědnost k plněním povinností a posouzení motivace pachatele podrobit se k výkonu trestu.

Jedná-li se o případ práce s mladistvým pachatelem, je nutné zhodnotit, zda případné uložení tohoto trestu bude prostředkem zvýšení výchovného působení rodiny nebo naopak, výchovné a rodinné prostředí situaci pachatele ještě více zhorší.

Předběžné šetření se provádí ve třech základních krocích – úvodní konzultace s pachatelem na středisku případně ve věznici, návštěva v místě bydliště a zpracování formuláře „Stanovisko Probační a mediační služby k uložení trestu domácího vězení“ (viz příloha č. 3). Součástí písemných podkladů pro soudní rozhodnutí musí být vždy také slib obviněného, ve kterém se zavazuje k dodržování výkonu tohoto trestu.

Základní informace, které soud potřebuje získat od úředníka pro vydání svého nařízení výkonu trestu je návrh místa výkonu a datum, od kterého je možno zahájit výkon trestu. Je důležité si uvědomit, že přesná specifikace podmínek výkonu trestu, uvedená v písemné podobě a stvrzená podpisem pachatele, dává velmi malý prostor pro pozdější nedorozumění při kontrole

¹⁶⁹ Poznámka probační úřednice se specializací na trest domácího vězení.

¹⁷⁰ Metodický standard PMS ČR: Trest domácího vězení, 2016, s. 9.

jeho dodržování. Velmi důležité je také poučení pachatele o jeho povinnostech a právech a seznámení ho s rolí Probační služby.

4.6 Výkon trestu domácího vězení

Výkonem trestu se rozumí samotná realizace trestu, ke kterému byl pachatel trestného činu odsouzen pravomocným rozhodnutím soudu. Postup při výkonu jednotlivých druhů trestů je upraven trestním řádem, speciálními a interními právními předpisy.¹⁷¹ Příslušnost ve vykonávacím řízení je obecně upravena v § 315 trestního řádu. Obecně platí zásada, že výkon rozhodnutí v trestním řízení zajišťuje orgán, který rozhodnutí učinil; jednotlivé výjimky jsou stanoveny v některých zvláštních ustanoveních a jsou zdůvodněny hlediskem rychlosti řízení a snadnější dosažitelností podkladů pro rozhodnutí. Tohoto se týká i stávající novela trestního řádu ve věci trestu domácího vězení, více v kapitole o změnách trestu.

Výkon trestu domácího vězení může být rozdělen do tří fází. Základním úkolem v rámci výkonu je jeho nařízení dle ustanovení § 334a trestního řádu. Další fází je provádění kontroly, která se řídí § 334b, 334c a 334h trestního řádu a vyhláškou Ministerstva spravedlnosti o kontrole výkonu trestu domácího vězení. Před řádným vykonáním trestu trestní řád upravuje možnost změn výkonu trestu, které jsou upravovány §§ 334d až 334g. Dalším právním předpisem, upravujícím tuto problematiku, je vyhláška Ministerstva spravedlnosti, která stanovuje denní sazbu připadající na náklady spojené s výkonem trestu domácího vězení a využitím elektronického kontrolního systému a způsob jejich úhrady a dále interní předpis Vnitřní a kancelářský řád pro okresní, krajské a vrchní soudy č. 505/2001, kde je tento trest upraven § 71b. Na všechny tyto právní úpravy jsem již zmiňovala v kapitole pojednávající o zákonném vymezení

¹⁷¹ FENYK, Jaroslav, Dagmar CÍSAŘOVÁ a Tomáš GRIVNA. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 829.

trestu domácího vězení. Poslední jeho fází je osvědčení se nebo náhradní trest v případě porušení jeho podmínek.

Výkon trestu tedy spočívá v povinnosti odsouzeného zdržovat se v soudem stanovenou dobu v určeném obydlí a dodržovat další povinnosti a omezení, které mu byly uloženy.

4.6.1 Nařízení výkonu trestu

Základní podmínkou pro výkon trestu je pravomocné a vykonatelné rozhodnutí soudu. Rozsudek či trestní příkaz, kterým je ukládán trest domácího vězení, musí ve svém výroku obsahovat rozhodnutí o výměře trestu, která je maximálně dvouletá (pro trestní příkaz maximálně jednoroční). Další obligatorní podmínkou je stanovení časového období, po které je odsouzený povinen se zdržovat v určeném obydlí nebo jeho části, tak, jak je stanoveno trestním řádem v § 334a. Bez takového výroku by tak byl rozsudek nevykonatelný. V odsuzujícím rozsudku musí být přesně stanoveno, ve kterých dnech a v jakém čase v těchto dnech je odsouzený povinen se zdržovat v určeném místě a soud zohlední i potřeby odsouzeného. Tímto se plně projevuje zásada soudní individualizace a konkretizace trestu.¹⁷²

Po nabytí vykonatelnosti zašle předseda senátu odsouzenému a současně také příslušnému středisku Probační a mediační služby nařízení výkonu, ve kterém jednak stanoví počátek výkonu tohoto trestu a místo, kde má být trest vykonán. Jedná se o dvě podstatné náležitosti tohoto rozhodnutí, které nesmí v nařízení výkonu chybět. S ohledem na zásadu rychlosti trestního řízení by mělo být o výkonu trestu rozhodnuto bezprostředně po nabytí vykonatelnosti rozhodnutí.¹⁷³ Naskytují se však případy, kdy předseda senátu výkon trestu odloží. Vyjma důležitých podložených důvodů ze strany pachatele se mohu

¹⁷² ŠÁMAL, Pavel. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře, s. 3831.

¹⁷³ § 334a, zákona č. 141/1961 Sb., Trestní řád.

naskytnout i situace, kdy je třeba zjistit skutečnosti potřebné zejména pro stanovení místa výkonu. K tomuto by měla soužit zpráva probačního úředníka, který na základě stanovených pravomocí¹⁷⁴ ke zjišťování informací o osobě obviněného a jeho sociálních poměrech, včetně situace osobní, rodinné, pracovní a zjištění jeho finančních poměrů sestavuje zprávu, která je podkladem pro soudní posouzení osoby obžalovaného a jeho poměrů před rozhodnutím ve věci.¹⁷⁵ Tato zpráva je nezbytnou podmínkou, je-li trest domácího vězení ukládán trestním příkazem¹⁷⁶, trest je pak ukládán s přihlédnutím k této zprávě. Na druhé straně trestní řád výslovně nestanoví povinnost vyžádat si tuto zprávu, má-li být trest domácího vězení uložen rozsudkem. V praxi záleží na rozhodnutí soudce, jestli požádá nebo nepožádá Probační službu o spolupráce. Ale jak jsem již uvedla v předchozí kapitole, sestavením této zprávy lze předejít obtížným situacím, které by mohly později nastat a mohly by znamenat ohrožení vykonatelnosti trestu (například zjištění nemožnost instalace technických zařízení v obydlí nebo nesouhlas spolubydlících s jeho instalací, mohlo by docházet jeho poškozování).

Mezi samotným počátkem výkonu trestu, po uložení trestu odsuzujícím rozsudkem a nabytí jeho právní moci, bývá obvyklé překlenovací období. Počátek výkonu, tak jak je uvedeno ve druhém odstavci paragrafového znění o nařízení výkonu, stanoví předseda senátu tak, aby si odsouzený mohl zařídit své soukromé záležitosti, zejména rodinné a pracovní. Odborná literatura uvádí, že obvykle stačí přibližně čtrnáct dnů od vykonatelnosti rozhodnutí.¹⁷⁷ Místo výkonu trestu má být, dle ustanovení odstavce tři, obydlí odsouzeného. Jde o místo trvalého bydliště nebo místo o kterém uvede, že se zde zdržuje.

Nebyla-li soudem Probační služba do této doby požádána o součinnost, tak v této fázi již musí být vyrozuměno Středisko probace, které je místně

¹⁷⁴ § 27b odst. 2. zákona č. 141/1961 Sb., Trestní řád

¹⁷⁵ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře, s. 357.

¹⁷⁶ srov. výklad k § 314e odst. 4, In: ŠÁMAL, Pavel. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře.

¹⁷⁷ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 2. vyd. Praha: Lege, 2014. Teoretik, s. 353.

příslušné výkonu trestu. Přidělený probační úředník postupuje způsobem obdobným, jako by tento trest dosud nařízen nebyl. Nejprve telefonicky pozve odsouzeného na úvodní konzultaci, aby ho osobně poznal a zjistil od něj základní údaje. Již zde vznikají první problémy, jelikož kontaktní údaje na odsouzeného nemusí být aktuální. Na první schůzce, tak jak stanoví vyhláška Ministerstva vnitra č. 465/2009 Sb v § 3, je odsouzený řádně poučen o svých právech, povinnostech a roli probačního úředníka. A společně se stanoví interval, ve kterém se bude sdružovat v obydlí s ohledem na jeho zaměstnání a dopravu do místa pracoviště a zpět a jiné soudem uznané povinnosti. První návštěva se z důvodu vlastní bezpečnosti dělá za asistence dalšího probačního zaměstnance. Úředník, který má v kompetenci kontrolu odsouzeného pro daný výkon, zkontaktuje písemně o podrobnostech tohoto výkonu trestu příslušné oddělení Policie České republiky, v jehož lokalitě je výkon nařízen. Tímto opatřením má být zajištěna vzájemná výměna potřebných informací mezi Probační službou a Policií, která v případě potřeby poskytuje probačnímu úředníkovi asistenci.¹⁷⁸

Pokud jsou v této fázi zjištěny nedostatky, které by narušovaly řádný výkon uloženého trestu, jako je právě ona nekontaktnost a spolupráce obviněného nebo nevyhovující obydlí (chybějící základní sociální vybavení, špatný technický stav, velký počet osob bydlících v tomto obydlí), může se předseda senátu pokusit řešit prostřednictvím institutu odkladu výkonu trestu ve smyslu § 334d trestního řádu. Tohoto postupu se využije v případě, že zjištěná negativní situace se v dohledné době výrazně zlepší.¹⁷⁹

¹⁷⁸ Metodický standard PMS ČR: Trest domácího vězení, 2016, doplněn poznámka probační úřednice se specializací na trest domácího vězení.

¹⁷⁹ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 2. vyd. Praha: Lege, 2014. Teoretik, s. 354.

4.7. Kontrola výkonu a podmínek trestu

Jedna ze tří zákonných podmínek, bez které nelze trest domácího vězení uložit spočívá v tom, že pachatel dá soudu závazný dobrovolný písemný slib, že se ve stanovené době bude zdržovat v obydlí na určené adrese.¹⁸⁰ Avšak i přes tento slib je nutné řádný výkon trestu a dodržování přiměřených povinností a přiměřených omezení dostatečně kontrolovat. Podle ustanovení § 334b novelizovaného trestního řádu „*Kontrolu výkonu trestu domácího vězení zajišťuje Probační a mediační služba prostřednictvím elektronického kontrolního systému umožňujícího detekci pohybu odsouzeného nebo namátkovou kontrolou prováděnou probačním úředníkem.*“ Vedle podmínek kontroly výkonu trestu je v novém trestním řádu zakotvena i kontrola podmínek výkonu trestu spojené s dodržováním přiměřených omezení nebo přiměřená povinnost stanovených soudem.¹⁸¹

Před novelizací zákonem č. 220/2021 Sb., byl v tomto ustanovení uváděn jako kontrolní orgán Ministerstvo spravedlnosti nebo jím k výkonu elektronické kontroly zřízená organizační složka státu, ve spolupráci s Probační a mediační službou. Zákonodárci toto cítí jako nesprávné, tímto způsobem dle jejich názoru vzniká dvoukolejnost systému, která nejenom způsobuje riziko vzniku konfliktu mezi jednotlivými složkami v otázce, kdo za řádné fungování, rozvoj a faktické provedení nese plnou odpovědnost. Role Ministerstva spravedlnosti měla spočívat v implementaci a rozvoji elektronického monitorovacího systému. Toto v důvodové zprávě rozporují tím, že činnost Probační a mediační služby v oblasti elektronického monitorování nespočívá jen ve faktickém nasazování náramků či kontrole jejich neporušitelnosti, ale jako subjekt, který za Českou republiku uzavřel smlouvu o dodání tohoto monitorovacího systému, vystupuje i v roli objednatele. Z toho plyne, že je odpovědná za realizaci smlouvy včetně všech vyplývajících důsledků a nese za ně výlučnou odpovědnost. Proto touto novelou

¹⁸⁰ Srovnej § 60 odst. 1, písm. b), Trestní zákoník.

¹⁸¹ § 334c, Trestního řádu v posledním znění.

byla celá agenda elektronického monitorovacího systému, včetně personálních a materiálních zdrojů zákonem svěřena výlučně Probační a mediační službě.

Podrobnosti kontroly výkonu trestu domácího vězení jsou dle ustanovení § 334h trestního řádu stanoveny vyhláškou Ministerstva spravedlnosti č. 456/2009 Sb., o kontrole výkonu trestu domácího vězení. Tato vyhláška v reakci na zákon č. 220/2021 Sb. byla změněna vyhláškou Ministerstva spravedlnosti č. 223/2001 Sb., s účinností od 1. ledna 2022. V jejím obsahu nalezneme předmět kontroly, práva a povinnosti odsouzeného a úpravu kontroly prostřednictvím elektronického kontrolního systému. Zmiňovaná novelizace se nese v duchu zvýšení efektivity vykonávacího řízení snížením jeho administrativní náročnosti. Zřejmě z tohoto důvodu byla z vyhlášky vypuštěna všechna ustanovení, která hovoří o povinnost Probační služby informovat soud o porušení podmínek výkonu trestu.

Zajištění kontroly výkonu trestu domácího vězení je v současné době prováděno pouze osobní kontrolou probačních úředníků, a to z toho důvodu, že elektronické monitorování bylo ke dni 22. 11. 2021 v čase 24:00 hodin, ukončeno. Přičemž elektronický monitoring byl uveden do praxe 21. 9. 2018. Do té doby probíhala kontrola odsouzených pouze prostřednictvím namátkových kontrol. Více bude uvedeno v kapitole o Elektronickém monitorovacím systému.

4.7.1.1 Osobní namátková kontrola

Kontrola výkonu trestu domácího vězení spočívá především v kvalifikovaném provádění namátkových kontrol odsouzeného, zda neporušuje podmínky stanovené soudem nebo vyplývající ze zákona a uložený trest plní svůj účel. O zjištěném stavu výkonu trestu je vedena důkladná dokumentace. Kontrola výkonu trestů nespojených s odnětím svobody a dohled

nad obviněnými je dle speciálního zákona¹⁸² zajišťována prostřednictvím zaměstnanců Probační a mediační služby (úředníci a asistenti). Jedná se ve své podstatě o osobní návštěvu probačního zaměstnance v místě výkonu trestu v době, kdy se má odsouzený v daném obydlí zdržovat. Odsouzený je povinen umožnit probačnímu úředníkovi vstup do místa výkonu trestu a poskytnout veškerou potřebnou součinnost. Zavedením elektronického kontrolního systému se rozšířila činnost zaměstnanců Probační služby i na komunikaci s poskytovatelem tohoto systému, koordinaci činnosti a analýzu zjištěné situace.¹⁸³ Namátková kontrola výkonu trestu se provádí i v případě výkonu trestu, který je zajišťována prostřednictvím elektronického kontrolního systému.¹⁸⁴

Pracovník při výkonu dohledu je, dle interního metodického pokynu, povinen se řídit etickým kodexem a dodržet tři základní zásady. Těmito jsou důstojnost, respektování základních lidských práv a svobod, dodržování zákona, tedy legitimita postupů a zásadu přiměřenosti intervence.

Zmiňované kontroly jsou prováděny nepravidelně, namátkově a někdy i opakovaně (v horizontu několika hodin) podle uvážení úředníka v závislosti na vyhodnocení případných rizik maření výkonu. Plán těchto kontrol se sestavuje nejméně v měsíčním kalendářním předstihu. Ve vnitřním metodickém standardu, který pro účely kontroly Probační a mediační služba používá, jsou počty kontrol uvedeny, ale tato informace se z taktických důvodů veřejnosti nesděljuje. Při stanovení frekvence namátkových kontrol úředník zohledňuje zejména osobnost klienta a jeho motivaci k výkonu trestu domácího vězení, jeho dosavadní zodpovědnost a spolehlivost při výkonu trestu a závažnost spáchaného trestného činu. Namátkovou kontrolu přitom musí provést nejméně třikrát v jednom měsíci, četnost podle individuálních potřeb je možno zvýšit.¹⁸⁵

¹⁸² Zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě.

¹⁸³ ŠTERN, Pavel, OUŘEDNÍČKOVÁ, Lenka a Dagmar DOUBRAVOVÁ, ed. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Praha: Portál, 2010, s. 157.

¹⁸⁴ Viz § 8, Vyhláška č.456/2009 Sb., o kontrole výkonu trestu domácího vězení, v platném znění.

¹⁸⁵ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád I, II, III*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s.

Provádí se obvykle v doprovodu dalšího pracovníka, ale pokud je v místě výkonu vyhodnoceno riziko jako minimální, tak je možné, krom nočních hodin chodit i jednotlivě (tato situace je i k ohledu personálního nedostatku častější). O každé osobní namátkové kontrole se vyplní písemný záznam, který odsouzený podepisuje (formulář viz příloha č. 4). V případě, pokud není odsouzený v době prováděné kontroly v určeném obydlí zastížen, sepíše úředník sdělení o porušení výkonu trestu. Toto sdělení se zanechává na předem stanoveném místě (v poštovní schránce obviněného, pode dveřmi nebo na jiném místě, které k tomuto bylo domluveno) s výzvou, aby oblouzený okamžitě kontaktoval zaměstnance Probační služby k projednání a odůvodnění porušení podmínek trestu.¹⁸⁶ V odůvodněných případech lze odsouzeného kontrolovat v rámci součinnosti za vyžádané asistence Policie České republiky.

Aby bylo možno předejít možné vypočítavosti odsouzeného, kontroly, jak vyplývá z názvu této kapitoly, jsou namátkové. Což je hlavní charakteristikou těchto kontrol. Probační zaměstnanci tuto kontrolu provádějí i v noci nebo vícekrát za den. Noční a opakované návštěvy jsou nepříjemné nejen pro odsouzeného a zátěží pro jejich vykonavatele, ale i pro členy dotčené domácnosti. Z tohoto důvodu je nutné, aby probační úředník komunikoval se členy rodiny ještě před výkonem trestu, aby jim bylo řádně vysvětleno, že toto omezení, tak jak uvádí Filip Ščerba ve své publikaci, „je cena za to, že soud nepřistoupil k uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody.“¹⁸⁷

Osobní kontrolou probačního úředníka v místě výkonu trestu domácího vězení je možno též doplnit o takzvanou vzdálenou kontrolou, která spočívá v kontaktu odsouzeného telefonickým voláním, popřípadě s kamerou. Tento způsob kontroly se v hojné míře využíval v době nouzového stavu, kdy hrozilo zvýšené riziko nákazy Covid-19, do obydlí odsouzeného se nevstupovalo a kontakt s ním byl pouze vizuální. Ředitelka probační a mediační služby Alena Matoušková na toto téma uvedla: „Stačí, když se vykloní z okna, a my víme,

¹⁸⁶ Metodický standard PMS ČR: Trest domácího vězení, 2016.

¹⁸⁷ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 2. vyd. Praha: Lege, 2014. Teoretik, s. 401-402.

*že je doma. Nebo sejde do přízemí a vidíme, že to je ten člověk a není to někdo jiný.*¹⁸⁸

V průběhu probační činnosti úředník hodnotí, zda uložený trest plní svůj smysl, to znamená, jestli vše funguje, jak má, zda odsouzený chodí do práce a splácí náhradu škody způsobenou svým trestním jednáním. Jestli plní všechna přiměřená omezení a opatření a zdržuje se jednání, které má soudně zakázáno (nepije alkohol, nebere drogy, dochází na terapie a jiné).

Soud, dle předchozí právní úpravy, již na počátku výkonu trestu v dokumentu Pověření dohledu, stanovil Probační a mediální službě povinnost zaslání informací o průběhu výkonu trestu, formou periodických zpráv. Jejich četnost byla na rozhodnutí soudu, minimálně však jedenkrát za šest měsíců.¹⁸⁹ Toto probační úředníci cítili jako administrativně nadbytečné. Nyní zákon probačnímu úředníkovi ukládá povinnost vykonávat dohled nad pachatelem v souladu s vytvořeným probačním plánem, který je povinen pravidelně aktualizovat s přihlédnutím k výsledkům dohledu a k osobním, rodinným a jiným poměrům pachatele,¹⁹⁰ čímž je zabezpečena individualizace výkonu dohledu. Aktuální novelizace na tuto problematiku zareagovala zrušením periodických zpráv s odůvodněním, že pokud jde o pozitivní zprávy o průběhu dohledu, které slouží pouze k potvrzení, zda probační úředník s odsouzeným skutečně pracuje, představují administrativní zátěž jak pro probační úředníky, tak pro soudy, v podstatě bez další přidané hodnoty, tudíž jsou neúčelné. Samozřejmě v případě negativního jednání pachatele probační úředník musí vypracovat zprávu, respektive návrh, ve kterém uvede všechny skutečnosti týkající se výkonu dohledu, aby měl soud dostatek poznatků pro své rozhodnutí.¹⁹¹

¹⁸⁸ FOJTÍK, Libor. *Pro kontrolu domácího vězení dnes stačí vykuknout z okna, říká ředitelka Probační a mediální služby*. In: Hospodářské noviny [online]. © 1996-2022 Economia, a.s. [cit. 2022-01-25]. Dostupné z: <https://archiv.hn.cz/c1-66752110-pro-kontrolu-domaciho-vezeni-dnes-staci-vykouknout-z-okna-rika-reditelka-probacni-a-mediacni-sluzby>.

¹⁸⁹ Srovnej § 51 odst. 3, Trestní zákoník před poslední novelizací.

¹⁹⁰ Srovnej § 51, Trestní zákoník v platné a účinném znění.

¹⁹¹ Vláda: *Důvodová zpráva k zákonu č. 220/2021 Sb.*,

U bezproblémového výkonu pak postačí soudu vypracování „Zprávy o průběhu výkonu trestu domácího“ (viz příloha č. 5), až na konci vykonaného trestu. Podle této zprávy a připojeného stanoviska o plnění nebo neplnění svých povinností sestavuje úředník návrh na další postup ve věci (lze využít i jako návrh pro náhradní trest) s touto zprávou bývá odsouzený seznámen. Činnost v rámci výkonu trestu domácího vězení úředník končí podáním závěrečné zprávy o průběhu výkonu tohoto trestu.¹⁹²

4.7.1.2 Elektronický monitorovací systém

Trestní řád v § 334b rozlišuje dva způsoby provádění kontroly výkonu trestu domácího vězení. Ve výše uvedené kapitole je popsána kontrola odsouzeného prostřednictvím namátkové kontroly, Druhý typ se provádí prostřednictvím elektronického kontrolního systému, který umožní detekci pohybu odsouzeného. Oba způsoby jsou v kompetenci Probační a mediační služby a mimo obsluhu tohoto elektronického monitorovacího systému (dále elektronický monitoring) spravuje i jeho celou agendu, včetně personálních a materiálních zdrojů.

Na přelomu let 2009 a 2010 (v době, kdy byl do českého právního systému zaváděn trest domácího vězení) vedl Institut pro kriminologii a sociální prevenci rozsáhlý výzkum, který byl věnován otázce zavedení a praktického využití tohoto systému v trestním řízení.¹⁹³ Na podkladě dat získaných z dotazníkových šetření proběhl odhad, že pozitivní dopad elektronického monitoringu by mohl znamenat snížení stavu obviněných ve vazbě o několik desítek až stovek osob ročně. Inspirace byla čerpána i ze zahraničí. Především od zemí s nejbohatšími zkušenostmi s výkonem tohoto trestu, jako byla USA a Velká Británie, ale i v dalších zemích Evropy, jako například ve Francii, v Belgii, v Nizozemsku, v Polsku či ve Švédsku. Kontrola elektronickým systémem měla být do budoucna

¹⁹² Metodický standard PMS ČR: Trest domácího vězení, 2016.

¹⁹³ Podrobně IN: ZEMAN, Petr. *Opatření nahrazující vazbu v trestním řízení*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci).

primární a měla představovat standardní řešení dohledu. Při jeho zavedení se od prvopočátku počítalo se zapojením soukromého sektoru, což mělo eliminovat počáteční investiční náklady státu na zřízení kontrolního systému.¹⁹⁴

Smlouvu na dodávku elektronického monitorovacího systému,¹⁹⁵ uzavřela Probační a mediační služba s izraelskou společností SuperCom. Tak bylo sjednáno oprávnění, že Česká republika může čerpat v rámci 6 let až 2 500 monitorovacích sad, kdy první fáze byla na dodávku 280 kusů. A tímto byl dne 21. září 2018, po osmi letech snahy, elektronický monitoring zaveden do ostrého provozu. Na samotné realizaci tohoto systému se podílela Probační a mediační služba a Ministerstvo spravedlnosti České republiky prostřednictvím operačního střediska. Po roce jeho provozu bylo monitorováno celkem 278 osob, z toho se ve 211 případech jednalo o osoby, kterým byl uložen trest domácího vězení. Zařazení do elektronického monitoringu bylo u výkonu tohoto trestu obvyklé a jeho zařazení bylo výrazným usnadněním kontroly odsouzených.¹⁹⁶ Systém po velmi krátké době začal vykazovat technické nedostatky, například v podobě nedostatečné kapacity baterií.

Kontrola prováděná elektronickým monitoringem by jistě zajistila efektivitu tohoto trestu mnohonásobně účinněji než namátkové kontroly. Prostřednictvím tohoto systému bylo možno odsouzeného v jeho obydlí monitorovat nepřetržitě. Elektronický monitoring nedohlížel jen na plnění povinnosti zdržovat se v určeném obydlí nebo jeho části v soudem stanoveném časovém období a na setrvání mimo perimetr odporované osoby (zákaz přiblížení se k oběti), ale i kontrolu abstinence. Program umožňuje u monitorované osoby v kteroukoliv dobu kontrolovat přítomnost alkoholu v dechu, a to v rámci přiměřené povinnosti, kterou má k trestu domácího vězení uloženou. Kontrola plnění povinnosti zdržet se konzumace alkoholických nápojů vyžaduje kromě koncového zařízení

¹⁹⁴ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád I, II, III*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 3844.

¹⁹⁵ Registr smluv. Smlouva o dodání elektronického monitorovacího systému a poskytování dalších služeb [online]. [cit. 27. 01. 2022], Dostupné na: <https://smlouvy.gov.cz/smlouva/6455363>.

¹⁹⁶ REŽŇÁKOVÁ, LADA. *Elektronické náramky fungují. Pod neustálým dohledem je přes 90 lidí* [online]. idnes.cz, 6. ledna 2019 [cit. 01. 27. 2020]. Dostupné na: www.idnes.cz/zpravy/domaci/elektronicke-naramky-po-ctvrt-roce-ministerstvo-spravedlnosti-probacni-mediacni-sluzba.A181217_091155_dilbert_lre

(náramku) také zařízení pro kontrolu přítomnosti alkoholu v dech (alkohol tester) a komunikátor s aplikací na kontrolu přítomnosti alkoholu.

I v případě užití tohoto systému byly u obviněného realizovány namátkové osobní kontroly, a to minimálně 1x měsíčně. Součástí této kontroly byla i kontrola elektronického zařízení.

Pokud monitorovaná osoba porušila některou ze svých nařízených povinností (včetně dobití zařízení, kdy stav baterie klesl pod kritickou hranici), hlásil informační systém bezpečnostní incident, který byl následně s monitorovanou osobou řešen při osobní (nebo telefonické) konzultaci vedoucím případu. V případě, že monitorovaná osoba při objasnění bezpečnostního incidentu nespolupracovala nebo bylo její jednání vyhodnoceno jako porušení výkonu trestu, vedoucí případu tuto skutečnost sděloval soudu, který trest uložil.¹⁹⁷

Více se v této práci kontrolou prostřednictvím tohoto systému zabývat nebudu, jelikož se v dnešní dny již nevyužívá a v nejbližší budoucnosti se ani využívat nebude. Pro zajímavost je do příloh (příloha č. 6) zařazen informační materiál k monitorovacímu zařízení.

Společnost, se kterou byla uzavřena smlouva o provozování elektronického monitorovacího systému až do roku 2024, dlouhodobě neplnila řádně své smluvní závazky, jejich zařízení byla závadová a nikdy nebyl dodán smlouvou dohodnutý počet kusů. V první fázi dodávky obdržela Česká republika 280 náramků za více než 15 milionů korun. Celkově se plánovalo využívat přes 2 000 zařízení. Na počátku roku 2020 resort spravedlnosti informoval, že hrozí přechodné omezení monitoringu z důvodu nedodání sady 120 náramků. Objednaný materiál byl dodán s více než půlročním zpožděním a v neúplném rozsahu. Část těchto zařízení vykazovala funkční nedostatky.¹⁹⁸ Z tohoto důvodu musela Probační a mediační služba přistoupit k okamžitému řešení a odstoupila

¹⁹⁷ Správní deník 02495/2019 Příloha č.1 metodického pokynu č. MP 3/2019 k činnostem spojeným s EMS.

¹⁹⁸ ROSŮLKOVÁ, Jana. *Náramky a jejich nejistá budoucnost*. Právní rádce, 2020, č. 9, s. 13.

od smlouvy. K tomuto problému bylo z jejich strany vydáno tiskové prohlášení: „Dodavatel přistupuje k plnění svých závazků neřádně a nevhodně. Možná nefunkčnost systému EMS by byla velkým rizikem pro zákonné plnění dohledové činnosti Probační a mediační služby. Abychom maximálně eliminovali dopady tohoto rizika, rozhodla se Služba přejít v průběhu měsíce listopadu 2021 při výkonu dohledové činnosti zcela na formu fyzických namátkových kontrol, čímž nebude činnost ohrožena a bude nezávislá na systému EMS.“¹⁹⁹

Zajištění kontroly výkonu trestu domácího vězení a kontroly plnění různých opatření a omezení při nahrazení vazby a při podmíněném propuštění z výkonu trestu odnětí svobody prostřednictvím elektronického monitoringu bylo ze strany Probační a mediační služby ukončeno po 3 letech 2 měsících a 11 dnech (12. září 2018–22. listopadu 2021). Sledování výkonu trestu nebo plnění uložených opatření a omezení je od této doby zajišťováno pouze prostřednictvím namátkových kontrol prováděných probačními zaměstnanci.²⁰⁰ Ze statistických dat Ministerstva spravedlnosti lze vyčíst, že za výše uvedené období bylo celkem monitorováno 617 osob. Nejvíce byl tento systém využíván v Severočeském kraji a Jihomoravském kraji. Celkový počet osob zařazených do systému pro výkon trestu domácího vězení bylo 444 v poměru 75:369, žen k mužům. Od data 29. 2. 2020 počet monitorovaných osob měl neustále kontinuální klesající charakter.²⁰¹ Z níže uvedené grafu je zřejmá pravidelnost nárůstu a poklesu využívání tohoto systému. Při konzultaci zobrazeného jevu, probační zaměstnanci jednoznačně uvedli, že tato situace je charakteristická pro skladový stav tohoto zařízení. Omezení jeho využívání není způsoben poklesem ukládání trestu domácího vězení a dohledu soudy (i když celková kriminalita také zaznamenává pokles, ale ne takto razantní), ale poruchovostí

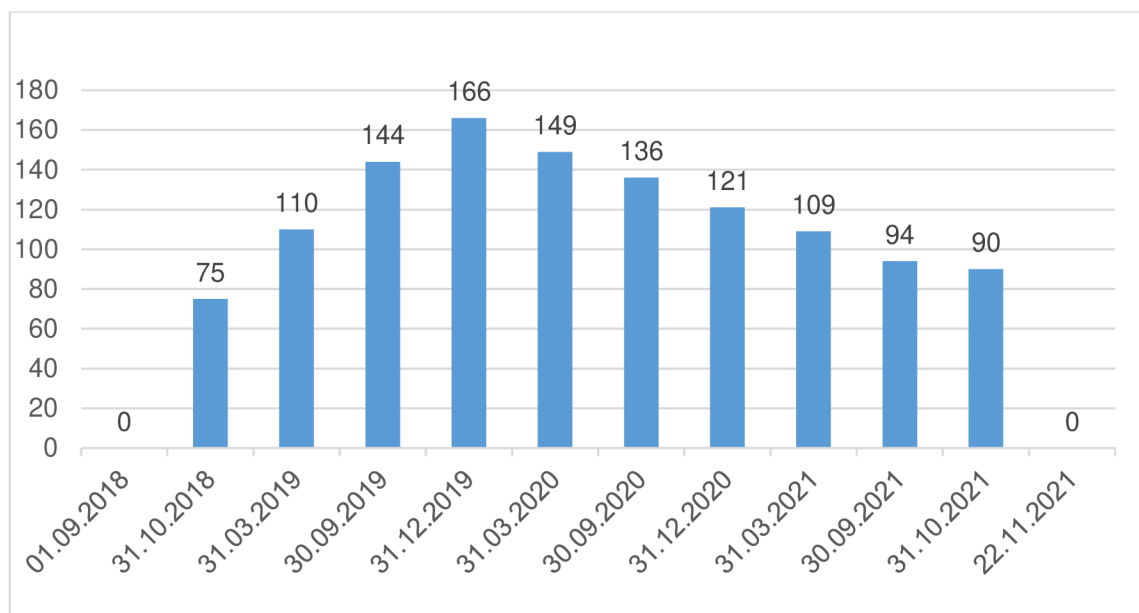
¹⁹⁹ BAČKOVSKÝ, Martin. *Probační a mediační služba ukončila spolupráci s firmou supercom*. [online]. Probační a mediační služba © 2022 [cit. 2022-01-27]. Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/probacni-a-mediacni-sluzba-ukoncila-spolupraci-s-firmou-supercom/>.

²⁰⁰ Statistická data: 09/2018-11/2021. Justice.cz. [online]. Ministerstvo spravedlnosti České republiky © 2022 [cit. 2022-01-27]. Dostupné z: <https://naramky.justice.cz/ukonceni-elektronickeho-monitoringu/>.

²⁰¹ Nárámky. *Ukončení elektronického monitoringu*. Justice.cz. [online]. Ministerstvo spravedlnosti České republiky © 2022 [cit. 2022-01-27]. Dostupné z: <https://naramky.justice.cz/ukonceni-elektronickeho-monitoringu/>.

a nedostatkem monitorovacích zařízení od výše uvedené společnosti. Dotazovaná úřednice přímo uvedla, že i přestože Probační služba na základě předběžného šetření napsala u klienta doporučující stanovisko k využití elektronického monitoringu (zdravotní stav klienta, pokrytí signálem GSM/GPS a jiné) a soud k tomuto způsobu kontroly dal rozhodné kladné stanovisko, „náramky“ nebyly od výrobce k dispozici.

Graf č. 1: Počet monitorovaných osob ke stanovenému datu

Zdroj dat: Export dat Ministerstvo spravedlnosti 2022 (www.justice.cz), vlastní zpracování

I přes stávající situaci je třeba uvést, že dosavadní praxe prokázala, že soudy jsou jen ve velice omezené míře ochotny ukládat trest domácího vězení, který by byl zajišťován pouze namátkovou kontrolou, jelikož v jeho účinnost nemají důvěru. Neefektivní kontrola může do budoucna oslabit autoritu tohoto trestu i u veřejnosti a odsouzených.²⁰²

²⁰² ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 2. vyd. Praha: Lege, 2014. Teoretik, s. 357.

4.8 Změny podmínek výkonu trestu

Při výkonu trestu domácího vězení, který jako sankci za spáchaný přečin uložil soud ve spolupráci a na základě podkladů doložených Probační a mediační službou, mohou vznikat různé zákonem předpokládané překážky. Jde o změnu podmínek okolností, které nastanou v průběhu výkonu trestu. Aktuální zákonná úprava přináší zásadní změny v řešení těchto situací, které by měli přinést zvýšení efektivity vykonávacího řízení snížením jeho administrativní náročnosti.

Poslední rekonstrukce zákonů, týkající se mimo jiné i tohoto trestu, rozlišuje mezi změnami, které spadají stále do pravomoci soudu a změnami u kterých postačí rozhodnutí Probační a mediační služby, a to především na základě závažnosti zásahu do práv odsouzeného. Což je pro pružnost výkonu tohoto trestu velmi přínosné.

Rozhodnutí o změnách týkajících se místa a časového rozmezí, ve kterém se má odsouzený zdržovat v obydlí je v současné době ponecháno za zákonem stanovených podmínek na rozhodovací pravomoci Probační a mediační služby. Změny okolností, jež jsou součástí uloženého trestu a zcela zjevně mění rozsah zásahu do práv odsouzeného, jsou svou povahou součástí rozhodování o trestu, a proto se pravomoc rozhodnout z důležitých důvodů o změně přiměřených omezení a přiměřených povinností nebo výchovných opatření uložených odsouzenému ponechává pouze soudu.²⁰³

4.8.1 Náhradní trest odnětí svobody

Ustanovení § 334c trestního řádu dává povinnost orgánu zajišťující kontrolu výkonu trestu domácího vězení při zjištění porušení podmínek výkonu tohoto

²⁰³ Vláda: *Důvodová zpráva k zákonu číslo 220/2021 Sb. ze dne 8. října 2019.*

trestu ze strany odsouzeného, bezodkladně informovat soud, který výkon trestu nařídil. Mimo podmínek výkonu se kontroluje i plnění přiměřených omezení, přiměřených povinností nebo výchovných opatření. Nově je do zákona implementována i kontrola povinnosti vést řádný život (doposud byla tato podmínka dána jen u alternativního trestu obecně prospěšných prací nebo podmíněného propuštění z výkonu trestu). Odsouzený se v průběhu výkonu trestu domácího vězení mohl, dopouštěl další trestné činnosti a tento aspekt nebyl důvodem pro přeměnu trestu na trest odnětí svobody.²⁰⁴

Při méně závažném porušení, upozorní probační úředník odsouzeného na zjištěné nedostatky, které s ním při osobní konzultaci projedná a poučí jej, že v případě opakování nebo závažnějšího nedodržení všech jeho povinností bude informovat předsedu senátu.²⁰⁵

Shora uvedené maření výkonu trestu společně s vyhýbáním se nástupu výkonu je důvodem, aby soud rozhodl o výkonu náhradního trestu, a to až na jeden rok. Jediným možným náhradním trestem je trest odnětí svobody. Tato hrozba by měla být dostatečným motivačním prvkem pro řádný výkon trestu, jelikož odsouzený již od počátku výkonu trestu ví, jaká je zákonem stanovená sankce za nedodržení podmínek trestu. Toto z dřívějších právních úprav nevyplývalo. V dřívější právní úpravě bylo možno dle zákonem stanovených pravidel tento trest přeměnit i na jiný alternativní trest (peněžitý trest nebo trest obecně prospěšných prací)²⁰⁶, toto však, jak bylo praxí ověřeno, snižovalo respekt z tohoto trestu. Velmi přínosnou novou zákonnou úpravou je i přesné stanovení pravidel pro délku trestu náhradního trestu odnětí svobody. Pokud je v návaznosti na porušení stanoveného trestu rozhodnuto soudem o náhradním trestu po výkonu jedné poloviny uloženého trestu domácího vězení, je pak trest zkrácen na jednu polovinu uvedené maximální hranice (1 rok). Podle předchozí právní úpravy docházelo k přeměně trestu jednoho nevykonaného dne na jeden den odnětí svobody. To však vedlo ke zmatečnosti, neboť

²⁰⁴ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 2. vyd. Praha: Lege, 2014. Teoretik, s. 347.

²⁰⁵ § 334c, Trestní řád v platném a účinném znění.

²⁰⁶ Změněno novelou provedenou zákonem č. 333/2020 Sb..

porušením trestu nedošlo k přerušení jeho výkonu, ale odsouzený naopak musel v jeho výkonu nadále pokračovat. To vedlo soudy k otázce, jakou část trestu odnětí svobody v denních sazbách přeměnit.²⁰⁷ Výjimečně může v případě závažného porušení podmínek výkonu trestu soud rozhodnout i o jeho ponechání a prodloužit dobu jeho výkonu o jeden rok (souhrn jeho uložené doby však nesmí překročit maximální dobu výkonu 2 roky) a stanovit dohled a další doposud neuložené přiměřené opatření nebo povinnost. U odsouzených osob s věkem blízkým věku mladistvému pak některé z výchovných opatření.²⁰⁸ Rozhodnutí o výkonu náhradního trestu odnětí svobody upravuje trestní řád § 334g a svěřuje ho do pravomoci předsedy soudu, který tento trest nařídil. Může tak učinit na návrh probačního úředníka nebo i bez takového návrhu ve veřejném zasedání.

Současná právní úprava umožňuje za zákonem daných okolností, při podmíněčném propuštění z výkonu trestu odnětí svobody stanovit zkušební dobu a vyslovit nad pachatelem dohled a současně uložit, aby ve stanovené části zkušební doby, navazující na počátek zkušební doby, se pachatel zdržoval v daném časovém období v určeném obydlí nebo jeho části.²⁰⁹

4.8.2 Změna trestu domácího vězení

Současná novela trestního řádu zavedla nový institut ve vykonávacím řízení, který umožňuje orgánu zajišťující kontrolu výkonu trestu domácího vězení, v rámci zrychlení procesu a odlehčení soudu, za dodržení zákonných podmínek provést určité změny.

V průběhu výkonu trestu domácího vězení se mohou objevit okolnosti, které nevznikly z vůle odsouzeného a významně narušují průběh výkonu trestu

²⁰⁷ Srovnej § 61, Trestní zákoník po novelizaci zákonem č. 220/2021 Sb. a § 61, Trestní zákoník po novelizaci zákonem č. 333/2020 Sb..

²⁰⁸ § 61 odst. 3, Trestní zákoník ve znění poslední novely.

²⁰⁹ § 89 odst. 1, 2. Trestní řád ve znění poslední novely.

a on je nedokáže ovlivnit. Tyto změny mohou nastat v ohledu na místo nebo určenou dobu výkonu trestu. Odsouzenému může být například vypovězena nájemní smlouva z bytu (i když v rámci předběžného šetření probačních úředníků bývá tato možnost prověřována, odsouzený dokládá nájemní smlouvu a souhlas majitele bytu s výkonem trestu v tomto obydlí) nebo může dojít k zničení bytu například požárem. Zákon uvádí demonstrativní příklad kvalifikovaného důvodu nemožnosti užívání stanoveného obydlí z důvodu vykazání podle jiného právního předpisu (avšak tady by mohlo přijít v úvahu porušení povinnosti vedení řádného života). Nezávisle na vůli odsouzeného může dojít ke změně pracovní doby z denní na noční provoz. Podobných nepředvídatelných situací se může stát v průběhu výkonu trestu mnoho, například i vzhledem k péči o nezaopatřené dítě. Všechny tyto okolnosti vyžadují okamžitou úpravu podmínek výkonu trestu domácího vězení, v opačném případě by totiž mohlo dojít k naplnění podmínek pro přeměnu trestu. Jakékoliv podmínky výkonu trestu byly dle předchozí právní úpravy možné měnit pouze na základě rozhodnutí soudu, což znamenalo určitou časovou prodlevu způsobenou administrací takového rozhodnutí.

Nová právní úprava²¹⁰ přesunula pravomoc změnit místo a čas výkonu trestu na probačního úředníka, ovšem za splnění třech zásadních podmínek:

- změna je provedena se souhlasem odsouzeného a
- je učiněna z důležitého důvodu a
- počet hodin, po kterou je odsouzený povinen pobývat ve svém obydlí, nebude změněna.

Splnění těchto podmínek (kumulativně) dává pravomoc probačnímu úředníkovi provést změnu místa či času výkonu. O změně bezodkladně informuje příslušný soud. Nebudou-li naplněny všechny tři podmínky nebo s nimi

²¹⁰ § 334e, Trestního řádu ve znění poslední novely.

nebude předseda senátu souhlasit, ponechává se pravomoc rozhodování výlučně na soudu.²¹¹

4.8.2 Odklad, přerušení a upuštění od výkonu trestu

Ve fázi nařízení výkonu trestu může předseda senátu, tak jak je již uvedeno v kapitole o nařízení výkonu, zjistit nedostatky, které by narušovaly řádný výkon uloženého trestu nebo jiné důležité důvody (například nezbytné rodinné záležitosti, nutnost zajištění obydlí nebo hospitalizace v nemocnici). V takovém případě může na určitou dobu, tak jak stanoví § 334d trestního řádu, odložit a ve fázi již probíhajícího výkonu trestu přerušit výkon trestu domácího vězení. Doba, po kterou je výkon trestu odložen nebo přerušen se nezapočítává do doby výkonu trestu. Ve vydaném usnesení o tomto rozhodnutí nemusí být určena doba takového odkladu nebo přerušení, neboť zákon předsedovi senátu dává možnost odvolat toto rozhodnutí, až pomínou důvody, pro které rozhodnutí vydal. Jak proti usnesení o povolení uvedených výluk z trestu, tak proti usnesení o odvolání těchto výjimek

Stejně tak je přípustná stížnost, které zákon přiznává odkladný účinek a to v případě jakýchkoliv změn²¹² ve výkonu trestu domácího vězení a upuštění od výkonu trestu nebo jeho zbytku z důvodu toho, že odsouzený onemocněl nevyléčitelnou životu nebezpečnou nemocí nebo nevyléčitelnou nemocí duševní.²¹³ K upuštění od výkonu trestu nebo jeho zbytku dojde také v případě, když odsouzený byl nebo má být vydán do cizího státu nebo předán cizímu státu podle zákona o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních, nebo je vyhoštěn. Pokud se stane, že soud upustí od trestu nebo jeho zbytku a k vydání, předání nebo vyhoštění odsouzeného nedojde, nebo se vrátí zpět

²¹¹ Vláška: *Důvodová zpráva* k zákonu číslo 220/2021 Sb. ze dne 8. října 2019.

²¹² Viz § 334e, odst. 5. Trestního řádu v platném a účinném znění.

²¹³ Viz § 334f, odst. 3. Trestního řádu v platném a účinném znění.

do České republiky, rozhodne soud, že se trest domácího vězení nebo jeho zbytek vykoná, tak jak uvádí ustanovení § 334f odstavce 2, trestního řádu.

5 Hodnocení trestu domácího vězení

V předchozích kapitolách jsem se zabývala samotným smyslem trestu domácího vězení a popisem fungování tohoto institutu. V této práci jsou uváděny důvody, které jsou spojeny s jeho výhodami a také jeho úskalí, které se objevila v rámci jeho užití v praxi. V této kapitole budou, v rámci celkového hodnocení trestu domácího vězení, tyto aspekty pro přehlednost uceleně shrnuty.

5.1. Výhody trestu domácího vězení

Důvodová zpráva z roku 2009, která poukazovala na nutnost začlenění trestu domácího vězení do katalogu trestů české právní úpravy, shledávala jeho klíčové výhody v zachování pozitivních rodinných a pracovních vazeb a ekonomická hlediska vztahujícími se k výkonu takového trestu oproti výkonu trestu odnětí svobody ve věznicích.²¹⁴

V odborné literatuře i v internetových diskusích je jako další velmi důležitý argument pro zavedení trestu domácího vězení; uváděn problém s přeplněností našich věznic. Od trestu se očekávalo snížení podílu ukládání trestů odnětí svobody. Trest domácího vězení představuje určitý kompromis mezi omezením svobody pachatele trestného činu a jeho ponecháním na svobodě. V tomto případě bylo tedy zamýšleno značné ušetření prostředků státu vynakládaných na výkon nepodmíněného trestu odnětí svobody. Přestože

²¹⁴ Důvodová zpráva k zákonu č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník.

je v České republice možné tento trest ukládat již jedenáct let, k významnému zlepšení výše uvedené problematiky dosud nedošlo.

Ze statistik Vězeňské služby České republiky vyplývá, že od roku 2016 dochází sice k mírnému poklesu vězňů, ale pokles není nijak markantní, a ani prokazatelně spjat s ukládáním trestu domácího vězení. Aktuálně (k 31. 12. 2021) je využitelnost všech věznic na 93,88 %, avšak 13 věznic z 35 je obsazeností nad svou kapacitou.²¹⁵ Zde se tedy prognóza zákonodárců nevyplnila. Důvod tohoto neúspěchu spatřuji v tom, že tento trest není ze strany soudců tak často využíván, aby byl schopen tento problém ovlivnit. K redukci počtu osob ve věznicích by mohlo dojít ve chvíli, kdy bude obnoven elektronický monitoring odsouzených.

Pokud se však budeme chtít na tuto situaci dívat pozitivně, i přesto že jsou věznice stále přeplněny, uložením trestu domácího vězení státní pokladna ušetří na nákladech, spočívajících v nutnosti obstarat vězňům ubytování, stravování a další služby, včetně personálního zajištění věznic. Denní náklady spojené s trestem odnětí svobody vychází přibližně na 1.200 Kč. A náklady spojené s domácím vězením se odhadují na 150 Kč na den (při použití elektronického monitoringu) a čehož je odsouzený povinen hradit sám částku 50 Kč denně. K tomuto se váže fakt, že odsouzený může být po uložení tohoto trestu i nadále ekonomicky aktivní, zabezpečovat sebe i svou rodinu, získávat finance na uhrazení způsobené škody, podílet se na financování svého trestu a zároveň také určitým způsobem přispívat do státního rozpočtu.

Další výhodou spojenou s absencí pobytu odsouzeného ve věznici je ta, že nedochází k negativnímu působení kriminogenních vlivů. Tak jak již bylo uvedeno v podkapitole „Nevýhody trestu odnětí svobody“. V případě odsouzení k trestu domácího vězení odpadá proces prizonizace²¹⁶ a veškeré možné negativní působení spoluvězňů, a instituce věznice jako takové. Zatímco pobyt

²¹⁵ Statistické údaje. Generální ředitelství. [online]. Vězeňská služba České republiky © 2022 [cit. 2022-01-29]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/odbor-spravni/statistiky/msh/12msh12-2021.pdf>.

²¹⁶ Jev, který vzniká působením prostředí a vztahů na jedince, který se ocitl ve vězení.

ve vězení ve většině případů napomáhá k recidivě pachatele, trest domácího vězení by jí měl předcházet. Rovněž zde absentuje stigmatizace, kterou odsouzený po výkonu trestu odnětí svobody často trpí.

Jednou z hlavních rolí domácího vězení je svým způsobem i pozitivní sociální izolace, která naplňuje resocializační výchovný účinek trestu. Tato úloha spočívá především na probačním úředníkovi, který kromě kontroly dodržování podmínek trestu poskytuje i individuální pomoc odsouzenému. Působí na něj, aby vedl řádný život a vyhověl soudem uloženým podmínkám, a tím dochází k obnově narušených právních i společenských vztahů. Působení probačního úředníka lze přirovnat k programů zacházení u převýchovy odsouzeného ve výkonu trestu odnětí svobody. Trest domácího vězení je velmi flexibilní. Výkon trestu je soudem, za účasti Probační služby stanován individuálně, přizpůsoben možnostem a potřebám odsouzeného, což je také jeho velkou předností.

Dominantní přednost uvedeného trestu spočívá v obecných výhodách, které jsou společné prakticky všem alternativním trestům, odsouzený není vyčleněn ze společnosti. Uložení tohoto trestu má přispět také k tomu, aby nedošlo k zpřetrhání pozitivních sociálních vazeb, nejen rodinných, ale i přátelských a pracovních. Odsouzený je podporován v možnosti řádně plnit své závazky (např. plnění vyživovací povinnosti), zajišťovat obživu svou, či své rodiny. To že je ekonomicky aktivní je pozitivní i pro poškozeného, který má takto vyšší šanci na uhrazení způsobené škody. Ze zákona vyplývá, že tento trest nesmí bránit výkonu zaměstnání či účasti odsouzeného na bohoslužbách nebo náboženských shromážděních. Vzhledem k tomu, že je pracovní docházka odsouzeného monitorována, v některých případech to znamená i posílení nebo dokonce zavedení pracovních návyků do režimu odsouzeného. Výchovný účinek trestu bývá posílen také tím, že soud ukládá odsouzenému v rámci tohoto trestu i přiměřená omezení nebo přiměřené povinnosti směřující k tomu, aby odsouzený vedl řádný život či nahradil škodu, kterou trestným činem způsobil. Účinkem přiměřených omezení nebo přiměřených povinností by mělo

docházen k abstinenci odsouzeného v případě látkových i nelátkových závislostí, a tím i k ochraně jeho života a zdraví.

Velmi ceněné je i výše uvedené zachování přátelských, a především rodinných vazeb. V důsledku odsouzení k výkonu trestu ve věznici se totiž zamezí pravidelnému styku s příbuznými i blízkými přáteli, čímž dochází k přerhání dosud vytvořených vazeb. Tímto faktorem je pak nejvíce postižena rodina odsouzeného, životní partner, a hlavně jeho děti. Dopady věznění rodičů na jejich potomky v sobě skrývá celou škálu negativních aspektů. Zásadním problémem je náhle přerušovaný kontakt dítěte s rodičem. Děti se musí často vyrovnávat se změnou životního prostředí, neboť po uvěznění rodiče žijí u příbuzných, ale často také v dětských domovech nebo v pěstounské péči. Tyto situace a další traumata, jež se s uvězněním rodiče pojí, mohou vést k opoždění nebo poruchám zdravého vývoje dítěte.²¹⁷ Děti také často trpí stigmatizací a vyčleněním z dětského kolektivu. V případě domácího vězení je situace opačná. Rodič se svými dětmi a partnerem tráví více času, než je tomu v jeho případě obvyklé.

Výkon trestu domácího vězení je však založen z velké části na vlastní motivaci a pevné vůli odsouzeného spojenou s jeho vlastní snahou se napravit.

5.2. Nedostatky trestu domácího vězení

Zde je nutné podotknout, že vývoj trestu domácího vězení, od doby, kdy byl zařazen do systémů trestu našeho právního systému, prošel několika závažnými úpravami, které vyplývaly z chyb, které byly zjištěny jeho výkonem v praxi. Aktuální novelizace, která se týkala především podpory ukládání trestů nespojených s odnětím svobody, odstranila prozatím snad všechny praxí zjištěné nedostatky právní úpravy, které bránily širšímu využívání trestu domácího vězení

²¹⁷ Děti vězněných rodičů. [online]. Český helsinský výbor, z.s.© 2022 [cit. 2022-01-29]. Dostupné z: <http://www.helcom.cz/cs/co-delame/projektova-cinnost/deti-veznenych-rodicu/>.

a jeho řádnému výkonu. Pro připomenutí odstraněných vad mohu uvést například složitý proces přeměny trestu, v rámci, kterého vznikaly velké třecí plochy ohledně přesného počtu dnů, které se měly přeměnit v trest odnětí svobody. V současné době je náhrada trestu přesně stanovena. Další spornou otázku vyřešilo implementování do výčtu kontrolovaných povinností i kontrolu řádného života odsouzeného. Avšak nejpřínosnější změna, kterou aktuální novelizace do výkonu tohoto trestu přinesla, je bezesporu úprava pravomocí a povinností vykonávacího orgánu. Z pohledu praxe bylo pro pověřeného probačního úředníka velmi zatěžující nadbytečné a neefektivní vypracování periodických zpráv o průběhu bez závadového výkonu trestu. Velmi přínosnou změnou je odstranění neflexibilního postup při reakci na porušení podmínek výkonu alternativních trestů.

Existuje názor, že přetížené soudy nerady tento trest ukládají z důvodu jeho časové a administrativní náročnosti při jeho aplikaci. Zákon totiž nařizuje, že v případě uložení trestu domácího vězení formou trestního příkazu mají soudy povinnost vyžádat si stanovisko od Probační a mediační služby, čímž se výrazně prodlužuje celková doba individuálního řešení věci. Skutečnost, že alternativní trest, není ukládán na základě dostatečně zjištěných okolností, respektive především osobních, rodinných a majetkových poměrů pachatele, se pak může negativně projevit právě při jejich výkonu. Dle slov dotazované probační úřednice, jen velmi malé procento odsouzených, u kterých nebylo provedeno předběžné šetření, řádně trest dokončilo, a to právě z neznalosti důležitých okolností. Institut předběžného šetření, ale často souvisí s přetížeností Probační a mediační služby. A možná proto, že si toto soudci velmi dobře uvědomují, se raději rozhodnou uložit trest odnětí svobody.²¹⁸

S nedůvěrou v efektivitu tohoto trestu úzce souvisí i stávající ukončení provozu elektronického monitoringu odsouzených, který nejen ulehčoval práci probačním úředníkům, ale také odbourával další problémy trestu domácího

²¹⁸ MOUDRÝ, Petr. Vliv vybraných druhů trestů na resocializaci odsouzených – 2. část. *Trestněprávní revue*, 2021, č. 4, s. 205-214.

vězení spočívající v jednoduchém obcházení systému namátkových kontrol. Jeho používáním se zvyšoval respekt k tomuto alternativnímu trestu.

V právní úpravě trestu domácího vězení chybí vymezení jeho účelu, což není v trestním zákoníku stanoveno ani obecně u trestu. Není zde brán zřetel na okolnost, že tato sankce představuje zásadní zásah do osobní svobody odsouzeného a soukromí jeho rodinných příslušníků, na jejichž stanoviska zákonná úprava nebere zřetel.²¹⁹ Jak bylo v této práci již dříve uvedeno, tento problém by měla vyřešit komunikace probačních zaměstnanců s rodinou odsouzeného a s odsouzeným. Ještě před uložením tohoto trestu by mělo všem dotčeným být jasné, že zásah do jejich soukromí je daní za to, že jejich člen rodiny nemusí trest, který mu byl soudem uložen za spáchané protiprávní jednání, vykonávat ve vězení.

Za nejvíce problematickou a často diskutovanou otázku, v rámci trestu domácího vězení, je považováno porušování zásady rovnosti. Aby bylo možné trest konkrétní osobě uložit, je nutné, aby měla vyhovující obydlí a byla sociálně integrovaná. Tímto již předem dochází k vyloučení osob bez domova. Nemusí však jít nutně o osoby žijících na ulici, nebo v nevyhovujících podmínkách, ale i o osoby, které se například z pracovních důvodů často stěhují, a tak nemají stálé bydliště. Avšak toto vyplývá ze samotné podstaty této sankce, a proto tento nedostatek s největší pravděpodobností nebude možné nikdy zcela odstranit.

Za zmínku také stojí tvrdost tohoto alternativního trestu, která vzešla z praxe a byla současnou novelizací opět upevněna. Tímto mám na mysli způsob postihu za nedodržování podmínek trestu domácího vězení. Především právní úprava dávala možnost, při nedodržení podmínek, trest domácího vězení přeměnit na jiný alternativní trest. V návaznosti na tuto možnost pak docházelo ke kumulaci krátkodobých trestů a znevážení tohoto institutu. Na základě tohoto faktu se zákonodárci rozhodli k opětovnému zpřísnění sankce za závažné porušení zmiňovaného trestu. Dnešní právní úprava již při jeho ukládání uvádí,

²¹⁹ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 7. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2019. Student (Leges), s. 114.

že za porušení podmínek výkonu bude trest domácího vězení nahrazen trestem odnětí svobody.

Nutno dodat, že soudy v České republice ukládají trest domácího vězení čím dál méně. Jednak je velice náročné kontrolovat, zda pachatel skutečně řádně vykonává uložený trest, zároveň je správné stanovení výkonu trestu komplikované kvůli vysoké individualitě jednotlivých případů. Trest domácího vězení představuje moderní alternativní sankci, proto bude asi ještě nějakou dobu trvat, než soudci dostanou k tomuto trestu důvěru a budou ho při svém rozhodování využívat častěji.

6. PRAKTICKÁ ČÁST

V závěrečné části této práce jsou pro názornost v problematice použita statistická data, dále pak kvalitativní výzkum, při kterém jsou užity tři kazuistiky odsouzených, kterým byl uložen trest domácího vězení. Uvedené ukázkové případy byly vykonávány dle předchozí právní úpravy, tudíž je na nich možno poukázat na její nedostatky. Vzorek respondentů je vybrán z několika možných případů, se kterými jsem se v rámci mé své praxe mohla seznámit, tak aby byl demonstrativním vzorkem jednotlivých možných dopadů výkonu tohoto trestu. Tímto je vytvořen holistický obraz zkoumané oblasti. Další část je realizována cestou rozhovoru s probační úřednicí, jejíž specializací je právě dohled na trest domácího vězení. Tento polostrukturovaný rozhovor je celkovým zmapováním problematiky z pohledu praxe probačních úředníků. Poznatky z rozhovoru budou shrnuty do kontinuálního textu. Celý rozhovor tvoří pak přílohu této práce (příloha č. 1). Po podrobné analýze a poukázání na problematické aspekty tohoto trestu následují v závěrečné kapitole návrhy *de lege ferenda*.

6.1 Statistická data trestu domácího vězení

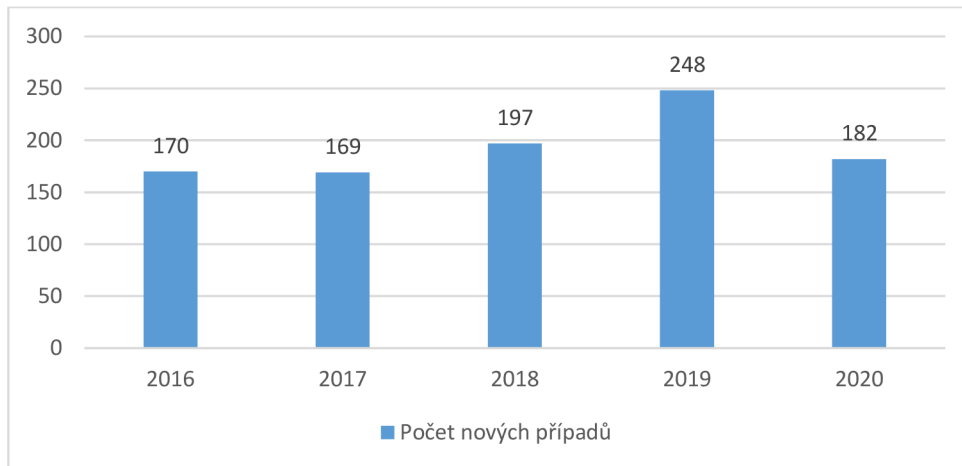
Pro účely této práce jsem vybrala některá statistická data, která jsou veřejně uváděná Probační a mediační službou na jejich internetových stránkách²²⁰. Přičemž statistická data z roku 2021 nejsou ke dni zpracování této práce (30. 1. 2022) dostupná.

Nejvyšší počet uložených případů domácího vězení byl zaznamenán v roce 2012 a to 514 případů. V následujících letech se vývoj ustálil na 200–250 uložených trestů za rok. V roce 2019 došlo k významnému nárůstu tohoto počtu. Za celý rok bylo zaevidováno 248 případů domácího vězení (viz graf č. 2). Naopak v roce 2020 došlo k poklesu a k návratu uložených trestů pod hranici

²²⁰ Viz Probační a mediační služba. Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/>.

200 případů. Za celý rok 2020 bylo uloženo 182 případů domácího vězení. Žádné trestní opatření domácího vězení nebylo uloženo mladistvému pachateli.²²¹

Graf č. 2: Počet případů domácího vězení v letech

Zdroj dat: Export dat Probační rejstřík AIS PMS 2016–2020 (www.pmscr.cz), vlastní zpracování.

Pozn.: Počet je uveden včetně případů podmíněného propuštění s povinností zdržet se ve stanoveném čase v obydí. Počet zahrnuje případy ve věkových kategoriích dospělí a mladiství.

Zákonem stanovená maximální délka trestu domácího vězení jsou 2 roky. U podmíněně propuštěných je maximální délka uložené povinnosti– pouze 1 rok. U mladistvých může být trestní opatření domácího vězení uloženo v maximální výměře 1 rok.

Průměrná délka všech uložených trestů a povinností zdržet se ve stanoveném čase v obydí v rámci podmíněného propuštění u dospělých a mladistvých za období let 2016–2020 činila 9,07 měsíců. Nejčastěji byl tento trest nebo povinnost ukládány v rozsahu 12 měsíců. Dle statistických údajů Probační a mediační služby byl v roce 2020 nejčastěji zaznamenaným trestným činem, za který byl pachateli uložen trest domácího vězení, trestný čin maření

²²¹ Analytické oddělení, *Agendy Probační a mediační služby v letech 2016–2020* [online]. Probační a mediační služby České republiky © 2022 [cit. 2022-01-30]. Dostupné z: https://www.pmscr.cz/wp-content/uploads/2021/09/statistiky_agendy_pms_2016-2020.pdf, s. 38.

výkonu úředního rozhodnutí a vykázání. Tento trestný čin tvořil čtvrtinu všech případů. Dalším početně zastoupeným trestnými činem byla krádež (15 %), zanedbání povinné výživy (13 %) a ohrožení pod vlivem návykové látky (8 %). Objevují se i trestné činy jako například výtržnictví či nedovolená výroba a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látky a s jedy, ale pouze v jednotkách případů.²²²

6.2 Rozhovor

Pro potřeby této diplomové práce jsem požádala úřednici Probační a mediační služby Praha – Západ, která se zabývá agendami podmíněného odsouzení s dohledem, podmíněného propuštění s dohledem a trestem domácího vězení, o zodpovězení několika otázek, které pro mě byly při psaní této práce přínosné. S ohledem na to, že dotazovaná žena v oboru pracuje více než pět let, si dovoluji tvrdit, že je specialistkou na tuto problematiku. Její práce spočívá v kontrole výkonu trestů nespojených s odnětím svobody. Speciálně na realizace dohledu nad obviněnými, obžalovanými nebo odsouzenými, zajišťování informací pro rozhodnutí soudu o uložení alternativních trestů a opatření – včetně kontroly jejich výkonu. Zprostředkovává řešení sporů mezi obviněným a poškozeným, písemnou i ústní komunikaci s Orgány činnými v trestním řízení a dalšími spolupracujícími organizacemi. Tento polostrukturovaný rozhovor se uskutečnil 29. prosince 2021 na středisku Probační a mediační služby v Praze 7, Na Maninách 7.

Problematika výkonu trestu domácího vězení prošla během let, kdy se touto činností dotazovaná zabývá, několika právními úpravami. Probační úřednice na tuto skutečnost reagovala slovy, že samotný způsob práce, se za dobu, co je u Služby nějak nezměnil, pouze se upravily zákonné kompetence probačních zaměstnanců. Problémy zaznamenala v době,

²²², Analytické oddělení, *Agendy Probační a mediační služby v letech 2016–2020* [online]. Probační a mediační služby České republiky © 2022 [cit. 2022-01-30]. Dostupné z: https://www.pmscr.cz/wp-content/uploads/2021/09/statistiky_agendy_pms_2016-2020.pdf, s. 41-43.

kdy došlo ke změně výkonu alternativních trestů, protože jejich klienti neměli dostatek informací nebo si je vykládali nesprávně. Jako nejzásadnější označila poslední novelu, jelikož přináší naprostou změnu kompetencí probačních zaměstnanců, které jim byly v některých oblastech dány větší a někde zase ubrány s ohledem na praxi získané zkušenosti a poznatky.

Na dotaz týkající se odsouzených, kterým byl uložen trest domácího vězení uvedla, že v loňském roce měli pouze 3 klienty, jež si byli svou charakteristikou hodně podobní. Nejednalo se o prvotrestané, ale o osoby s kriminální historií. *„A to bych řekla, že by se mohlo vnímat jako společný rys téměř všech klientů s uloženým trestem domácího vězení“*. Na Středisku Praha-Západ se u výkonu trestu domácího vězení jedná převážně o přeměny trestu obecně prospěšných prací či peněžitého trestu. Nejčastěji ho vykonávají odsouzení, kteří opakovaně mařili výkon úředního rozhodnutí. Dříve byly mezi výše zmíněnými i přeměny zbytku trestu odnětí svobody v trest domácího vězení, ale za poslední dva roky však žádný klient/ka nespĺňovali potřebné předpoklady. Strukturu klientů pak přirovnává ke struktuře vězňených osob všeobecně, není ničím zásadně odlišná. Zajímalo mě, jestli vnímá nějakou proměnu v chování u osob po vykonání tohoto trestu. Dle jejích zkušeností záleží převážně na osobě pachatele, jeho přijetí odpovědnosti za spáchaný čin, rodinném zázemí, pracovních návycích a jiných faktorech. Pachatel, který má zázemí, má oporu nebo jen jednoduše – má co ztratit, tak se dle získaných zkušeností snaží, aby měl jeho uložený trest co nejlhčí průběh, řádně spolupracuje a dodrží stanovený harmonogram. Pachatel, co má bohatou trestní minulost a nemá co ztratit, ani co by ho donutilo zamyslet se nad tím, proč nepáchat trestnou činnost, nakonec skončí ve výkonu trestu odnětí svobody.

Při dotazování na průběh kontroly jsem se dozvěděla, že dohled nad odsouzenými je od konce prvního nouzového stavu zajištěn téměř standardně, jako tomu bylo před ním. V rámci prvního nouzového stavu realizovali konzultace jen v nutných případech osobně, v případě dlouhodobě a bezproblémově spolupracujících odsouzených se konzultace prováděly

telefonicky, ale obstarávání podkladů vždy řešili osobně, nikdy ne na dálku. U dotazu na funkčnost elektronického monitorovacího systému, mě dotazovaná v rámci profesionálního přístupu, odkázala na dostupná mediální prohlášení na oficiálních stránkách pmscr.cz nebo na Facebookové stránce, kde je uvedeno, z jakých důvodů byl elektronický monitoring ukončen. S tímto systémem měla přímé zkušenosti, které hodnotila velmi kladně: „... *dobry způsob, jak opravdu pečlivě kontrolovat, zda odsouzený dodržuje předem určený harmonogram, případně uložené povinnosti či omezení.*“ Při prováděných kontrolách se nejčastěji setkávají s nedodržením podmínek časového intervalu, ve kterém má odsouzený setrvat doma, který mu byl předem stanoven a se kterým sám souhlasil.

Poslední dotazy směřovaly k problémům při ukládání tohoto trestu a výhodami, popřípadě nevýhodami tohoto trestu z pohledu probační úřednice. Mezi nejčastější problémy při přeměnách nebo ukládání trestu, dle jejích slov, patří nezajištěné stabilní bydlení, zaměstnání, nesouhlas partnera/majitele nemovitosti s výkonem trestu nebo povaha spáchaného činu. Dále se také zohledňuje trestní minulost odsouzeného a to zejména, zda byly v minulosti uloženy nějaké alternativní tresty, jak byly ukončeny, za jaké trestné činy a podobně. Pokud byl klient ve výkonu trestu a žádal o přeměnu zbytku trestu na domácí vězení, hledělo se i na jeho míru nápravy a hodnocení jeho chování ze strany věznice. Pro odsouzeného je dobré, že nepřetrhá vazby s rodinou, chodí stále do práce, takže neztratí pracovní návyky ani finanční příjem a vlastně celkově není omezen na svobodě. Dle jejího kvalifikovaného názoru tento trest nemá žádné nevýhody, pokud je od počátku koncipován správně a pokud ho odsouzený dodržuje.

Před rozloučením jsem se probační úřednice dotazovala na to, jak je pracovně spokojená. Na toto uvedla, že její práce je různorodá a založená na práci s lidmi a spolupráci s ostatními orgány činnými v trestním řízení a neziskovými organizacemi, a toto ji velmi baví. Za obtížnou pak označuje komunikaci s klienty, kdy jsou v pozici kontroly soudem uložených povinností,

ale zároveň i v pozici pomoci. To bývá občas psychicky náročné. Pomoc by jistě uvítala ve větší obsazenosti středisek, jelikož jsou v současné době přetížení a nemohou se dostatečně věnovat svým agendám. A úplně nejvíce, by dle jejich slov pomohlo, kdyby odsouzení řádně spolupracovali a reflektovali, že jejich nespolupráce se poté odráží na jejich životech.

Výše přepsaný rozhovor potvrzuje již zde dříve uváděné informace, které byly při zpracování této práce čerpány z právních předpisů, příslušné komentářové literatury, monografií a odborných článků týkající se nejen problematiky alternativních trestů v České republice, ale převážně výkonu a kontroly trestu domácího vězení. Z tohoto vyplívá totožnost teorie s praxí.

6.3 Kasuistiky

Pro lepší představu o průběhu vykonávacího řízení trestu domácího vězení, jsem vybrala tři příklady průběhu výkonu trestu, které jsou svým způsobem demonstrativní. Popisované případy byly vykonávány v době před novelizací zákonem č. 220/2021 Sb., který nabyl účinnosti dnem 1. 1. 2022.

Podklady k použitým kasuistikám jsem čerpala ze spisových materiálů, které jsou vedeny ke každému odsouzenému zvlášť. Každý takový spisový materiál musí být chronologicky seřazen a obsahuje: Pověření soud k výkonu probace, podklady od příslušného soudu a státního zastupitelství k osobě, které se spisový materiál týká. Dále podklady pro splnění podmínek možnosti výkonu trestu, které obsahují žádosti odsouzeného a jeho slib, příslib bydlení nebo nájemní smlouvu, pracovní smlouvu, poučení o podmínkách trestu domácího vězení a elektronického monitorovacího systému, lustrace v potřebných evidencích, záznam o prvotní konzultaci, záznamy z návštěv v obydlí odsouzeného (zjištění plnění, neplnění) a tři typy zpráv – úvodní zpráva, průběžná zpráva, závěrečná zpráva. Průběžné zprávy se psali dle požadavků

soudu, minimálně však jedenkrát za šest měsíců, toto je aktuální novelou zrušeno.

Na základě pověření soudu, Středisko probační služby, přidělí spisový materiál specialistovi, který provádí veškeré úkony, spojené s vedením případu a na základě tohoto pověření provádí odborné práce a vede spisovou dokumentaci.

Pro první kazuistiku jsem si zvolila případ z roku 2019, který od počátku až po jeho ukončení probíhal bezproblémově.

1. Popis zvoleného případu

Klientka M. D., 30 let, trvale bytem v okrese Praha – Západ, rodičovská dovolená, 3 zaopatřené nezletilé děti ve věku 2-7.

M. D. byla odsouzena trestním příkazem podle ustanovení § 179c odst. 2, písm. a) trestního řádu za opakované maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání podle ustanovení § 337 odst. 1 písm. a) trestního zákoníku, jelikož opakovaně porušila zákaz řízení všech motorových vozidel, který jí byl jiným soudem pravomocně uložen na dobu 18 měsíců.

2. Průběh spolupráce s Probační službou (Institut předběžného šetření):

Středisko služby Probační a mediační služby Praha – Západ (dále jen Služba) obdrželo žádost o sdělení stanoviska k možnosti uložení trestu domácího vězení u obžalované M. D. Obžalované bylo ihned po obdržení žádosti telefonováno na telefonní číslo, které uvedla ve spisovém materiálu jako kontaktní, ale tento telefon nezvedala a nereagovala ani na zaslano SMS ze strany probační úřednice. Kontakt se podařilo navázat až po několika pracovních dnech. Pokud by se nepodařilo úředníkovi, jenž má tohoto klienta přiděleného zkontaktovat, lze to považovat za důvod pro napsání negativního stanoviska – do místa bydliště se v případě negativního kontaktu za klientem nevyjíždí.

Postoj odsouzené ke spáchané trestné činnosti:

Ke své trestné činnosti se doznává a je si vědoma, že porušila zákaz řízení motorových vozidel, který jí byl soudem uložen. Ospravedlňuje se tím, že za volant usedla kvůli svým nezletilým dětem. V prvním případě z důvodu odvozu svého syna z rodinné oslavy, kdy se prarodičům rozbilo, na cestě k ní domů, vozidlo a prarodiče dlouho čekali na odtahovou službu a syn po celou dobu dlouze plakal. Druhým důvodem byl odvoz syna do nemocnice, kdy lékař vyhodnotil po telefonu situaci jako nezávažnou a odmítl k synovi zaslat rychlou záchrannou službu. Klientka měla obavy o život svého dítěte a vezla ho do nemocnice svým vozidlem. Důležitým aspektem posouzení postoje odsouzené k její spáchané trestné činnosti je skutečnost, že sice přiznává vědomé porušení uloženého zákazu, ale uvádí, že k porušení přistoupila kvůli svým dětem a pokud by nastala totožná situace, neváhala by opět usednout za volant a řídit. Nicméně vozidlo, které bylo v jejích vlastnictví bylo zabaveno PČR, což snižuje rizika opětovného maření výkonu úředního rozhodnutí a klientka si díky tomu více uvědomuje, že bude muset obdobné situace řešit jinou cestou.

Osobní a sociální poměry obviněné:

Obžalovaná je svobodná, dlouhodobě žije ve společné domácnosti se svým druhem, který je rovněž otcem jejich třech synů. Společně žijí v panelovém domě na okraji města v bytě 2+kk, který mají v pronájmu, což bylo doloženo platnou nájemní smlouvou. Dle uvážení úřednice, jde o dobře finančně situovanou rodinu, velmi hezký a moderně vybavený byt, který je situovaný v luxusní čtvrti. Klientka je momentálně na rodičovské dovolené, kdy pobírá státní příspěvek a její životní partner pracuje v paletárně. Uvádí, že finanční situace rodiny je stabilní. Klientka ke své osobě uvedla, že v minulosti byla závislá na droze pervitin, ale toto se změnilo setkáním s nynějším partnerem a pozdějším těhotenstvím. Uvádí, že se k tomuto stylu života nehodlá vrátit, rodina je pro ni důležitější. Rovněž projevila obavy z plánovaného nástupu do výkonu trestu odnětí svobody, jedná se o trest z minulosti z oblasti drogové problematiky.

Posouzení podmínek pro výkon elektronické kontroly

Bytová jednotka je pro tuto možnost vybavena, jelikož je zde stabilní přívod elektrické energie a signál GSM. Obviněná pravidelně nenavštěvuje lékaře ani jiná zařízení. Postoj obviněné a jejího partnera k uložení trestu i elektronickému monitoringu je kladný.

Stanovisko Služby: Doporučující

Při šetření v místě bydliště v rámci předjednání trestu bylo zjištěno, že potechnické stránce je uložení tohoto trestu možné, a to i pokud bude zajišťován elektronickým monitorovacím systémem. Obviněná byla seznámena s povinností hradit tento trest (zákonná sazba 50 Kč/den), což uvedla, že je v jejich finančních možnostech.

Středisko navrhlo uložit trestu v čase od 19.00 do 07.00 hod. následujícího dne od pondělí do pátku. O víkendech a dnech pracovního volna navrhli stejné časové rozpětí z důvodu péče o nezletilé děti. V návaznosti na rodičovskou dovolenou klientky (nenavštěvuje zaměstnání), je toto časové rozpětí poměrně krátké. U osob na rodičovské dovolené bývá uloženo obvykle pouze pár hodin volného pohybu. Probační úředník shledává u obviněné nízká rizika recidivy (absence automobilu) a pro takto volný interval se u klientky rozhodl z důvodu četnosti dětí a psychickému problému jednoho ze synů, který z důvodu blížícího nástupu výkonu trestu odnětí svobody své matky docházel na odborné konzultace k psychologovi.

3. Výkon trestu

Na základě doporučujícího stanoviska, které bylo sestaveno na základě předběžného šetření u obžalované, soud uložil výše uvedené trest domácího vězení a pověřil (dne 6. 12. 2019) Probační a mediační službu, Středisko Praha – Západ k výkonu probačních činností. V příloze k tomuto rozhodnutí OS Praha Západ zaslal opis svého pravomocného rozhodnutí (rozsudku), kterým byl nařízen výkon trestu ve výměře 18 měsíců. V tomto rozsudku soud odsouzené uložil povinnost zdržovat se, od propuštění z výkonu trestu odnětí

svobody, v místě jejího trvalého bydliště, a to v pracovních dnech i ve dnech pracovního volna a klidu v době od 18.00 hod. do 7.00 hod. Trest byl nařízen s účinností ke dni 24.3.2020 do 24.9. 2021. Uložený trest spolu s trestem propadnutí zajištěného osobního motorového vozidla soud považoval, i s ohledem na okolnosti případu (osobní a rodinné poměry obžalované) a zejména pak možnosti její nápravy, za zcela dostačující. Přičemž soud stanovil v pověření Službě sestavení pravidelných zpráv o průběhu výkonu probačního dohledu, v 6měsíčních lhůtách.

Odsouzená byla po svém vykonání trestu odnětí svobody, dne 25. 3. 2020 seznámena s podmínkami výkonu trestu domácího vězení a rovněž byla poučena o možných následcích nedodržení tohoto trestu. Dle probační úřednice, šlo v tomto případě o nejdelší trest, který dozorovala, jelikož soud uložil trest za více skutků. Obvykle, dle praxe, se tento trest ukládá v délce půl roku až rok.

Namátkové kontroly:

Od 25.3 2021 Proběhlo celkem 78 namátkových kontrol (z toho několik opakovaných tj. např. po hodině) v místě bydliště odsouzeného.

Obsahem spisu je úvodní zpráva, 78 záznamů o vizuálních namátkových kontrolách, dvě průběžné zprávy a závěrečná zpráva, poučení o podmínkách výkonu trestu, slib, prohlášení majitel nemovitosti se souhlasem, že v jeho nemovitosti může vykonávat uložený trest, jelikož šetření a návštěvy zde budou zasahovat i do jeho práv.

Specifikum – při kontrole v noci volat na MT odsouzené, nezvonit na zvonek, aby se nebudily děti.

V průběhu vykonávání trestu odsouzená vyjádřila zájem o přestěhování se ke svým rodičům mimo obvod Praha – Západ. Úřednicí byla upozorněna, že veškeré podklady k její žádost pošle k projednání soudu, ale do jeho rozhodnutí se stěhovat nesmí. Poté ji opětovně poučila, že výkon byl určen v místě, které si sama určila a tímto je místo jejího trvalého bydliště. Obecně dle slov probační úřednice tato situace občas nastává, ale v průběhu výkonu trestu,

tato klientka žádala v prvním týdnu výkonu. Toto jednání je k soudnímu rozhodnutí přinejmenším neuctivé. Odsouzená dala na doporučení probační úřednice a žádost nepodala.

Hodnocení: Průběh výkonu uloženého trestu byl hodnocen kladně, Při všech kontrolách, až na jednu ze dne 15. 9. 2021 (ke konci lhůty výkonu trestu) byla odsouzená řádně přítomna ve svém obydlí. V případě jednoho nezastižení byla odsouzená ihned vyzvána, aby vysvětlila svou nepřítomnost v místě bydliště v příkazaný čas. K tomuto sdělila, že doma byla, ale má nový telefon, ve kterém údajně neměla uložený kontakt na probační úřednici, a tudíž se domnívala, že jí volala reklamní společnost, proto hovor nezvedala. Odsouzené nebyla soudem uložena žádná přiměřená povinnost nebo omezení.

V závěrečném zhodnocení pověřená probační úřednice uvedla, že uložený trest splnil u odsouzené svůj účel a navrhla sodu, aby odsouzenou osvědčil. Celkově tuto klientku zhodnotila jako zcela bez problémů, poctivou, potrestanou a pro rodinu měl výkon tohoto trestu dobrý dopad.

Druhou kazuistiku jsem si zvolila případ z roku 2020, který byl pro jeho neplnění přeměněn na trest odnětí svobody.

1. Popis zvoleného případu

Klient P.N., 37 let, trvale bytem v okrese Praha – Západ, bez pracovního poměru, recidiva – od svých 22 let opakovaná majetková trestná činnost.

P.N. byl OS Praha 7 odsouzen trestním příkazem podle § 314e odst. 1 trestního řádu. za přečin krádeže dle § 205 odst. 1. písm. a) trestního zákoníku. Jelikož v prodejně Intetersport ČR odcizil dvě kšiltové čepice v hodnotě 799 Kč za kus, opatřené signalizačním čipem, tím způsobem, že je vložil do předem připravené tašky tak, aby překonal elektronické zabezpečení prostoru prodejny a prošel bez zaplacení mimo pokladnu ven z prostoru prodejny, kde byl zachycen ostrahou prodejny. Tohoto činu se dopustil přesto, že byl trestním

příkazem OS Praha 5, který nabyl právní moci uznán vinným za přečin krádeže a byl mu uložen trest odnětí svobody v trvání 10 měsíců podmíněčně odložený na zkušební dobu 2 roků s probačním dohledem.

2. Průběh spolupráce s Probační službou:

V tomto případě nebyla Služba probace požádána o sestavení předběžného šetření.

Přidělená úřednice uvedla, že zásadní problém a selhání tohoto trestu, bylo v tom, že zde nebylo uděláno místně příslušným střediskem předběžné šetření. Ona sama by tohoto odsouzeného pro výkon trestu domácího vězení nedoporučila.

U tohoto klienta se hned zpočátku vyskytovaly problémy. V pověření nebyl uveden aktuální telefon a úřednice nebyla schopna se svým klientem navázat spolupráci takovým způsobem, aby ve stanoveném termínu mohlo proběhnout žádané šetření v místě bydliště. Z tohoto důvodu obviněnému byla zaslána písemná výzva do místa bydliště, ale tato výzva se vrátila jako nedoručená.

Na základě nespolupráce odsouzeného napsala probační úřednice negativní zprávu na příslušný soud.

Odsouzený se na Středisko dostavil sám z vlastní vůle dne 29. 7. 2020, kdy byl poučen o podmínkách výkonu trestu.

3. Výkon trestu

I přes upozornění na počáteční problémy byl trest domácího vězení příslušným soudem P. N. nařízen v časovém intervalu od 1.8. 2020 v 20:00 hod. do 5. 2. 2021 v 5:00 hod. (188 dnů) s uloženou povinností zdržovat se po dobu výkonu trestu na určené adrese v okr. Praha-Západ. V bytové jednotce v přízemí rodinného domu, v době od 20:00 hod. do 5:00 hod. následujícího dne v pracovní dny, ve dnech pracovního volna, klidu a ve svátek.

Osobní a sociální poměry obviněného

Svobodný, žije 2 roky s přítelkyní ve společné domácnosti: Je otcem čtyř nezletilých dětí, které byly soudem svěřeny do péče jejich matky. S přítelkyní vychovávají jejího 1,5letého syna. Byt je pronajatý. V minulosti závislost na pervitinu. Nejvyšší vzdělání ZŠ, bez pracovního poměru. Skutečnost, že odsouzený nemá trvalé zaměstnání je též další důvod nedoporučení uložení tohoto trestu, jelikož ze zákona vyplývá povinnost platby denních sazeb. Soud mu uložil povinnost hlásit se na příslušném Úřadu práce.

Namátkové kontroly:

Z periodické zprávy o průběhu výkonu trestu tohoto klienta je zřejmé, že v průběhu třech kalendářních měsíců bylo u odsouzeného provedeno dvanáct namátkových kontrol v místě bydliště, kdy v jednom případě nebyl přítomen a to dne 26. 10. 2020 v 20:50 hod.. Na základě tohoto zjištění byl telefonicky vyzván k tomu, aby se neprodleně dostavil na Středisko a podal vysvětlení. K situaci uvedl, že byl se synem na nákupu a nestihl autobus zpět do místa bydliště. O vzniklé situaci však neinformoval Službu. Toto jednání je kvalifikováno jako hrubé porušení tohoto trestu. Z tohoto důvodu dostal od úřednice výtku a byl znovu poučen o podmínkách výkonu trestu.

V rámci hodnocení průběhu výkonu trestu tohoto klienta bylo lustrací v dostupných evidencích zjištěno, že klient má další dva nové záznamy v Centrální evidenci stíhaných osob, za které zatím nebyl pravomocně odsouzen. Na základě tohoto zjištění provedla úřednice šetření u příslušných policejních orgánů a zjistila, že její klient se prokazatelně dopouštěl přečinů krádeže v době, kdy měl nařízen výkon trestu a měl se zdržovat doma. Krom uvedeného se probační úřednicí spojila přítelkyně odsouzeného, že už ho nepustí domů, nájemní smlouva je psaná na ni a ona s ním již nechce sdílet společnou domácnost. Tuto situaci by vyřešilo právní zakotvení povinnosti získání

závazného souhlasu s výkonem trestu od osob žijících ve společném obydlí ještě před nařízením výkonu trestu.

S klientem byl ztracen kontakt dne 13.11. 2020 v 20.21 hod., kdy i jeho mobilní telefon byl nedostupný. Následně bylo zjištěno, že klient se od 13.11. 2020 nacházel ve výkonu vazby ve VV Praha – Pankrác. Tímto byla kontrola trestu ze strany přidělené probační úřednice přerušena.

Závěrečná zpráva nebyla vystavena, jelikož trest domácího vězení nebyl dokončen a za jeho maření byl tento trest obviněnému přeměněn na základě Obvodního soudu pro Prahu 9, který ve veřejném zasedání rozhodl usnesením, dle § 61 trestního zákoníku za použití § 334g odst. 1 trestního řádu, a to z trestu domácího vězení ve výměře 188 dnů v trest odnětí svobody v trvání 84 dnů se zařazením pro výkon do věznice s ostrahou.

Vyjádření probační úřednice: tento trest zcela zjevně nesplnil svůj účel, jelikož tento odsouzený byl absolutně nevyhovující osobou pro výkon tohoto trestu. Trest pro něj nebyl dostatečně motivační a byla zde i absence podmínek pro jeho uložení. Trest nerespektoval, v průběhu jeho vykonávání dále páchal trestnou činnost, byť věděl, že následek za porušení tohoto trestu může být výkon trestu odnětí svobody.

Trest domácího vězení má plnit zejména výchovnou úlohu. V případě odsouzeného P.N. se výchovné působení trestu zcela míjelo účinkem. Odsouzený byl v minulosti opakovaně soudně trestán a porušení povinností spojených s výkonem trestu domácího vězení bylo zjištěno již krátce poté, co trest domácího vězení začal vykonávat

Předmětem této třetí kazuistiky je případ z roku 2019. Žádost je podávána klientkou z výkonu trestu odnětí svobody na přeměnění zbytku trestu na trest domácího vězení.

1. Popis zvoleného případu

Obviněná žena N. P., 44 let, toho času ve výkonu trestu ve věznici s ostrahou, kde vykonávala trest odnětí svobody uložený rozsudkem OS Praha 10 za přečin krádeže dle § 205 odst. 1, písm. a) trestního zákoníku v délce 12 měsíců. Odsouzená požádala soud Praha – Západ o přeměnu zbytku nepodmíněného trestu na trest domácího vězení, jehož hlavním důvodem je její zdravotní stav.

Obviněná ve své žádosti uvádí, že splňuje veškeré zákonné podmínky pro přeměnu tohoto trestu. Těmito je uplynutí poloviny výkonu uloženého trestu odnětí svobody a vykonávání trestu za přečin. Splnění podmínek podporuje vyjádřením, že ve věznici plněním povinností a vzorným chováním prokázala své polepšení, a tudíž lze v budoucnu očekávat, že povede řádný život s důrazem na život rodinný. Uvádí, že chce být jako matka k dispozici svým synům. Přeměnu trestu převážně odůvodňovala velmi špatným zdravotním stavem ohrožujícím její život, velkými bolestmi a nedostatečnou péčí vězeňských lékařů.

K žádosti odsouzené byla připojena i žádost o přeměnu trestu, který soudu doručil její druh M. S., 58 let. V této žádosti píše, že trestnou činnost, za kterou je v současné době jeho partnerka odsouzena, spáchala v době, kdy spolu nežili (byli rozejití), dále uvádí, že je pevně přesvědčen, že výkon trestu ji napravil a lze očekávat, že povede řádný život. A připojuje souhlas, že odsouzená bude trest domácího vězení vykonávat s ním a jejich syny ve sopečné domácnosti se souhlasem majitele bytu.

Na základě žádosti soudu provedl pověřený probační úředník předběžné šetření v navrhovaném místě výkonu trestu.

2. Stanovisko probační a k uložení trestu:

Průběh spolupráce

Lustrací v příslušných evidencích bylo zjištěno, že odsouzené byly již v minulosti uloženy alternativní tresty obecně prospěšné práce, a podmíněné odsouzení s dohledem. Podmíněné odsouzení bylo přeměněno na nepodmíněný trest z důvodu její dlouhodobé nespolupráci s probační Službou. Druhý alternativní trest je momentálně ze zdravotních důvodů odložen na neurčito.

Osobní a sociální poměry obviněné

Obviněná je svobodná, má dlouholetý partnerský vztah s výrazně starším mužem, se kterým má dva již zletilé syny. Žijí ve společné domácnosti. S druhem i se syny je ve vězení v pravidelném kontaktu. Obydlí, ve kterém by trest měla vykonávat je o velikosti 2kk a v pronájmu druha s platnou nájemní smlouvou na dobu určitou – 1 rok. Odsouzená nemá, vzhledem k jejímu zdravotnímu stavu, zajištěn příslib práce. Je bývalou uživatelkou OPL.

Řešení následků trestného činu

- opakované krádeže v rámci užívání OPL a styk se závadovými osobami. Vinu i chybu doznává. Uvědomuje si, že svým jednáním způsobila své rodině těžké psychické následky. Ze slov odsouzené je patrné, že po propuštění z výkonu trestu chce žít rodinný spořádaný život a řešit svou zdravotní situaci.

Posouzení podmínek pro výkon elektronické kontroly

Postoj odsouzené i rodiny je k tomuto kladný, v místě bydliště je zavedena elektrická energie i signál GPS. Jako problematické se však do budoucna jeví časté návštěvy odsouzené u lékaře v rámci řešení jejího zdravotního stavu.

Stanovisko probačního úředníka

Při šetření v rámci předjednání trestu domácího vězení bylo zjištěno, že po technické stránce je uložení tohoto trestu možné, rovněž i v rámci

namátkových osobních kontrol. Jako záruku povinnosti hradit trest uvedla svého partnera (ani v rámci výkonu trestu nebyla pracovně zařazena).

Probační úřednice vyhodnotila rizika jako středně vysoká, a to vzhledem ke zkušenosti odsouzené s přeměnou alternativního trestu na nepodmíněný trest. Jako rizikovou rovněž hodnotí trestní minulost a její závislost na OPL, to by mohlo být ošetřeno uložením přiměřeným opatřením (podrobit se léčení na návykových látkách, a povinnost zdržet se jejich užívání, případě se na výzvu probačního pracovníka podrobit testu na přítomnost návykových látek), toto na zvážení soudu.

I přes výše uvedená rizika uložení tohoto alternativního trestu probační úřednice vzhledem ke zdravotnímu stavu odsouzené a žádostem, kde byly uvedeny důvody, doporučila.

Dále navrhovala uložit trest v pracovních dnech, o víkendech a dnech pracovního volna po dobu celého dne. Vzhledem k tomu, že odsouzená nedoložila žádnou pracovní smlouvu a nemá nezletilé děti, o které by pečovala. O návštěvách v lékařském zařízení žádá informovat předem a písemně dokládat.

Zamítnutí

Paradoxem a jedinečností tohoto případu je, že probační úřednice po důkladném šetření (po formální stránce, a převážně vzhledem ke zdravotnímu stavu, dobrým rodinným podmínkám) uložení doporučila, ale soud na toto nerefletoval a přeměnu zbytku trestu odnětí svobody na trest domácího vězení zamítl.

Toto rozhodnutí soud odůvodnil ve svém usnesení s oporou o stanovisko, které jako podklad pro rozhodnutí vypracovala Vězeňská služba. Z této zprávy bylo zřejmé, že odsouzená byla během výkonu trestu ve věznici několikrát kázeňsky trestána (kouření v pokoji, incident během eskorty). Zdravotnické ošetření odsouzená opakovaně odmítla se slovy, že nechce být ošetřována ve vězeňské nemocnici, které nedůvěřuje. V průběhu výkonu trestu odsouzené byly zjištěny nedostatky v jejím chování a z tohoto důvodu, je dle vyjádření

ředitel věznice, odsouzená pouze částečně úspěšná při snižování kriminogenních rizik, jelikož z uvedených důvodů neprokázala polepšení. Pro soud v tomto směru bylo klíčovým důkazem hodnocení chování odsouzené ve věznici.

Vyjádření probační úřednice:

Stanovisko k uložení trestu sestavovala na podkladě dostupných informací a osobního předběžného šetření, jehož součástí byla i návštěva věznice, kde odsouzená vykonávala svůj trest. Při návštěvě ve věznici však v tuto dobu nebyl přítomen vychovatel odsouzené. Z dostupné dokumentace a dotazů kladeným přítomnému personálu věznice nevznikly pochybnosti o řádném výkonu trestu.

Po této zkušenosti by pověřený probační úředník již bez vyjádření vychovatele stanovisko nesestavil, a po následném přečtení zprávy z věznice usoudil, že klientka není vhodná pro požadovanou přeměnu trestu.

6.4 Návrh *de lege ferenda*

Při celkovém hodnocení české právní úpravy trestu domácího vězení nejprve podotýkám, že jde o jednu z nejmladších alternativních sankcí, která se v České republice užívá. Nejen z těchto důvodů, ale také proto, byla do praxe zavedena bez předchozího testování, je její právní zakotvení často rekodifikováno. V této práci jsem se zabývala podrobnou deskripcí tohoto trestu se zaměřením na jeho kompletní právní úpravu a výkon. Zákonodárci na základě chyb, které jsou postupně praxí zjišťovány, eliminují chyby novou právní úpravou. Současná novelizace, která je v účinnosti pouze měsíc, odstranila mnoho zjevných nedostatků ve všech fázích tohoto trestu. A nyní bude potřeba tyto změny, které hodnotím kladně, praxí prověřit.

Neustálá právní úprava tohoto trestu, a konec konců, všech alternativních trestů, zjevně vede k nedůvěře v jejich funkčnost a účinnost. A to nejen u soudců a státních zástupců, kteří tento trestní postih velmi málo používají, ale také u veřejnosti.

Z provedené analýzy právní úpravy alternativního trestu domácího vězení, její komparace s předcházející právní úpravou a poznatky z praxe, bych přeci jenom chtěla upozornit na pár nedostatků, na které jsem v průběhu práce upozorňovala, a uvést zde návrhy *de lege ferenda*.

Navrhuji uvést právní změnu v oblasti zásahu do soukromí osob, které žijí s odsouzeným ve společném obydlí. Bylo by vhodné do našeho právního řádu zavést povinnost, aby byl vyžadován závazný souhlas od všech dospělých osob, které mohou být výkonem trestu nějak dotčeny na svých právech. Tento souhlas by byl vyžadován zároveň s požadavkem slibu odsouzeného. Odsouzený nemusí bydlet pouze se svými rodinnými příslušníky, ale ve společném obydlí mohou být i spolubydlící nebo je nemovitost pronajata. V případě rodinných příslušníků je souhlas také nutný, zejména pokud mezi nimi nejsou zrovna harmonické vztahy, ve svém důsledku to může vést i k tomu, že trest nebude řádně vykonán (viz druhá kazuistika). Tento souhlas se samozřejmě týká i elektronického monitorovacího systému.

Dále navrhuji vymezení časového intervalu, v jehož rámci může být stanovena povinnost odsouzeného zdržovat se ve stanoveném obydlí. Trest domácího vězení se honosí individualizací trestního postihu, ale právě z tohoto důvodu je správné stanovení výkonu trestu komplikované. Časový horizont bych určila praxí (například na základě průměrné pracovní doby s přihlédnutím na dopravu do práce a z práce).

Dále považuji za vhodné snížení horní hranice trestu domácího vězení, která se mi zdá vysoká. Aktuálně je možné uložit tento trest nejvýše na 2 roky. A to také vzhledem k tomu, že soudy ukládají tento trest v průměrné výši 9,07 měsíce.

Nepřehlednost vidím v právní úpravě tohoto trestu. Současný zákonný rámec a zároveň podmínky pro uložení trestu domácího vězení, jsou vymezeny trestním zákoníkem. Výkon tohoto trestu pak upravuje trestní řád. Další podmínky, které nejsou v těchto zákonech uvedeny, jsou upravovány vyhláškami Ministerstva spravedlnosti. Vyhláškou Ministerstva spravedlnosti, která stanoví podmínky kontroly výkonu trestu domácího vězení a právní předpis Ministerstva spravedlnosti vnitřní a kancelářský řád pro okresní, krajské a vrchní soudy. Stanovení denní sazby na náklady spojené s výkonem trestu domácího vězení a způsob úhrady jsou pak upraveny v jiné vyhlášce Ministerstva spravedlnosti. Navrhuji všechny podzákonné doplňující úpravy, které se týkají výkonu trestu domácího vězení shrnout do jedné vyhlášky Ministerstva spravedlnosti.

Poslední úprava, kterou navrhuji je v rozporu s názory mnohých osob, které se touto problematikou zabývají, ale já tuto změnu považuji za stejně potřebnou jak výše uvedené. Navrhuji zakotvení možnosti ukládání trestu domácího vězení pouze po realizaci předběžného šetření a zpracování zprávy Probační a mediační službou (prozatím to je jen v případě rozhodnutí trestním příkazem). Tato zpráva, je dle mého názoru, naprosto zásadní, při rozhodování, zda pachatel splňuje podmínky pro uložení trestu domácího vězení a především, zda disponuje stálým a vhodným obydlím, ve kterém může být trest domácího vězení vykonán. Tuto úpravu bych provedla i navzdory tomu, že bude ukládání trestu složitějším, ale zcela jistě účinnějším ve způsobu potrestání.

Vedle zmíněných legislativních úprav je nutné zvýšit efektivitu kontrolování dodržování výkonu tohoto trestu, jelikož bez této podmínky trest domácího vězení nenabude důvěry. Je nutné co nejrychleji zajistit obnovu dohledu pomocí elektronického monitoringu a posílit Probační a mediační službu v personální oblasti.

ZÁVĚR

Diplomová práce měla za cíl zmapovat, do jaké míry jsou alternativní tresty v České republice využívány a jak se vyvíjí jejich právní úprava. Práce jako celek je postavena na komparaci předchozí a současné právní úpravy a z toho vyplývajících skutečnostech. Mimo uvedené zde byl stanoven cíl poskytnout komplexní přehled o této problematice a o konceptu restorativní justice. Praktické zaměření této práce bylo zacíleno na trest domácího vězení. Na jeho právní vymezení, legislativní vývoj, na problematické aspekty tohoto trestu, na výkon trestu v praxi a nabídnout návrhy *de lege ferenda* pro vylepšení tohoto institutu. V úvodu této práce byla uložena otázka, proč se tento alternativní trest nevyužívá častěji? A co je překážkou v jeho čtenější ukládání?

Počátek práce byl z důvodu lepší orientace zaměřen na základní hmotněprávní pojmy. V první kapitole je definován obecně pojem trest, jako státem vynutitelný právní následek za určité protiprávní jednání. Při pohledu na zákonné vymezení trestu byla připomenuta současná novelizovaná právní úprava jeho ukládání, na základě, které soudy dostaly novou povinnost odůvodnit, jakými úvahami byly při ukládání trestu vedeny. Tato povinnost jim ukládá zaměření nejen na individuální posouzení významu konkrétního chráněného zájmu, ale na osobu pachatele na jeho osobní, rodinné a majetkové poměry. Opomenut nesmí být jeho dosavadní způsob života, chování po činu a zejména jeho případná snaha nahradit škodu. Dále byl v této kapitole analyzován účel a funkce trestu v naší sankční politice. Přičemž současná právní úprava účel trestu výslovně neupravuje, jeho vymezení je ponecháváno trestněprávní nauce a judikatuře. Závěr první kapitoly je z ohledu na obsah této práce věnován tématu, které se týká nevýhod trestu odnětí svobody se zaměřením na práva, která jsou omezována při jeho výkonu, na nevýhody vězeňského prostředí, které převážně nespěje k nápravě odsouzeného a na jeho ekonomické nevýhody pro státní pokladnu. Logické je pak vyústění analýzy těchto nevýhod, které vytváří v sankční politice pozitivní prostor pro alternativní tresty.

Druhá kapitola je věnována komplexní analýze a deskripci všech alternativních trestů v právním systému České republiky. Tato kapitola je nazvána Restorativní justice, jelikož z tohoto konceptu vyházejí základní myšlenky pro ukládání alternativních trestů. Kapitola je obsahově rozsáhlejší, jelikož se věnuje všem základním principům alternativní justice. Jsou zde mimo jiné zmiňovány i počátky tohoto paradigmatu, které stojí na myšlenkách zakladatele restorativní justice, amerického kriminalisty Howarda Zehera, ten upozorňuje na tvrzení, že obnovující není opakem k odplatnému. Retributivní a restorativní teorie vychází ze stejného konceptu, že spáchaní trestného činu narušuje rovnovážný stav společnosti. Hlavní myšlenkou této koncepce je nahrazení škody, uznání a pochopení viny, a hlavně poskytnutí morální satisfakce oběti trestného činu, a to v podobě aktivnějšího zapojení se do způsobu řešení trestní věci, což je podkladem pro alternativní trest. Následující podkapitola se věnuje alternativním trestům jako celku, po vymezení pojmu alternativní trest, byl v práci věnován prostor kompletnímu představení veškerých principů, na jejichž základech jeho ukládání stojí. Po shrnutí veškerých v práci popsaných důvodů krize výkonu trestu odnětí svobody a filozofii restorativní justice, jsme získali hlavní přednosti alternativních trestů. V práci, jak jsem si dala za cíl, se věnuji i negativním dopadům těchto trestů, mezi které patří například uložení nevhodného alternativního trestu pachateli, u kterého se tento trest míjí účinkem, z čehož plyne, další nevýhoda. Alternativní trest nemůže být uložen každému pachateli. Při podrobném historickém exkurzu vývoje alternativních trestů v České republice, jsem se zabývala příčinou, která zavedla alternativní tresty do českého právního systému a jejich nejdůležitějším změnám, které byly četné. Jeden z principů, na nichž stojí rekodifikace trestního práva hmotného, je princip depenalizace a posilování koncepce restorativní justice, kde si právě alternativní sankce našli své místo. Podrobně se pak tato práce věnuje aktuální rekodifikaci zákonů, týkajících se alternativních trestů, jak v hmotném, tak v procesním právu, která byla provedena zákonem č. 220/2021 Sb., jejíž hlavním cílem je odstranit praxí zjištěné nedostatky při výkonu alternativních trestů. Po taxativním výčtu jednotlivých alternativních

trestů, tak jak jsou vedeny v trestním zákoníku, se práce zabývá splněním dalšího cíle. Na základě dostupných dat, která byla čerpána ze statistik Probační a mediační služby byla vyhodnocena data četnosti kontroly jednotlivých alternativních trestů a na základě těchto dat, zanesených do přehledné tabulky číslo 1, byly vyhodnoceny nejčastěji kontrolované alternativní tresty v letech 2018-2020. Nejčastějším trestem v České republice je z tohoto pohledu podmíněné odsouzení. Ve spojení s dohledem je však tento trest ukládán poměrně málo. Druhým nejčastěji ukládaným alternativním trestem ve sledovaném období jsou obecně prospěšné práce. Nejvyšší statistická data jsou 5772 odsouzených v roce 2018 s uloženým trestem podmíněné odsouzení (součet jeho obou modifikací) a obecně prospěšné práce v nejvyšší výši 6536 odsouzených v roce 2019. Oba tyto tresty jsou v práci podrobně popsány včetně jejich zákonného vymezení a změn v duchu aktuální novelizace. Domácí vězení v České republice je v porovnání s uvedenými tresty takřka nevyužívané. Pro zajímavost jsem v práci použila ještě další statistická data, kde jsem vycházela z projektu aplikace jaktrestáme.cz. Pomocí této byla vybrána data nejčastějších trestných činů, za které jsou ukládány alternativní trest. Tato data byla přenesena do přehledné tabulky číslo 2.

Poslední kapitola, která je dokončením první části práce, byla věnována Probační a mediační službě ČR, jelikož má v institutu alternativních trestů důležitou roli a je pověřena dohledem nad jednotlivými tresty.

Druhá část této práce byla věnována trestu domácího vězení v České republice se zaměřením na současnou právní úpravu trestu domácího vězení, kde jsou rozebrány všechny důležité aspekty tohoto trestu. Po ní následovala významná kapitola věnována kontrole výkonu tohoto alternativního trestu. Před hmotně právní a procesně právní úpravou tohoto trestu, je taktéž jak v předchozí části této práce, nastíněn historický vývoj. Je zde spíše pro zajímavost uvedena první právní úprava tohoto trestu, která pochází z počátků 19. století, upraven říšským zákonem. Dále je zde naznačen vývoj až od příchodu nového trestního zákoníku č. 40/2009 Sb., s platností od 1. ledna

2010, který tento trest zavedl do našeho kodexu trestů. V závěru této kapitoly je provedena komparace posledních dvou novel, které byly provedeny zákony č. 330/2011 Sb. a 220/2021 Sb.. Výsledky komparace ukázaly, že poslední rekodifikace mnoha zákonů, týkajících se alternativního trestání, tak jak uvádím na několika místech této práce, byla velmi úspěšná a mohutně posílila institut trestu domácího vězení. Jednotlivými výhodami se zabývám v příslušných podkapitolách. Po vymezení pojmu a podrobné právní úpravě tohoto trestu se tato práce zabývá podmínkami, bez jejichž dodržení nelze trest uložit, dále pak povinnostmi a oprávněními pachatele. V těchto kapitolách je zřejmé, že institut domácího vězení je velice složitý a jeho uložení je podmíněno přesně vymezenými pravidly, která jsou popsány v několika právních úpravách.

Další podkapitoly se zabývají výkonem tohoto trestu, který je rozdělen do tří fází (nařízení, kontrola, osvědčení se/náhradní trest). Všechny tyto fáze jsou v práci podrobně popsány na základech právní úpravy. Do této doby byla práce postavena výlučně na informacích čerpaných z právních předpisů, příslušné komentářové literatuře, zejména monografie, z odborných článků a internetových zdrojích. V této části jsou uvedené materiály doplněny o interní podklady a informace získané od úředníků Probační a mediační služby České republiky, které byly získány v průběhu spolupráce se střediskem Probační a mediační služby Praha-Západ. Uvedené informace jsou v práci rovněž zanalyzovány. V této práci je představen důležitý nástroj, který je probační službou využíván, jako předpoklad řádného vykonání trestu, který se využívá ve fázi nařízení trestu. Tímto nástrojem je Institut předběžného šetření, což je podrobná sonda do života obžalovaného, kterou se zjišťuje, zda splňuje podmínky uložení trestu domácího vězení. Soud nemusí tento nástroj využít, ale tuto variantu na několika místech této práce kritizují. Kontrola je pak obvykle prováděna dvěma způsoby, tak jak vychází ze zákonného znění. Jednou variantou je namátková osobní kontrola prováděná probačními zaměstnanci a druhá varianta je taktéž prováděna probačními zaměstnanci, ale s pomocí elektronického monitorovacího systému. V době zpracovávání této práce, byl k nevýhodě pro trest domácího vězení i všechny zainteresované osoby,

elektronický monitoring zrušen. V obsahu podkapitoly o tomto způsobu kontroly jsou uvedeny důvody ukončení spolupráce Probační a mediační služby České republiky s dodavatelskou izraelskou společností SuperCom. Dále je v této podkapitole zpracován graf číslo 1, který podává ucelenou představu o využívání tohoto systému během 3 letech 2 měsíců a 11 dnů, co v České republice byl tento systém využíván. Bohužel bez tohoto systému nebude kontrola výkonu trestu domácího vězení důsledná a jeho autorita bude u veřejnosti i odsouzených oslabena, což povede k závěru, že tento trest bude využíván ještě méně než doposud. Kapitola Osobní namátková kontrola je komplexním popisem této činnosti, včetně úskalí, se kterými se probační zaměstnanci v průběhu jejího provádění setkávají. V této části jsou také aplikovány změny, které nastaly v rámci současné právní úpravy. Probační úředníci posílili ve své rozhodovací pravomoci, což přineslo ulehčení všem stranám, soudu, úředníkům i odsouzeným. Co se týče administrativního zpracování případu, odpadla probačním úředníkům povinnost psaní periodických bezvýznamných zpráv příslušnému soudu. Vzhledem k zatíženosti Služby je tato změna přínosná.

V neposlední řadě je práce věnována změnám podmínek výkonu trestu domácího vězení, které mohou při jeho výkonu vzniknout. Jde o změnu podmínek okolností, které nastanou v průběhu výkonu trestu. Čímž je vyčerpáno téma problematiky domácího vězení, která je touto prací analyzována. Ve třech podkapitolách, které tyto změny podmínek popisují, jsou uváděny aktuální zákonné úpravy, které přináší zásadní změny v řešení těchto situací, které by měli přinést zvýšení efektivity vykonávání řízení snížením jeho administrativní náročnosti.

V závěru této práce je pak uvedeno celkové zhodnocení trestu domácího vězení. Pro tuto kapitolu jsem čerpala informace jak z nastudované teorie, tak ze získané praxe. Kapitola je pro přehlednost rozdělena na dvě části, kde jsou zhodnoceny výhody a nedostatky tohoto alternativního trestu. A celá tato kapitola je pak podkladem pro návrhy *de lege ferenda*. Vzhledem k aktuální právní úpravě, která byla v posledních dnech novelizována, je nedostatků

v právní právě velmi málo. Poslední novelizace, je dle mého názoru velmi vydařená a vychází z praktických zkušeností.

V úvodu diplomové práce jsem si kladla za cíl kompletně zmapovat současný stav alternativního trestu domácího vězení, což bylo provedeno analýzou právního vymezení sledovaného trestu v zákonných i podzákonných ustanoveních se zaměřením na současný legislativní vývoj. Na základě této analýzy, podpořené komparací právních předpisů, bylo v práci zacíleno na problematické aspekty zkoumaného tématu a nabídnout návrhy *de lege ferenda*, pro vylepšení tohoto institutu. Přímá otázka, která byla v této práci položena, proč se tento alternativní trest nevyužívá častěji a co činí překážkou v jeho četnějšímu ukládání? Byla zhodnocením všech aspektů zodpovězena.

Soudy tento alternativní trest využívají podstatně méně než jiné alternativní tresty. Důvodů je několik. Jedním z důvodů byla jeho nedokonalá právní úprava při porušení podmínek výkonu tohoto trestu. Podle předchozí právní úpravy se nevykonaný trest proměňoval na jiný alternativní trest nebo krátkodobý výkon trestu odnětí svobody. Uvedené šlo k nadměrné kumulaci krátkodobých trestů, a tímto účel trestu nebyl splňován. V současné době se nesplnění podmínek trestu domácího vězení trestá změnou trestu pouze na trest odnětí svobody, a to je dostatečně motivační. Dalším důvodem, proč tento trest soudy neukládají častěji, je časová a administrativní náročnost při jeho aplikaci. Toto je zapříčiněno jeho individuálním přístupem k možnostem a podmínkám výkonu trestu obviněného. A zřejmě neposlední důvodem je nedůvěra v efektivitu tohoto trestu, která úzce souvisí se stávajícím ukončením provozu elektronického monitoringu odsouzených.

Výše uvedené poznatky jsou pro lepší názornost názorně uvedeny na případech, které jsou zpracovány formou kazuistik. Výběr podkladů byl demonstrativní a byl získán analýzou spisových materiálů. Nemohou samozřejmě vzhledem k velikosti vzorku poskytnout ucelený přehled o problematice výkonu trestu domácího vězení, nicméně pro získání praktických poznatků o ukládání a výkonu tohoto trestu, je velikost tohoto vzorku dostačující.

Pohled na výkon tohoto trestu v praxi byl doplněn mikrosondou do názorů specialisty na výkon tohoto trestu, která byla provedena formou polostrukturovaného rozhovoru. Závěrem této praktické části byla vyhodnocena statistická data, týkající se trestu domácího vězení, čerpána z internetových stránek Probační a mediační služby. Tato data jsou vyhodnocena v textu a v grafu číslo 2. V grafu je zachycen počet případů domácího vězení v letech 2016 až 2020, je zde zřejmý nárůst uložených trestů v roce 2018 po zavedení elektronického monitorovacího systému. V dalších letech tento nárůst z důvodu nefunkčnosti monitorovacího systému klesá. Průměrná délka všech uložených trestů je pak 9,07 měsíců.

Poslední kapitola je věnována návrhům *de lege ferenda*. Za všechny zmiňované návrhy bych zde ráda uvedla tu, která je v rozporu s názory některých teoretiků, ale já tuto změnu považuji za potřebnou a tento názor se slučuje i s názorem vykonávacího orgánu. Tímto návrhem je zakotvení možnosti ukládání trestu domácího vězení pouze po realizaci předběžného šetření a zpracování zprávy Probační a mediační službou, takzvaného Institutu předběžného šetření.

Závěrem lze konstatovat, že trest domácího vězení je alternativní sankcí, která má v současné sankční politice pouze zcela okrajový význam. Ale i přes své nedostatky je velice vhodnou alternativou k nepodmíněnému trestu odnětí svobody a doufám, že do budoucna bude ukládán častěji než doposud.

Při této práci bylo použito metody popisné, komparační, historické, logické (indukce, dedukce, generalizace) a odpovídá právnímu stavu ke dni 2. 2. 2022.

„Všechny dobré zásady jsou již napsány, nyní ještě zbývá je uskutečnit.“

Blaise Pascala

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Monografie

BRUCKNEROVÁ, Eva. *Postavení a úkoly Probační a mediační služby*. Ostrava: Key Publishing, 2007. Právo (Key Publishing). ISBN 978-80-87071-55-7.

FENYK, Jaroslav, Dagmar CÍSAŘOVÁ a Tomáš GŘIVNA. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-306-0.

JANUŠ, Jan. *Tresty budoucnosti*. Praha: Info.cz, 2020. Právo (Info.cz). ISBN 978-80-907780-0-9.

JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 7. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2019. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-380-3.

JELÍNEK, Jiří. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou*. Praha: Leges, [2009] -. Glosátor. ISBN 978-80-7502-395-7.

KARABEC, Zdeněk. *Restorativní justice: sborník příspěvků dokumentů*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2003. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 80-7338-021-8.

KOCINA, Jan. *Velká novela trestních předpisů: Aktuální otázky dohody o vině a trestu*. Bulletin advokacie, 2020, č. 11.

KOPŘIVA, Marcela. *Soudce v říši účelu trestu*. Trestněprávní revue, 2020, č. 3.

KRAHL, Matthias. *Elektronicky hlídané domácí vězení*. Právní rozhledy, 1998, č. 5, s. 232 a násl.

KRATOCHVÍL, Vladimír. *Kurs trestního práva: trestní právo hmotné: obecná část*. Praha: C.H. Beck, 2009. Beckovy právnické učebnice. ISBN 978-80-7400-042-3.

LOBOTKA, Andrej. *Dohoda o vině a trestu a její vztah k účelu trestu*. Právní rozhledy, 2012, č. 19.

MAREŠOVÁ, Alena, Eva BIEDERMANOVÁ, Jan ROZUM, Miroslav TAMCHYNA a Petra ZHRŮVALOVÁ. *Výkon nepodmíněného trestu odnětí svobody – kriminologická analýza*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2016. ISBN 978-80-7338-157-8.

MASOPUST ŠACHOVÁ, Petra. *Alternativní neznamená restorativní aneb o co restorativní justici vlastně jde?*. Trestněprávní revue, 2016, č. 11-12.

MASOPUST ŠACHOVÁ, Petra. *Restorativní potenciál trestního práva hmotného*. Trestněprávní revue, 2014, č. 10.

MOUDRÝ, Petr. *Vliv vybraných druhů trestů na resocializaci odsouzených – 2. část*. Trestněprávní revue, 2021, č. 4.

NEČADA, Václav. *Přehled novel trestních kodexů v období od listopadu 1989 do konce roku 1999*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2000. Studie. ISBN 80-86008-79-7.

PÚRY, František. *§ 81 Podmíněný odklad výkonu trestu odnětí svobody*. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, marg. č. 5.

ROSŮLKOVÁ, Jana. *Náramky a jejich nejistá budoucnost*. Právní rádce, 2020, č. 9.

RASZKOVÁ, Tereza a Stanislava HOFERKOVÁ. *Kapitoly z penologie II*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014. ISBN 978-80-7435-378-9.

ROZUM, Jan. *Zprávy PMS pro účely rozhodnutí v trestním řízení: kvalita, význam, efektivita*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2020. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN isbn978-80-7338-188-2.

SOCHŮREK, Jan. *Kapitoly z penologie*. Liberec: Technická univerzita, 2007. ISBN 978-80-7372-203-6.

SCHEINOST, Miroslav. *Sankční politika pohledem praxe*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2014. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-144-8.

SCHEINOST, Miroslav. *Teoretické a trestněpolitické aspekty reformy trestního práva v oblasti trestních sankcí*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2015. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-148-6.

SOTOLÁŘ, Alexander, Pavel ŠÁMAL a František PÚRY. 2000. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. Praha: C.H. Beck. ISBN 80-7179-350-7.

SOTOLÁŘ, Alexander, PÚRY, F., ŠÁMAL, P. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. 1 vyd. Praha: C. H. Beck, 2000. ISBN 80-7179-350-7.

SOTOLÁŘ, Alexander. *Právní rámec alternativního řešení trestních věcí*. [Praha]: Institut vzdělávání Ministerstva spravedlnosti České republiky, 2001. Příručky Ministerstva spravedlnosti ČR.

ŠÁMAL, Pavel a kol. *Hlava V [Trestní sankce (§ 36-104)]*. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, marg. č. 1. [cit. 1.11.2021].

ŠÁMAL, Pavel. *K úpravě trestních sankcí ve vládním návrhu rekodifikace trestního zákoníku*. *Trestněprávní revue*, 2005, č. 5.

ŠÁMAL, Pavel. *Trestní právo hmotné*. 2014. 7., přeprac. vyd. Praha: Wolters Kluwer. ISBN 978-80-7478-616-7.

ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 2. vyd. Praha: Lege, 2014. Teoretik. ISBN 978-80-87576-93-9.

ŠTĚRBA, Vladislav. *Penologie*. Praha: Armex, 2007. Skripta pro střední a vyšší odborné školy. ISBN 978-80-86795-48-5.

ŠTERN, Pavel, OUŘEDNÍČKOVÁ, Lenka a Dagmar DOUBRAVOVÁ, ed. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-757-2.

VÁLKOVÁ, Helena. *Výkon trestu odnětí svobody*. In: HENDRYCH, Dušan. *Právní slovník*. 3., podstatně rozš. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2009. Beckovy odborné slovníky. ISBN 978-80-7400-059-1.

VICHEREK, Roman. *Přeměna trestu domácího vězení – věc v praxi skoro nemožná*. Státní zastupitelství, 2015, č. 6.

ZEHR, Howard. *Úvod do restorativní justice*. Praha: Sdružení pro probaci a mediaci v justici, 2003. ISBN 80-902998-1-4.

ZEMAN, Petr. *Opatření nahrazující vazbu v trestním řízení*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN isbn978-80-7338-100-4.

Internetové zdroje:

Alternativní tresty. *Bezpečnost města* [online]. Copyright © 2009 [cit. 2021-12-16].

Dostupné z: <http://bezpecne.sokolov.cz/www/script/main.php?ac=stranka&id=215&menu=215>.

Analytické oddělení, *Agendy Probační a mediační služby v letech 2016–2020* [online]. Probační a mediační služby České republiky © 2022 [cit. 2022-01-30].

Dostupné z: https://www.pmscr.cz/wp-content/uploads/2021/09/statistiky_agendy_pms_2016-2020.pdf.

BAČKOVSKÝ, Martin. *Probační a mediační služba ukončila spolupráci s firmou supercom*. [online]. Probační a mediační služba © 2022 [cit. 2022-01-27]. Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/probacni-a-mediacni-sluzba-ukoncila-spolupraci-s-firmou-supercom/>.

Děti vězňených rodičů. [online]. Český helsinský výbor, z.s. © 2022 [cit. 2022-01-29]. Dostupné z: <http://www.helcom.cz/cs/co-delame/projektova-cinnost/deti-veznenych-rodicu/>

DRÁPAL, Jan. a proj. tým. [online]. *Aplikace 2022* [cit. 2022-12-20]. Dostupné z: https://jaktrestame.cz/aplikace/#appka_here.

FOJTÍK, Libor. *Pro kontrolu domácího vězení dnes stačí vykouknout z okna, říká ředitelka Probační a mediální služby.* In: Hospodářské noviny [online]. © 1996-2022 Economia, a.s. [cit. 2022-01-25]. Dostupné z: <https://archiv.hn.cz/c1-66752110-pro-kontrolu-domaciho-vezeni-dnes-staci-vykouknout-z-okna-rika-reditelka-probacni-a-mediacni-sluzby>.

Generální ředitelství. *Historie.* [online]. Vězeňská služba České republiky © 2022 [cit. 2021-12-05]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/sekce/historie>.

KOŠŤÁLOVÁ, Klára. *Co přinesla novela trestního zákoníku?* [online]. Centrum pro lidská práva a demokracii © 2019 [cit. 2022 01-15]. Dostupné z: <https://www.centrumlidskaprava.cz/co-prinesla-novela-trestniho-zakoniku>.

Ministerstvo spravedlnosti. *Novinky v právních předpisech platné od 1. ledna 2022 z dílny MSp.* [online]. Advokátní deník © 2017 [cit. 2021-12-01]. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2022/01/03/novinky-ministerstva-spravedlnosti-platne-od-1-ledna-2022/>.

Náramky. *Ukončení elektronického monitoringu.* Justice.cz. [online]. Ministerstvo spravedlnosti České republiky © 2022 [cit. 2022-01-27]. Dostupné z: <https://naramky.justice.cz/ukonceni-elektronickeho-monitoringu/>.

Obecné informace, In: Katalog životních situací Justice.cz. [online]. Ministerstvo spravedlnosti České republiky ©2017. [cit. 2021-12-01]. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp/alternativni-tresty?clanek=obecne-informace>.

PASEKOVÁ, Eva. Česká justice. *Počet vězňů klesá pod hranici 19 tisíc, kapacita věznic je ale stále téměř naplněna*. [online]. ©2021 [cit. 2021-11-11]. Dostupné z: <https://icv.vlada.cz/cz/tema/deklarace-prav-cloveka-a-obcana-60939/>.

PELIKÁN, Josef. *Akční plán 2018. PMS – Spr. 01899/2017/037*. [online]. Ministerstvo spravedlnosti České republiky. [cit. 2022-01-06]. Dostupné z: https://www.justice.cz/documents/12681/762397/AP_2018.pdf/14ec2ee3-fe49-4707-8941-3e0f7f474510.

Přehled agend Probační a mediační služby 2016-20. [online]. Probační a mediační služba © 2022 [cit. 2022-01-20]. Dostupné z: https://www.pmscr.cz/wp-content/uploads/2021/09/statistiky_Prehled_agend_Probacni_a_mediacni_sluzby_2020.pdf.

Přijaté právní předpisy, In: Katalog životních situací. Justice.cz. [online]. Ministerstvo spravedlnosti České republiky © 2017 [cit. 2021-12-16]. Dostupné z: <https://www.justice.cz/web/msp/prijate-pravni-predpisy2>.

PTÁČNÍK, JAN. *Novelizace trestních předpisů: posun k modelu vyjednávání o druhu a výši trestu při doznání a důraz na majetkový postih pachatelů trestné činnosti*. [online] PEYTON legal © 2022. [cit. 2021-12-06].

Dostupné z: <https://www.peytonlegal.cz/novelizace-trestnich-predpisu-2020/>.

Původní statistiky 2020. [online]. Probační a mediační služba © 2022 [cit. 2022-12-20]. Dostupné z: https://www.pmscr.cz/wp-content/uploads/2021/09/statistiky_agendy_pms_2016-2020.pdf

Registr smluv. *Smlouva o dodání elektronického monitorovacího systému a poskytování dalších služeb* [online]. [cit. 27. 01. 2022], Dostupné na <https://smlouvy.gov.cz/smlouva/6455363>.

REŽŇÁKOVÁ, LADA. *Elektronické náramky fungují. Pod neustálým dohledem je přes 90 lidí* [online]. idnes.cz, 6. ledna 2019 [cit. 01. 27. 2020]. Dostupné na: www.idnes.cz/zpravy/domaci/elektronicke-naramky-po-ctvrt-roce-ministerstvo-spravedlnosti-probacni-mediacni-sluzba.A181217_091155_dilbert_lre.

Sněmovna. *Domácí vězení bude zavedeno po 1. lednu*. [online]. Ministerstvo vnitra České republiky 2021 [cit. 2022-01-16]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/snemovna-domaci-vezeni-bude-zavedeno-po-1-lednu.aspx>.

Statistická data: 09/2018-11/2021. Justice.cz. [online]. Ministerstvo spravedlnosti České republiky © 2022 [cit.2022-01-27]. Dostupné z: <https://naramky.justice.cz/ukonceni-elektronickeho-monitoringu/>.

Statistická ročenka 2020. [online]. Vězeňská služba České republiky © 2022 [cit. 2022-01-15]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/odbor-spravni/statistiky/rocenky/statisticka-rocenka-2020.pdf>.

Statistické údaje. Generální ředitelství. [online]. Vězeňská služba České republiky © 2022 [cit. 2022-01-29]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/odbor-spravni/statistiky/msh/12msh12-2021.pdf>.

Ukládání alternativních trestů, In: Katalog životních situací. Justice.cz. [online]. Ministerstvo spravedlnosti České republiky © 2017 [cit. 2022-01-16]. Dostupné z: <https://www.justice.cz/web/msp/alternativni-tresty?clanek=ukladani-alternativnich-trestu-v-praxi>.

Vývoj alternativních trestů v České republice, In: Katalog životních situací. Justice.cz. [online]. Ministerstvo spravedlnosti České republiky © 2017 [cit. 2021-12-01]. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp/alternativni-tresty?clanek=vyvoj-alternativnich-trestu-v-ceske-republice>.

Zpráva Nejvyššího soudu ze dne 12. 2. 2014, sp. zn. Ts 43/2012 [online]. Beck-online. © 2022 [cit. 2021-12-11]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/documentview.seam?documentId=njptembrgrpxexzzl52he&groupIndex=1&rowIndex=0>.

Zákonná úprava

Sdělení č. 209/1992 Sb., Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících.

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., *Ústava České republiky*.

Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky.

Zákon č. 59/1965 Sb., První novela trestního zákona, v platném a účinném znění.

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), v platném a účinném znění.

Zákon č. 175/1990 Sb. Zákon, kterým se mění a doplňuje trestní zákon, v platném a účinném znění.

Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, v platném a účinném znění.

Zákon č. 218/2003 Sb. o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), v platném a účinném znění.

Zákon č. 220/2021 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě a o změně zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů a zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí (zákon o Probační a mediační službě), a některé další zákony.

Zákon č. 253/1997 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě a o změně zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí (zákon o Probační a mediační službě) ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 265/2001 Sb. Zákon, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 333/2020 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) a některé další zákony. Účinnost ode dne 1. 10. 2020.

Zákon č. 418/2018 Sb., Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, v platném a účinném znění.

Zákon 117/1852 Z.ř. Patent císařský, jímž to se vyhlašuje nové, pozdějšími zákony doplněné, více novými ustanoveními rozmnožené vydání zákoníku trestního o zločinech a těžkých policejních přestupcích, jakožto jediný zákon trestní o zločinech, přečinech a přestupcích.

Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb. Vyhláška Ministerstva spravedlnosti, kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody, v platném a účinném znění.

Vyhláška č.456/2009 Sb., o kontrole výkonu trestu domácího vězení, v platném a účinném znění.

Vláda: *Důvodová zpráva k zákonu č. 220/2021 Sb.*, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů,

zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediální službě a o změně zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů a zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí (zákon o Probační a mediální službě), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, ze dne 8. října 2019.

Vláda: Důvodová zpráva k zákonu č. 40/2009 Sb. trestní zákoník. ze dne 19. prosince 2007.

Metodický standard PMS ČR: Trest domácího vězení, 2016.

Správní deník 02495/2019 Příloha č.1 metodického pokynu č. MP 3/2019 k činnostem spojeným s EMS.

Judikatura:

Zpráva Nejvyšší soud ze dne 12. 2. 2014, sp. zn. Ts 43/2012.

Rozsudek R 32/1972. Nejvyšší soud České socialistické republiky, 1 Cz 18/71, ze dne 16. 4. 1971

Rozsudek R 30/2010. Nejvyšší soud, 8 Tdo 135/2009, ze dne 11. 3. 2009.

Rozsudek R 52/1978. Nejvyšší soud České socialistické republiky. 7 Tz 2/77, ze dne 21. 2. 1978.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 2: Rozhovor

Příloha č. 3: Stanovisko Probační a mediační služby k uložení trestu

Příloha č. 4: Záznam o namátkové kontrole

Příloha č. 5: Zpráva o průběhu výkonu

Příloha č. 6: Elektronický monitorovací systém – Prostředky monitoringu

Potvrzení spolupráce střediska Probační a mediační služby se studentem
pro účely zpracování práce v rámci studia

I.
Dohoda o spolupráci

- 1.1 Níže podepsané strany se dohodly na spolupráci za účelem poskytnutí a získání informací a podkladů pro zpracování závěrečné práce na téma *Alternativní tresty se zaměřením na trest domácího vězení*. Práce je zpracovávána v rámci studia bezpečnostně právního na Policejní akademii ČR.
- 1.2 Spolupráce je naplánovaná od 01.12.2021 do 31.12.2021. Studentka v rámci ní bude realizovat 3 konzultace se specialistkou střediska na agendu TDV, nahlížet do spisů a bude seznamována s metodickými pokyny PMS.
- 1.3 V případě, že pro zpracování praktické části práce studentka požádá o zprostředkování kontaktu s klienty PMS, vedoucí střediska nebo jím pověřený pracovník předá klientům, kteří splňují požadavky studentky (např. typ trestné činnosti, nebo druh alternativního trestu), oslovovací dopis studentky, ve kterém bude uvedeno, k jakému účelu, jaký druh informací a jakým způsobem chce studentka informace od klienta získat a jak s nimi bude následně nakládat. Je potřeba, aby v dopise také studentka popsala, jakým způsobem ji má klient oslovit (např. na tel. čísle, e-mailem, apod.). Další případná komunikace mezi studentkou a klientem již neprobíhá skrze probační pracovníky, ani na středisku PMS. Pracovník PMS nemůže studentovi poskytnout žádné osobní údaje klienta (ani pokud se součinností se studentem klient vyjádří souhlas – je potřeba, aby studenta klient zkontaktoval dohodnutým způsobem sám).
- 1.4 Pracovník, který oslovovací dopis studentky předal klientovi, zaznamená tuto informaci stručně do záznamu o úkonu (do záznamu neuvádí jméno studentky – stačí uvést např. název školy, či název práce).
- 1.5 Za Probační a mediační službu informace poskytne a se studentkou bude spolupracovat pracovník pověřený vedoucím střediska. Studentka se zavazuje, že v případě, že bude ve své práci uvádět informace, které jí sdělí pracovník PMS, nebude uvádět jeho jméno. Studentka dále bere na vědomí, že rozhovory s pracovníky PMS nelze nahrávat (video ani audiozáznam).

II.
Mlčenlivost

- 2.1 Studentka je povinná dodržovat mlčenlivost ohledně všech získaných informací mimo těch, které bude v anonymizované podobě dále využívat pro své studijní účely (dále jen „Důvěrné informace“).
- 2.2 Studentka nesdělí Důvěrné informace třetí osobě a přijme taková opatření, která znemožní jejich přístupnost jiným osobám náhodou. Ustanovení předchozí věty se nevztahuje na Důvěrné informace:
 - a) které se staly nebo stanou všeobecně známými či dostupnými jinak než porušením povinností plynoucích z porušení mlčenlivosti studentky;

- b) které byly studentce známy ještě před tím, než jí je Probační a mediační služba poskytla; to neplatí, získal-li je studentka přímo či nepřímo od Probační a mediační služby nebo je-li ohledně těchto Důvěrných informací vázán jinou mlčenlivostí; nebo
- c) které byly zveřejněny na základě povinnosti stanovené právními předpisy nebo na základě pravomocného soudního rozhodnutí nebo pravomocného rozhodnutí jiných orgánů veřejné moci.
- 2.3 V případě, že studentka zjistí, že došlo nebo může dojít k prozrazení, resp. získání Důvěrných informací neoprávněnou osobou, zavazuje se neprodleně informovat o této skutečnosti Probační a mediační službu a podniknout veškeré kroky potřebné k zabránění vzniku újmy nebo k jejímu maximálnímu omezení, pokud nebude dohodnuto jinak.

III.

Ochrana osobních údajů

- 3.1 Studentka prohlašuje, že si je vědoma povinností nakládat se získanými osobními údaji jak podle současných právních předpisů, tak podle Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/679 ze dne 27. dubna 2016 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů a o zrušení směrnice 95/46/ES Obecné nařízení o ochraně osobních údajů (dále jen „GDPR“), a zavazuje se je dodržovat.
- 3.2 Studentka bere na vědomí, že Probační a mediační služba může zpracovávat její osobní údaje v nezbytně nutném rozsahu (zejména z evidenčních důvodů aj., podrobnosti na <https://www.pmscr.cz/ochrana-osobnich-udaju/>).
- 3.3 V případě jakýchkoli dotazů týkajících se zacházení s osobními údaji či uplatnění práv subjektu osobních údajů lze použít adresu gdpr@mzp.justice.cz a osobni.udaje@pms.justice.cz.

Já níže podepsaná čestně prohlašuji, že budu dodržovat mlčenlivost v rozsahu, jehož minimální výčet je výše uveden a získané informace a materiály použiji jen pro dohodnuté studijní účely.

V Praze dne 07.12.2021

Jméno a příjmení studenta: Bc. et. Bc. Romana Machková

Podpis:

Jméno a příjmení vedoucího střediska Probační a mediační služby: Mgr. Jiří Lukáš Ondovčák

Podpis:

Česká republika
Probační a mediační služba
Středisko Praha-západ
Na Manínách 876/7, 170 00 Praha 7 - Hořesovice

Stránka 2 z 2

**Pohled na problematiku očima úředníka Probační a mediační služby
(rozhovor)**

Rozhovor s probační úřednicí se uskutečnil 29. prosince 2021 na středisku Probační a mediační služby Praha – Západ, Na Maninách 876/7, 170 00 Praha 7.

Rozhovor bude použit do mé diplomové práce, která je zaměřená na alternativní tresty ukládané soudy v České republice se zaměřením na trest domácího vězení.

1. Jak jste se k práci probačního úředníka dostala a jak dlouho ji vykonáváte?

K této práci jsem se dostala náhodou, když jsem po dokončení VŠ hledala práci ve vystudovaném boru. O Probační a mediační službě jsme přímo měli předmět, tudíž jsem věděla, do čeho cca jdu, a také jsem se domnívala, že by mě ta práce mohla bavit. A tak se taky stalo. U Služby jsem cca 5-6 let.

2. Na jakou oblast se zaměřujete a pokud jste ve vašem oboru v minulosti pracovala v jiné oblasti, porovnejte, v čem vidíte rozdíl? Máte možnost srovnání s výkony jiných druhů alternativních trestů? Co do četnosti ukládání a jejich výkonu?

Na středisku má každý pracovník přiděleny agendy, ve kterých pracuje. Já konkrétně mám na starosti agendy: trestu domácího vězení, podmíněného odsouzení s dohledem a podmíněného propuštění s dohledem.

V minulosti jsem pracovala buď v naprosto odlišném oboru, nebo chvíli i v instituci, která se zaměřovala na omezování osobní svobody odsouzených, takže nemám žádné srovnání s výkony jiných alternativních trestů. Nejčastěji však v ČR bude pravděpodobně ukládáno prosté podmíněné odsouzení a následně i podmíněné odsouzení s dohledem.

3. Co je konkrétně náplní Vaší práce?

Celkově je to kontrola výkonu trestů nespojených s odnětím svobody. Podrobněji se to vztahuje na realizace dohledu nad obviněnými, obžalovanými nebo odsouzenými, zajišťování informací pro rozhodnutí soudu o uložení alternativních trestů a opatření – včetně kontroly jejich výkonu, zprostředkování řešení sporu mezi obviněným a poškozeným, písemná i ústní komunikace s OČTŘ a dalšími spolupracujícími organizacemi. Ta konkrétní náplň je velice široká.

4. Jakou kvalifikaci pro výkon Vaší práce musíte mít?

Předpokladem je dokončené vysokoškolské magisterské studium humanitního směru nebo dlouhodobá praxe v obdobném oboru, rovněž s dokončeným vysokoškolským vzděláním.

5. Jak se za léta Vaší praxe změnil způsob Vaší práce v souvislosti s novelami trestního zákoníku a jak pocítujete změny, které nastanou s poslední novelizací?

Způsob naší práce, bych řekla, se za dobu, co jsem u Služby nějak nezměnil, pouze se upravily naše zákonné kompetence, které si musíme hlídat. Rovněž proběhly změny u výkonu alternativních trestů, takže na to jsme také museli dávat pozor, protože naši klienti neměli tyto informace nebo si je vykládali nesprávně. Právě poslední novela je pro nás určitě ta nejzásadnější, jelikož se nám zde naprosto mění kompetence, kdy v některých oblastech nám byly dány větší a někde nám byly zase ubrány. Stejně je to se změnami, ty budou pro naše klienty velmi zásadní, jak pozitivním, tak v negativním smyslu.

6. Dokážete posoudit, zda je tato změna k lepšímu a z pohledu vaší praxe, proč k těmto změnám dochází?

Změna je to určitě k lepšímu, v některých agendách se zrychlí proces ukládání a nařizování alternativních trestů, naopak v jiných agendách se zase nebudou ze strany našich klientů podávat neoprávněné žádosti o podmíněné propuštění

z VTOS. Jak sem již výše řekla, novela obsahuje hodně výhod i nevýhod, ale každopádně bylo jí potřeba, jelikož se snaží reagovat na současný stav jak justice, obsazenosti věznic, tak zrychlení soudního procesu.

7. O kolik klientů se vaše středisko v loňském roce staralo? Dokážete porovnat vývoj klientů vykonávající trest domácího vězení v letech?

V loňském roce jsme měli 3 klienty s nařízeným domácím vězením. Klienti v našem případě byli hodně podobní, nejednalo se o prvotresty, ale o osoby s kriminální historií. A to bych řekla, že by se mohlo vnímat jako společný rys téměř všech klientů s uloženým trestem DV.

8. Za jakou trestnou činnost mají vaši klienti tento trest uložen a která trestná činnost převládá? A jaká je struktura těchto odsouzených? Je toto nějak specifické? Převládají například ženy?

Na našem středisku se jednalo převážně o přeměny trestu obecně prospěšných prací či peněžitého trestu na trest DV, dále také za opakované maření výkonu úředního rozhodnutí. Dříve byly mezi výše zmíněnými i přeměny zbytku trestu odnětí svobody v trest domácího vězení, za poslední dva roky však žádný klient/ka nesplňovaly potřebné předpoklady.

Struktura odsouzených s uloženým TDV, si myslím, vychází z toho, že většina vězňených osob jsou muži, tudíž budou i ve větší míře žádat o uložení či přeměny na alternativní tresty.

9. Vidíte u pachatelů trestné činnosti po výkonu trestu domácího vězení změny k lepšímu? Je výkon tohoto trestu pro ně obvykle postačující?

Za mě bych řekla, že vždycky záleží na osobě pachatele, jeho přijetí odpovědnosti za spáchaný čin, rodinném zázemí, pracovních návycích apod. Ten pachatel, který má zázemí, má oporu nebo jen jednoduše – má co ztratit, tak se dle mých zkušeností snaží, aby měl trest co nejhladší průběh, řádně spolupracuje a dodržuje stanovený harmonogram. Ten, co má bohatou trestní

minulost a není nic, co by ho donutilo zamyslet se nad tím, proč nepáchat páchá i nadále, což pak vede do VTOS.

10. Jakým způsobem je v současné době zajištěn dohled nad odsouzenými, Ovlivnil nouzový stav a mimořádná opatření vaši práci? Obstaráváte soudu i podklady k obviněnému a k jeho zázemí v rodině? Jde to také řešit na dálku?

Dohled nad odsouzenými je od konce prvního nouzového stavu zajištěn téměř standardně, jak tomu bylo předtím. V rámci prvního nouzového stavu jsme realizovali konzultace v nutných případech osobně, v případě dlouhodobě a bezproblémově spolupracujících se konzultace uskutečnila telefonicky. Další nouzové stavy již neměly výrazný vliv na naši práci.

Obstarávání podkladů jsme vždy řešili osobně, nikdy ne na dálku.

11. Zde se dotýkáme již tématu elektronického monitorovacího systému. Již od Vás vím, že tento systém se v současné době nepoužívá, mohla byste mi k tomu říct mohla byste mi říci, jaký k tomuto faktu zaujímáte postoj? Co si o funkčnosti tohoto způsobu dohledu v České republice myslíte? A jak to vidíte v tomto ohledu do budoucna?

Jak jsem již uváděla, dostupná jsou mediální prohlášení na našich oficiálních stránkách pmscr.cz nebo na Facebookové stránce, kde je uvedeno, z jakých důvodů byl elektronický monitoring ukončen. Jinak, co se týče funkčnosti systému, jako pracovník, který s ním přišel do styku, se domnívám, že to byl dobrý způsob, jak opravdu pečlivě kontrolovat, zda odsouzený dodržuje předem určený harmonogram, případně uložené povinnosti či omezení.

12. Z vaší praxe, je dodržován trest domácího vězení? Dochází častěji k jeho zdárnému vykonání nebo k přeměně trestu na trest odnětí svobody, při jeho nedodržení? Jaký je nejčastější důvod jeho porušení a co si o tom myslíte? Měli jste někdy ve své praxi u jednoho klienta tento trest opakovaně?

Jak sem již výše zmínila, záleží na osobě odsouzeného. Ti, kteří trest chtějí zdárně vykonat, ho vykonají, Ti, kteří si myslí, že trest je mírný a nedodrží stanovený interval nebo dále páchají, trest nevykonají a je jim přeměněn. Nejčastějším porušením je určitě to, že odsouzený není doma v intervalu, který mu byl předem stanoven a se kterým sám souhlasil. TDV uložené opakovaně jsme na našem středisku neměli.

13. Jaké jsou podle Vás největší problémy při ukládání tohoto trestu? Z jakého důvodu nejčastěji tento trest u klienta nedoporučíte?

Mezi nejčastější problémy při standardních přeměnách patřilo nezajištěno stabilní bydlení, zaměstnání, nesouhlas partnera/majitele nemovitosti s výkonem TVD nebo povaha spáchaného činu. Dále také zohledňujeme jeho trestní minulost a to zejména, zda byly uloženy již nějaké alternativní tresty, jak byly ukončeny, za jaké trestné činy apod.

Pokud byl klient ve VTOS a žádal o přeměnu zbytku trestu na TDV, hledělo se i na jeho míru nápravy a hodnocení jeho chování ze strany věznice.

14. Jaké jsou dle Vašeho názoru (z praxe) výhody a nevýhody u trestu domácího vězení? Jaké byste navrhla změny?

Pro odsouzeného je dobré, že nepřetrhá vazby s rodinou, chodí stále do práce, takže neztratí pracovní návyky ani finanční příjem a vlastně celkově není omezen na svobodě. Nevýhody bych asi nenašla, celý trest je koncipován správně, pokud ho odsouzený dodržuje.

15. Co Vás na vaší profesi baví? V čem obecně považujete svou práci za obtížnou? Co by Vám výkon dohledu a celé Vaší práci ulehčilo?

Na mé práci mě baví různorodost agend, ve kterých pracujeme, práce s lidmi, občasné vnímání posunu odsouzených k životu, který by chtěli vést, a i spolupráce s ostatními OČTŘ a neziskovými organizacemi. Obtížné na naší práci je asi komunikace s klienty, kdy jsme v pozici kontroly soudem uložených povinností, ale zároveň i pomoci. To bývá občas psychicky náročné. V práci by

nám určitě pomohla větší obsazenost středisek, kdybychom nebyli tak přetížení a řádně se věnovali svým agendám. A samozřejmě by úplně nejvíc pomohlo, kdyby odsouzení řádně spolupracovali a reflektovali, že jejich nespolupráce se poté odráží na jejich životech.

PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA

Probační a mediační služba
Na Maninách 876/7
170 00 Praha 7 - Holešovice

IDDS: ufkgmv6

Vaše sp. zn.:

Naše čj.:

Počet listů: 2
Počet příloh: 2

Okresní soud Praha - západ

Praha 3. září 2020

**STANOVISKO PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBY K ULOŽENÍ TRESTU DOMÁCÍHO
VĚZENÍ**

Jméno a příjmení:	
Datum narození:	
Trvalé bydliště:	
Kontaktní a doručovací adresa:	

1. PRŮBĚH SPOLUPRÁCE

2. OSOBNÍ A SOCIÁLNÍ POMERY OBVINĚNÉHO

3. ŘEŠENÍ NÁSLEDKŮ TRESTNÉHO ČINU

4. POSOUZENÍ PODMÍNEK PRO VÝKON ELEKTRONICKÉ KONTROLY

5. STANOVISKO PMS

Mgr.
Probační úředník

Přílohy:
Slib obviněného
Záznam z návštěvy obydlí

PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA

Probační a mediační služba
Na Mičáncích 1497/2
100 83 Praha 10 - Vršovice

IDDS: ufkgmv6

Vaše sp. zn.:
Naše čj.:

Počet listů: 1
Počet příloh: 0

Okresní soud Praha - západ

Praha 2. března 2021

ZPRÁVA O PRŮBĚHU VÝKONU TRESTU DOMÁCÍHO VĚZENÍ

Jméno a příjmení	
Datum narození:	
Trvalé bydliště:	
Místo výkonu TDV:	

1. PRŮBĚH VÝKONU ULOŽENÉHO TRESTU V OBDOBÍ OD 1. 10. 2020 DO 2. 3. 2021

2. ZHODNOCENÍ PLNĚNÍ PODMÍNEK VÝKONU TRESTU

Mgr.
Probační úředník

PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA

Probační a mediační služba
Na Míčáncích 1497/2
100 83 Praha 10 - Vršovice

IDDs: ufkgmv6

Vaše sp. zn.:
Naše čj.:

Počet listů: 1
Počet příloh: 0

Okresní soud Praha - západ

Praha 2. března 2021

ZPRÁVA O PRŮBĚHU VÝKONU TRESTU DOMÁCÍHO VĚZENÍ

Jméno a příjmení	
Datum narození:	
Trvalé bydliště:	
Místo výkonu TDV:	

1. PRŮBĚH VÝKONU ULOŽENÉHO TRESTU V OBDOBÍ OD 1. 10. 2020 DO 2. 3. 2021

2. ZHODNOCENÍ PLNĚNÍ PODMÍNEK VÝKONU TRESTU

Mgr.
Probační úředník

Příloha č. 6:

Elektronický monitorovací systém – Prostředky monitoringu

Náramek BLUtag INT

Jednodílné hybridní sledovací zařízení umístěné na noze monitorované osoby. Náramek pro potřeby lokalizace kombinuje technologii RF+RFID a GPS. RF+RFID technologie slouží k lokalizaci v obydlí a GPS k lokalizaci ve volném prostoru. Náramek je vybaven také technologiemi, které indikují neoprávněné sejmutí. S duálním RF/GPS monitorovacím zařízením se zvyšuje efektivita identifikací na bázi RF technologie a získává se schopnost kontroly pomocí GPS lokalizace. Okamžitě je oznamováno porušení pravidel pro zákaz vycházení. Je možné přiřadit požadované denní pobyty mimo obydlí, např. z důvodů pracovních, poradenských nebo zdravotních atd. Je možno okamžitě zjistit umístění monitorované osoby 24 hodin denně, 365 dní v roce. Spolupracuje se základnovou stanicí BLUbox pro potvrzení, kdy je monitorovaná osoba doma. Náramek je zařízení připevňované na dolní končetinu monitorované osoby v oblasti kotníku pomocí pevně připojeného popruhu. Přerušení popruhu je automaticky hlášeno zaměstnanci operačního střediska EMS na Ministerstvu spravedlnosti ČR. Jeho základní funkcí je vyhodnocování, zda se osoba nachází nebo nenachází v oblasti pokryté rádiovým signálem základnové stanice. Pokud náramek eviduje stav, že není v dosahu základnové stanice, je uveden do činnosti modul GPS, který přijímá družicové signály pro lokalizaci místa, ve kterém se náramek nachází. Náramek je napájen vestavěnou baterií, kterou má monitorovaná osoba povinnost pravidelně nabíjet každý den. Pokud kapacita baterie poklesne na nízkou hodnotu nabití, je na tento stav automaticky upozorněn zaměstnanec operačního střediska, který případ řeší s monitorovanou osobou jako incident. Pokud nepřistoupí monitorovaná osoba k zahájení nabíjení a kapacita dosáhne kriticky nízké hodnoty nabití, vyvolává náramek obtěžující vibrační upozornění monitorované osoby v intervalech zkracujících se podle míry vybíjení.

Technické parametry

Nízká hmotnost

Voděodolnost

Materiál obalu: voděodolný hypoalergenní plast

Datová konektivita: mobilní sítě GSM (O2)

Komunikační rozhraní: zařízení BLUtag INT komunikuje se zařízeními BLUbox na bázi aktivní RFID prostřednictvím rádiové frekvence

Podpora lokalizace: GNSS (GPS), LBS

Základnová stanice BLUbox

Pevně umístěná domácí sledovací jednotka pracující v režimu vysílač × přijímač v rámci technologie RF nezaměnitelně spárovaná s náramkem. Jedná se o zařízení, které je umístěno v obydlí monitorované osoby a slouží k zaměření tohoto prostoru. Zařízení je vybaveno technologiemi, které indikují jeho přesunutí či zásah do jeho integrity a je schopno na takovouto neoprávněnou manipulaci upozornit. BLUbox se používá tehdy, když je vyžadováno sledování v uzavřeném obydlí. Jednotka je napájena ze standardní elektrické zásuvky, pro případné přerušení dodávky elektrické energie je vybavena záložní nabíjecí baterií. Spolupracuje s náramkem BLUtag INT. Základnová stanice vysílá rádiový signál, jehož intenzitu lze nastavit podle velikosti obydlí tak, aby signál pokrýval obydlí v celém rozsahu. Pokud dojde u základnové stanice k neoprávněnému pohybu nebo přerušení elektrického napájení, přenáší tuto informaci na náramek prostřednictvím RF signálu. Náramek pak předává informace pomocí mobilního datového přenosu do informačního systému EMS. Základnová stanice se elektronicky spojí s náramkem ve chvíli, když je monitorovaná osoba na témže místě. Stanice náramku sděluje, že monitorovaná osoba je doma, přičemž náramek umožňuje zaznamenat datum a čas přítomnosti a podávat hlášení o vstupu do dosahu základnové stanice (nebo hlásit jiné události a informace o porušeních).

Technické parametry

Primární napájení: zapojení do standardní elektrické zásuvky

Záložní zdroj napájení: nabíjecí baterie

Specifikace rádiového kmitočtu: jednotka BLUbox komunikuje se zařízením BLUtag INT, obě zařízení fungují jako vysílače za současné podpory obousměrné komunikace

Komunikátory Pure

Zařízení pro komunikaci s monitorovanou nebo chráněnou osobou v případě nutnosti. Využívá technologii GPS, působí jako mobilní telefon GPRS s komunikací operátor × monitorovaná osoba nebo operátor × chráněná osoba. Jeho možností je i ověření identity komunikující osoby pomocí otisku prstu. Komunikátor, který je poskytnut monitorované i chráněné osobě, je „chytrý“ mobilní telefon s instalovanými aplikacemi přizpůsobenými účelům, které jsou jiné pro monitorovanou osobu a jiné pro chráněnou osobu. Monitorovaná i chráněná osoba jsou poučeny, že musí komunikátor nabíjet každý den vždy do plného stavu nabití baterie. Komunikátor monitorované osoby (PureTrack) umožňuje pracovníkům Probační a mediační služby a zaměstnancům operačního střediska EMS kontaktovat v případě potřeby monitorovanou osobu. Ostatní funkce mobilního telefonu jsou omezeny, nelze se na něj dovolat z jiného telefonu ani z něj uskutečňovat hovory. Komunikátor chráněné osoby (PureProtect) má aplikaci, která upozorňuje na skutečnost, že se k ní příslušná monitorovaná osoba přiblížila na menší vzdálenost, než je jí povoleno. Chráněná osoba může využít SOS tlačítko na komunikátoru, jehož aktivací požádá o pomoc operační středisko.

Technické parametry

Zdroj napájení: nabíjecí baterie

Datová konektivita: LTE Cat.4 (150/50Mbps) – mobilní síť GSM (O2)

Podpora lokalizace: GNSS (GPS), LBS

Analyzátor alkoholu TRAC

Testovací zařízení pro zjištění přítomnosti alkoholu v dechu umožňuje vzdálené měření hladiny alkoholu u monitorované osoby. Ověřuje identitu testované osoby prostřednictvím sejmutí vizuálních biometrických údajů. Mobilní

zařízení pracuje v režimu on-line, výsledky ověření identity a měření množství alkoholu v dechu jsou odesílány přímo do databáze informačního systému EMS. Mobilní detektor pracuje ve spojení s mobilním telefonem (komunikátorem), který zobrazuje monitorované osobě pokyny k provedení testu, pořizuje kvůli její identifikaci fotografii osoby provádějící test a odesílá naměřené hodnoty do informačního systému. Frekvenci a dobu výzev k provedení testu lze nastavit automaticky v systému nebo k provedení testu může být monitorovaná osoba vyzvána operátorem operačního střediska.

Technické parametry

V České republice jsou podle stávající právní úpravy výsledky měření metodou hodnoty v dechu přepočítány analyzátozem na koncentraci alkoholu v krvi a vyjadřovány v jednotkách ‰ (promile).

Zdroj napájení: nabíjecí baterie

Kalibrace: každých 6 měsíců nebo po 300 provedených testech

Aplikace PureMonitor

Vstup do EMS je možný z pracovní stanice v operačním středisku anebo prostřednictvím webového klienta z osobního počítače zaměstnance Probační a mediační služby. Rozsah zobrazovaných informací je závislý na oprávněních pracovníka. Informační systém EMS přijímá, eviduje a automatizovaně vyhodnocuje údaje ze všech zařízení umístěných u monitorovaných osob. Pokud jsou získaná data v rozporu s nastavenými podmínkami výkonu trestu domácího vězení nebo v rozporu s povinnostmi uloženými v souvislosti s opatřeními nahrazujícími vazbu, upozorní na tuto skutečnost ihned zaměstnance operačního střediska EMS. Všechny údaje o průběhu monitorování včetně historie trasy pohybu monitorované osoby a záznamů telefonních hovorů jsou

trvale uchovávány po celou dobu výkonu elektronické kontroly a jsou k dispozici zaměstnancům Probační a mediační služby, pokud monitorovaná osoba poruší stanovené podmínky, jinak jsou tyto údaje šifrovány a žádný ze zaměstnanců operačního střediska ani Probační a mediační služby k nim nemá přístup.

SuperCom Ltd. – dodavatel elektronického monitorovacího systému pro trestní justici v České republice

Společnost SuperCom Ltd. zahájila nové projekty v Evropě Společnost SuperCom Ltd., která je dodavatelem elektronického monitorovacího systému pro trestní justici v České republice, zahájila nové srovnatelné projekty ve dvou dalších evropských zemích, Švédsku a Estonsku.

SuperCom vyhrála smlouvu o elektronickém monitorování ve Švédsku ve výši 7 milionů dolarů Server BIOMETRICupdate.com, Biometrics Research Group, Inc.; Toronto, Ontario – 24.1.2019 9:55 24. ledna 2019 – Společnost SuperCom oznámila, že uzavřela smlouvu v hodnotě 7 milionů dolarů s vládou

Švédska na projekt, který bude nasazovat její sadu PureSecurity Electronic Monitoring (EM) Suite. Tento projekt byl oficiálně přidělen v dubnu 2018 prostřednictvím nabídkového řízení a uzavření smlouvy bylo právě dokončeno, což umožňuje zahájení projektu. Celková doba trvání smlouvy je až osm let.

SuperCom zahajuje národní projekt elektronického monitorování v Estonsku Cision, PR Newswire; Chicago, Illinois – 30.1.2019 9:55 HERZLIYA, Izrael, 30. ledna 2019 /PRNewswire/ – Společnost SuperCom Ltd. (NASDAQ: SPCB), globální poskytovatel řešení Secure-Identity, IoT, Connectivity a Cyber Security pro globální veřejný a soukromý sektor, dnes oznámila, že uzavřela smlouvu s estonskou národní vládou o nasazení svého softwaru Pure Security Electronic Monitoring (EM) Suite s důrazem na domácí vězení. Tento projekt byl oficiálně přiřknut v listopadu roku 2018 formou formálního nabídkového řízení a dokončení smlouvy bylo právě schváleno, což umožňuje zahájení projektu.²²³

²²³ Elektronický monitorovací systém – Prostředky monitoringu. Justice.cz. [online]. Ministerstvo spravedlnosti České republiky © 2022 [cit. 2022-01-16]. Dostupné z: <https://naramky.justice.cz/elektronicky-monitorovaci-system-prostredky-monitoringu/>.